C. Loghin

CERNĂUȚII

C. LOGHIN

CERNĂUȚII

Tip. Mitropolitul Silvestru, Cernăuți

CERNĂUȚII

DE

C. LOGHIN
PROFESOR LA LICEUL ORTODOX DE
BĂIEȚI „MITROPOLITUL SILVESTRU“

CERNĂUȚI, 1936.
TIPOGRAFIA MITROPOLITUL SILVESTRU.

Priveliştea generală

Bibliografie.

F. A. Wickenhauser: Bochotin oder Geschichte der Stadt Cernăuz und ihre Umgegend, I Heft, Wien 1874.

R. Fr. Kaindl: Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart, Czernowitz 1908.

Zece ani dela Unirea Bucovinei, tiparul Glasul Bucovinei, Cernăuţi, 1928.

Al. Bocăneţu: Istoria oraşului Cernăuţi pe timpul Moldovei, ediţia a II-a, Cernăuţi 1933, Inst. Glasul Bucovinei.

S. Reli; Reşedinţa Mitropolitană din Cernăuţi şi meşterul ei Iosif Hlávka, Cernăuţi 1933, Inst. Glasul Bucovinei.

I. Aspectul oraşului

Oraşul Cernăuţi este aşezat la 25° 56' longitudine estică şi 48° 17' latitudine nordică dela Greenwich pe un podiş de 250 m în diametru, podiş care se coboară pripuriu în lunca Prutului.

Călătorul, care vine din sudul Bucovinei pentru a vizita Cernăuţii, trece prin gara: *Grădina publică*, de unde apoi trenul îl duce dealungul unor câmpuri înverzite, cu case drăguţe, chiar rustice, până ce intră într'o fundătură, de amândouă părţile cu dealuri rupturoase, cu case prăvălatece, spânzurate pe coaste sau cocoţate pe creştete de dealuri. Este prima decepţie pe care o încearcă vizitatorul străin, decepţie care nu poate fi ştearsă în întregime nici prin vederea *gării principale*, prea puţin impunătoare pentru aspectul unui oraş mare ca Cernăuţii.

In oraş duce o singură stradă, bine pavată, dealungul unicei linii de tramvaiu ce există. In spate laşi apa Prutului, dincolo cu sate răzleţite, şi urci în pantă un drum blăstămat de toţi harabagiii oraşului. De îndată, de amândouă părţile, se înghesuiesc clădiri înalte, în stil modern, dând aspectul unui oraş mare.

Dacă la prima cotitură pronunţată ai abandona linia tramvaiului şi ai apuca-o razna înainte pe strada ce te întâmpină, ai da peste uliţi noroioase sau pline de praf, cu case ponosite, cu prăvălii scunde, cu curţi murdare. După tipurile pe care le întâlneşti şi după clădirea mai răsărită cu ziduri măcinate de vreme, cu ferestrui mici ferecate cu gratii, care este cea mai veche sinagogă a oraşului, vei înţelege că te afli în *cartierul evreiesc*, care pe vremuri a fost prima aşezare a Cernăuţilor, vestita sălişte moldovenească. Nu s'a păstrat

nimic din caracterul acestei străvechi aşezări româneşti, doar mai încolo, în inima acestui gheto cernăuţean, ca o ironie a vitregiei vremurilor, stă mărturie a trecutului o pitită bisericuţă de lemn, parcă ruşinată în faţa frumoasei clădiri din faţă. E cea mai veche biserică din Cernăuţi, biserica *Sfântului Nicolae.* Cam de partea opusă se ridică scheletul impunător al unei biserici noi, care este *Sf. Nicolae cel Nou.*

Cercul militar

Tot în aceeaşi parte, spre nord, poţi coborî în vale, în suburbia *Caliceanca.*

Dar nu credem că vizitatorul Cernăuţilor va fi tentat să apuce prin aceste străzi puţin ispititoare, ci-şi va continua drumul dealungul liniei tramvaiului. In faţă îi izbeşte privirea o frumoasă biserică românească, zidită în piatră. Este biserica *Sfintei Paraschive.*

Drumul duce pe lângă sentinela dela *comenduirea pieţei,* sentinelă care stă pe acelaşi loc, unde s'a oprit, înainte de un veac şi jumătate, prima catană austriacă, care a pus stăpânire pe acest colţ de ţară.

Trece apoi pe lângă destul de umila *biserică romano-catolică,* lângă care se înşiruie *clădirea Cercului militar* şi modernul *palat al Administraţiei financiare.* De amândouă părţile urmează clădiri tot mai măreţe, iar din faţă drept înainte, dela oarecare depărtare, te salută un turn înalt, de pe care a fost izgonită pajura

cu două capete şi pe care se înalţă biruitor tricolorul românesc. Este *palatul primăriei* cu turnul ei, care domină oraşul şi care serveşte ca punct de observaţie pentru incendii.

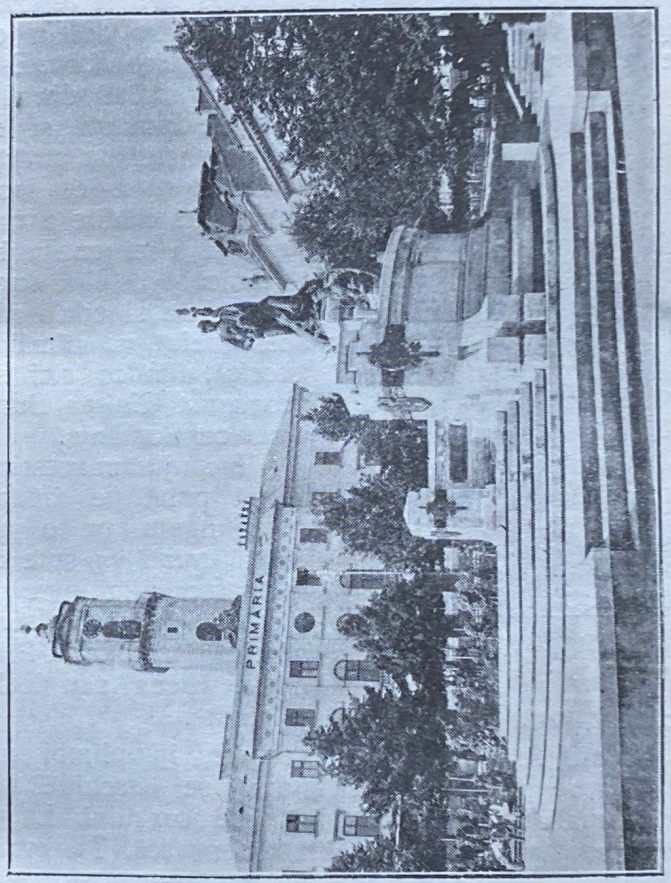

Primăria cu Monumentul Unirii

In faţa primăriei se întinde piaţa pătrată a *Unirii* In mijlocul ei, încadrat de un mic parc, se ridică impozant *Monumentul Unirii,* grăitor simbol urzit prin spiritul de jertfă al populaţiei bucovinene.

Din această piaţă purced în toate părţile rozei vânturilor străzi, unele mai înguste, altele mai largi.

Dacă o apuci spre vest, pe o stradă ce cade perpendicular pe linia tramvaiului, treci pe lângă *templul evreiesc*, pe lângă clădirile *universităţii* şi *biserica evangelică*, până ce înainte-ţi sclipeşte în poleiu de soare acoperişul de ţiglă al *palatului mitropolitan*. Este parcă un palat din lumea de poveşti şi de vrăji, punctul de atracţie a vizitatorilor, cea mai impozantă clădire a oraşului şi o minune arhitectonică a estului european. Sala sinodală din acest palat va rămânea istorică, fiindcă aici s'a proclamat Unirea Bucovinei cu România.

Templul

Inconjurăm acest minunat palat pe dreapta şi ajungem pe o ulicioară curată în spre cel mai romantic parc al oraşului: *parcul Dominicului* (azi parcul Principesa Elena) sau dealul episcopesc, cum i se zicea în vechime.

Inainte de a intra în acest parc, îţi plimbi privirea în spre partea liberă, unde ţi se deschide una din cele mai frumoase privelişti ale oraşului. La picioarele noastre forfoteşte viaţă omenească. Tramvaiul circulă, gara principală geme de mulţimea vagoanelor şi locomotivelor neastâmpărate, iar mai departe bătrânul Prut încinge cu un brâu albastru hotarul de nord al oraşului. Peste râu, din coşurile înalte ale fabricelor de zahăr din Jucica şi Lujeni clăbucesc rotocoale negre de fumuri groase. Mai departe desluşeşti

sate şi orăşele împrăştiate pe întinsul şes al Prutului, vezi drumuri şerpuind, iar la linia orizontului, departe în spre Basarabia, conturul unor dealuri păduroase sărută albastrul cerului.

In parcul Dominicului, atârnat pe o coastă pripurie, rătăceşti pe cărări şi la luminişuri poţi zări întinzându-se la poale suburbia *Clocucica*.

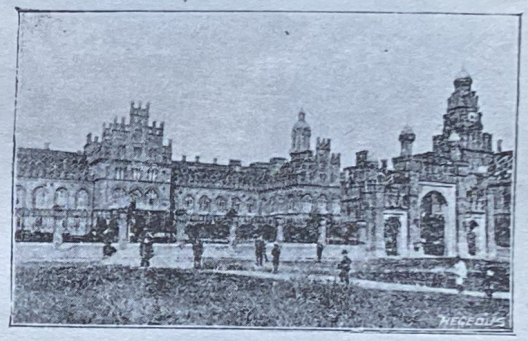

Palatul mitropolitan

Ne întoarcem înapoi în piaţa Unirii şi pornim în direcţia opusă, spre est, pe altă stradă, *strada romană*, care dă iarăşi perpendicular pe linia tramvaiului. Cum ai intrat în această stradă îngustă, dai în stânga de o grădină, în fundul căreia se înalţă *fostul palat al dietei bucovinene*, care adăposteşte azi comandamentul diviziei. In acest palat s'au ţinut memorabilele şedinţe ale consiliului naţional român, care a pregătit Unirea.

Mai departe, la dreapta, dăm de *biserica greco-catolică* sau *unită*, care a fost considerabil mărită sub stăpânirea românească. Ne coborîm la vale, trecem peste podul care traversează calea ferată, pentru a atinge frumos împrejmuitul *cimitir al oraşului*. Aici odihnesc bărbaţi ca A. Pumnul, I. G. Sbiera, G. Hurmuzachi, G. Tofan etc. precum şi mormintele eroilor

căzuţi în ultimul războiu. Pe lângă *cazărmile de artilerie* trecem peste un vast câmp, până ce într'o vale dăm de păduricea *Horecei* cu istorica-i mănăstire, un loc de excursii, îndrăgit de cetăţeanul plictisit de sgomotul oraşului.

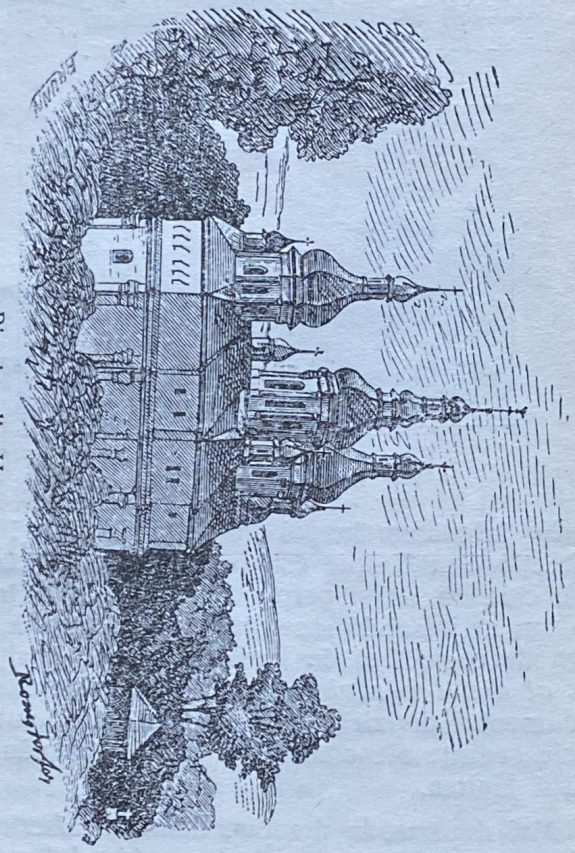

Biserica din Horecea

După această lungă şi obositoare excursie ne întoarcem iarăşi în piaţa Unirii. Ne uităm încă odată spre turnul Primăriei şi zărim la dreapta casa Românilor cu aurita inscripţie: *Palatul naţional.* Prin câteva decenii dearândul aici s'a frământat cel mai

curat aluat al vieţii româneşti din Bucovina, aici s'au întâlnit toate firele cari legau răsleţita organizaţie a acestui neam şi tot aici s'au adăpostit cele mai multe societăţi româneşti. Tot într'o sală a acestui ponosit palat a fost salutată, la 11 Noemvrie 1918, întrarea biruitoare a armatei române în Cernăuţi, iar în alta, în sala Armoniei, s'a ţinut şedinţa Constituantei Românilor bucovineni din 27 Oct. 1918.

Alăturea admirăm aristocratica clădire a *Casei de economii.* O pornim în spre acea parte, cotim la colţul acestui palat. In strada scurtă ce ni se deschide descifrăm inscripţia de pe liceul românesc *Aron Pumnul.* In acest liceu şi-a sorbit prima învăţătură M. Eminescu, aici au profesat bărbaţi ca A. Pumnul, I. G. Sbiera, I. Grămadă etc.

Casa de economii

La capătul străzii ni se desfăşură în faţă o altă piaţă, mai mare şi mai frumoasă decât cea a Unirii. Este *piaţa V. Alecsandri.* In stânga se ridică modernul palat al *Camerei de comerţ şi industrie,* iar în spatele lui măreţul *Palat al justiţiei,* una din cele mai moderne construcţii ale oraşului. In faţa acestui palat, de cealaltă parte a pieţei, se ridică impunătoare *Casa evreească,* iar alături un vast teren viran, împrejmuit cu chioşcuri provizorii, pe care se va construi cândva un grandios *Palat cultural românesc.* In faţa noastră se ridică izolată clădirea largă a *Teatrului Naţional,* împrejmuită de o grădiniţă.

Trecem pe dreapta teatrului tot înainte până ce dăm de altă grădină publică, repezită pe o clină prăpăstioasă. Este *parcul Regina Elisabeta (fost Schiller)*. De pe dealul acestui parc ni se desvăluie altă privelişte pitorească. In vale şerpuieşte părăuaşul *Clocucica*, hotar între oraş şi mahalale. De cealaltă parte a părâului, drept înainte, pe o vale largă se rânduiesc casele cu pomete ale mahalalei *Roşa*, dintre care unele se caţără pe un depărtat vârf de munte, învălit de pădure verde. Acest munte care închide zarea este *Ţeţina*,

Palatul justiţiei

odată străjer neadormit în calea duşmanilor năvălitori, astăzi ţinta excursioniştilor de duminici şi sărbători.

In stânga vedem casele răzleţe ale altei mahalale *Mănăsterişte*, iar în dreapta, din verdeaţa copacilor, răsar turnurile strălucitoare ale palatului mitropolitan.

Intorcându-ne iarăşi în piaţa Unirii, n'o apucăm nici de astă dată pe linia tramvaiului în sus, ci pe strada care la celalalt colţ al pieţii o ia în direcţia sudestică. Este vechia *stradă domnească*, azi *I. Florilor*. Admirăm în această stradă clădirile cafenelelor, restaurantelor, prăvăliilor, iar mai sus casele naţionale poloneză şi germană.

Revenind iarăşi în Piaţa Unirii, de astădată ne continuăm drumul spre sud dealungul liniei tramvaiului. Urcăm iarăşi în pantă uşoară o stradă largă, de amândouă părţile cu vitrine încărcate cu mărfuri. De odată ni se pune deacurmezişul drumului o înaltă coloană pătrată în vârf cu un vultur: *monumentul ostăşesc*.

Aici se despart două străzi. Dacă o apucăm pe cea din dreapta, dăm îndată de o largă piaţă pătrată, *piaţa Gr. Ghica Vodă*, în fund cu tribunalul penal. De cealaltă parte se înghesuie micul *parc al Arboroasei*, în mijloc cu un postament văduvit de fosta statue a împărătesei austriece Elisabeta.

Casa evreească

Dacă continuăm acest drum, vedem pe rând masivul *palat administrativ*, *spitalul militar*, *biserica jezuită*, *piaţa lemnelor*, astăzi parcelată, *liceul militar*, *cazărmile grănicerilor* până ne pierdem în mahalaua *Mănăsterişte*.

Ne întoarcem iar la punctul de plecare: la monumentul ostăşesc, şi continuăm drumul pe cealaltă îmbucătură de stradă, dealungul liniei tramvaiului. La dreapta dăm peste aceeaşi grădină a Arboroasei pe care am mai văzut-o din altă parte. Intr'un colţ al grădinei se ridică *bustul lui Eminescu*. Peste drum de

ea, izolată într'o frumoasă grădină împrejmuită cu grilaj de fier, se înalţă o masivă şi sobră construcţie, *biserica catedralei*, cu cupole rotunde. Aici este partea cea mai ridicată a oraşului.

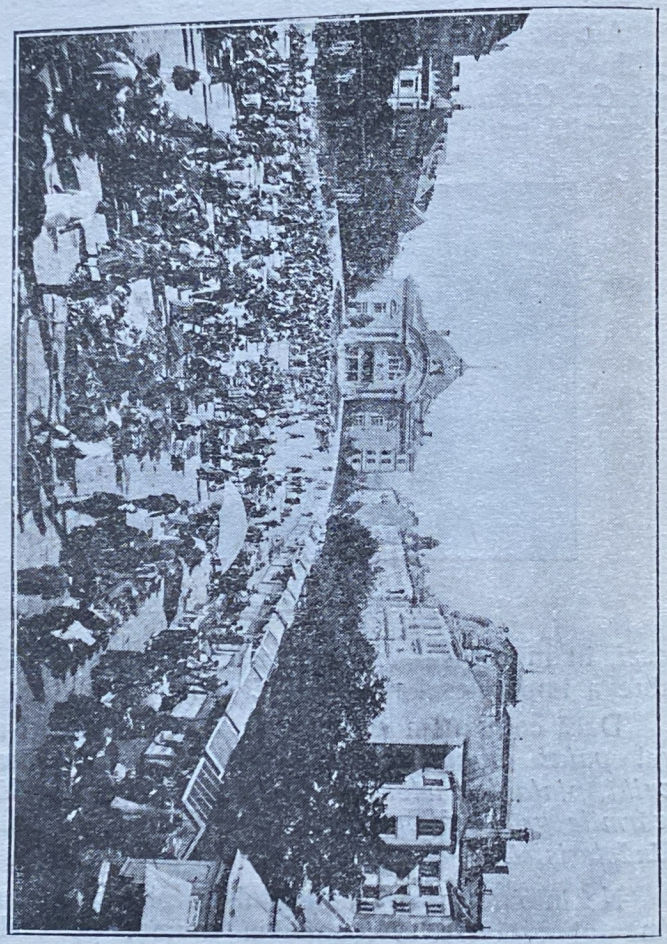

Piaţa V. Alecsandri cu Teatrul Naţional

Drumul ne duce mai departe pe lângă *liceul ortodox de băieţi, o şcoală primară de fete şi băieţi, cazarma Ştefan cel mare*, două *spitale*, *cazarma de roşiori*, care toate se înşirue pe aceeaşi parte.

In faţa spitalelor se întinde cel mai vast parc al oraşului, *Grădina publică*, cu copaci umbroşi, cu alei bine întreţinute, cu bănci rânduite, cu bustul lui *C. Tomaşciuc*. In fund, despărţită numai printr'un gard, este aşezată feerica *grădină botanică a universităţii*, grădină de studiu, cu arbori străini, cu plante exotice. La capătul Grădinii publice se întinde vastul stadion sportiv *Marele Voievod Mihai*, proprietatea societăţii sportive

Biserica jezuită

Catedrala

Dragoş Vodă. In spatele acestor două grădini se găseşte *cartierul funcţionarilor* cu străzi liniştite şi curate, cu vile cochete în stil german şi câteva, de dată recentă, chiar într'un vag stil românesc, cum e *Palatul grănicerilor*. Dacă ne continuăm drumul apucat mai înainte, ajungem în cealaltă gară a oraşului: *gara Grădina publică*.

Acestea sânt străzile principale cari traversează oraşul. Din ele se desprind o mulţime de străzi laterale, întortochiate şi

Palatul grănicerilor

tăiate mai mult la întâmplare, fără un plan bine chibzuit. Străzile mai însemnate sânt frumos pietruite şi bine întreţinute.

II. Istoricul

Locul pe care se întinde astăzi oraşul Cernăuţi prezintă urme de străveche civilizaţie omenească. In muzeul local se păstrează obiecte foarte vechi, desgropate din pământul Cernăuţilor sau împrejurimii, aparţinând perioadei neolitice. Ele stau mărturie că viaţa omenească pe aceste meleaguri s'a desfăşurat cu vreo trei mii de ani înainte de era creştină.

N'avem ştiri pozitive ce popoare au odrăslit, s'au vânturat şi s'au risipit prin aceste locuri în pâcla vremurilor. Sigur este numai că stăpânirea romană din timpul lui Traian s'a întins până aici, ceea ce dovedesc multele monede romane din secolul al II-lea î. Hr., găsite în pământul oraşului nostru.

Pe când numele Prutului sub forma de Porata sau Pyretos era cunoscut încă în secolul al V-lea î. Hr. istoricului elin Herodot, numele Cernăuţi apare cu mult mai târziu în istorie. Inainte de a fi vorba de Cernăuţi, a existat cetatea Ţeţinei, situată pe o înălţime de 539 m în imediata apropiere a oraşului. Cetatea ne apare pe la începutul veacului al XIII-lea şi tradiţia spune că a fost ridicată de cavaleri teutoni la ordinul crailor poloni. Era menită să fie un punct de reazim al Polonilor împotriva barbarilor năvălitori din spre sud-estul regatului polonez. Odată cu revărsarea hoardelor tătăreşti asupra Europei (1241), cetatea Ţeţinei este prefăcută în ruine.

Abia mai târziu, pela sfârşitul veacului al XIV-lea, când tânărul voievodat moldovenesc îşi întinde hotarele până în vadurile Prutului şi apoi peste Pocuţia până în apele Nistrului, cetatea a fost refăcută de Moldoveni şi întrebuinţată ca punct de apărare împotriva

năvălitorilor de nord. Ba, ce e mai mult, Ţeţina devine un fel de centru pentru întreaga regiune dintre Prut şi Nistru, fiind şi sediul unui părcălab.

Pe lângă cetatea Ţeţinei se mai pomeneşte mereu în istorie şi cetatea Hmilovului, care pare să fi fost undeva lângă Şipenţul de astăzi.

Potolindu-se vremurile tulburi dela începutul istoriei noastre şi stabilindu-se legături de prietenie cu

Ruinele de azi ale Ţeţinei

Polonia, cetatea Ţeţinei îşi pierde rostul. Ea cade în părăsire şi paragină, iar dela mijlocul veacului al XV-lea nici un hrizov nu mai aminteşte de dânsa. Vechile ziduri se năruesc dela sine şi se irosesc ca şi când n'ar fi fost. Astăzi, doar nişte stânci pleşuve îşi ridică din verdele pădurii capetele, mărturisind de trecuta fală a străvechii cetăţi.

Odată cu dispariţia cetăţilor, dobândesc în însemnătate săliştile paşnice. Sub îndelungata oblăduire a lui Alexandru cel Bun (1400–1432), ţara agitată a Moldovei îşi recapătă dorita linişte. Intre Moldova şi Polonia se stabilesc raporturi paşnice şi legături comerciale. Voievodul Moldovei reînnoeşte jurământul

de credinţă faţă de Regele polon, iar într'un tratat de comerţ, încheiat la 8 Oct. 1408 între Alexandru cel Bun şi comercianţii din Leov, numele Cernăuţi îşi face intrarea în istorie. De aceea în anul 1908 stăpânirea austriacă a sărbătorit cu tot fastul 500 de ani de existenţă istorică a oraşului. Până la 1500 se vorbea numai de cetatea şi vama Cernăuţi. Numai cu vremea, s'a început a vorbi şi de târgul Cernăuţi.

Care este etimologia cuvântului Cernăuţi, nu este încă stabilit. In orice caz, cuvântul stă în legătură cu slavonul *czerny*, care înseamnă negru.

In vremurile străvechi, Cernăuţii aveau o altă aşezare ca cea de azi. Pe atunci, Prutul curgea pe sub dealul oraşului de astăzi şi ajungea cam până pela „fântâna turcească", aşa că, de pildă, gara principală sau mahalaua Caliceanca de astăzi se aflau sau în locul albiei de azi a Prutului sau pe malul stâng al lui. Târgul vechiu al Cernăuţilor se răsfira pe malul stâng al Prutului, cam pe locul unde se află astăzi satul Moşi cu Denesiuca. Tot pe aici era răscrucea vestitelor drumuri comerciale, care duceau spre Leov, Hotin, Siret, Suceava şi Galaţi. De aceea şi bâlciurile mari, la cari Moldovenii îşi aduceau faimoşii lor boi, nu se ţineau în Cernăuţi, ci mai aproape de graniţă, în satele Lenţeşti, Şipeniţ, Orăşeni sau, peste frontiera moldovenească, în Sniatin. Numai mai târziu, când hărţuielile de graniţă între Poloni şi Români devin mai dese şi când Prutul îşi mută albia mai spre nord, cam pe locul unde curge astăzi, aşezarea târgului Cernăuţi se stabileşte definitiv pe malul drept al Prutului, acolo unde o găsim şi astăzi.

Vechiul târg al Cernăuţilor trebue să ni-l închipuim ca o îngrămădire de câteva case, făcute din lut şi acoperite cu stuh, acăţate pe panta povârnişului spre Prut. In fruntea ţinutului Cernăuţi stătea părcălabul sau, cu titlul polonez, starostele sau, pe latineşte, căpitanul. După a. 1741 apare titlul de ispravnic. Ţinutul era împărţit în ocoale în frunte cu un namesnic sau locţiitor.

Târgul Cernăuţi a fost condus de un primar, numit şoltuz (din Schultheisse), sau voit (din Vogt) sau jude, care era ajutat de 12 pârgari (din Bürger) sau juraţi.

In istoria Moldovei, târgul Cernăuţilor îşi are paginile de suferinţă şi glorie. Ca orice localitate de graniţă, este amestecat în luptele dintre Poloni şi Români. Pe acest loc s'au tălăzuit armate în luptă, s'au încrucişat săbii în vânt, au scânteiat arme în soare. Cernăuţii au fost în deosebi centrul operaţiunilor militare ale domnitorilor moldoveni în luptele lor pentru posesiunea Pocuţiei. Să amintim cele mai importante întâmplări din trecutul oraşului.

Astfel, trufaşul craiu polon Ioan Albert porneşte cu potop de oaste ca să spargă cuibul de vitejii care era cetatea Sucevei (1497). După două luni de asediere zădarnică trebue să se întoarcă fără ispravă spre ţara sa. Dar Ştefan cel Mare îi aţine calea în Codrul Cozminului, din apropierea Cernăuţilor, şi sparge duiumul oştirilor polone (26 Oct.). Fără steaguri, fără tunuri şi cu regele bolnav, dus pe o targă, rămăşiţele polone fug bulucindu-se spre Cernăuţi. Trei zile în şir, Polonii jefuesc târgul şi împrejurimile. Dar Ştefan nu le dă răgaz să se retragă, ci le iese înainte la vadul Prutului, măcelărind mulţi din ei. In aceeaşi zi (29 Oct.), vornicul Boldur întâmpină la Lenţeşti proaspăta călărime mazoviană, venită în ajutor din Polonia, o loveşte şi o împrăştie. In hărţuielile ce le-a avut cu Polonii pentru Pocuţia, Ştefan cel Mare a mai petrecut în Cernăuţi în a. 1503 (Noemvrie).

Şi fiul lui Ştefan cel Mare, năprasnicul Bogdan cel Orb, a luptat de asemenea pentru păstrarea Pocuţiei în patrimoniul românesc. Luându-i-se cu vicleşug Pocuţia, Bogdan a intrat cu foc şi sabie în această provincie, a învălmăşat oştile polone mai mult cu iuţeala decât cu puterea, a trecut cu pârjol în Podolia şi a bătut înzădar la porţile zăvorîte ale cetăţii Leovului. Drept răzbunare, craiul leşesc trimite peste graniţă în Moldova trupe cari pustiesc şi ard târgurile de margine, între cari şi Cernăuţii (1509).

Şi alt fiu al lui Ştefan cel Mare, Petru Rareş, voind să redobândească moştenirea Pocuţiei, se revarsă cu oştile sale în acest unghiu de ţară, până ce este lovit cu mare putere şi înfrânt de un iscusit general polon, Ion Tarnovschi, la Obertyn (22 August 1531). Grav rănit, Petru Rareş se retrage în calea învingătorilor, iar Cernăuţii cad din nou pradă furiei de răzbunare a Polonilor (1533, Februarie).

Şi în timpul Movileştilor, domnitori aduşi de Poloni, târgul Cernăuţi este des amintit. Mai ales multe şi înverşunate au fost luptele dintre Moldoveni şi Poloni în timpul domniei lui Constantin Cantemir, când însuşi renumitul craiu polon Ian Sobieschi şi-a purtat trupele prin oraşul acesta (1686 şi 1691).

In cursul anilor următori, Cernăuţii au avut şi oaspeţi mai exotici. Puhoaiele flămânde ale Tatarilor şi Cazacilor s'au abătut de mai multe ori şi asupra Cernăuţilor. In drumul lor pustiitor, aceste cete prădalnice au dat mai multe raite până pela Cernăuţi, lăsând în urmă praf, cenuşă şi jale omenească.

Alţi oaspeţi foarte neobişnuiţi au fost şi soldaţii lui Carol al XII-lea din Suedia. Sdrobit la Pultava (1709) de ţarul Petru cel Mare, regele suedez se aşează, ca oaspe al Sultanului, în Benderul Basarabiei, iar câteva sute din soldaţii lui, Suedezi şi Cazaci, s'au pripăşit pe la Cernăuţi şi împrejurimi ca să ierneze. Dar Ruşii care îi pândeau de peste Ceremuş nu le dau pace. Ei trec graniţa la Kuty şi răsar din pădurea Mihalcei în faţa muntelui Ţeţina. Suedezii cari se opun sânt bătuţi, pe când Cazacii s'au pierdut în lunca Prutului. Numai cu greu aceşti oaspeţi nepoftiţi au putut fi siliţi să părăsească ţara (1712).

Pe la Cernăuţi a trecut în Polonia Ştefan Luca logofătul, ca să încheie la Iaroslav tratatul de alianţă între Dimitrie Cantemir şi ţarul Petru cel Mare (1711).

Intr'o vreme, în anul 1714, Turcii au ocupat ţinutul Cernăuţilor, alipindu-l la raiaua Hotinului, dar numai pentru scurt timp.

S'au mai abătut odată prin aceste locuri Ruşii şi Cazacii, mulţi şi sgomotoşi, vreo 120.000 sub comanda generalului Münich. Ei vin din spre Kiew, trec Nistrul la Vasilău în Moldova (1738), traversează Zastavna, Şubraneţul, Jucica, Cernăuţii, Horecea şi Bojanul. Luptele decizive între Ruşi şi Turci se dau la Rarance şi Stăuceni, unde Turcii sânt înfrânţi. Pacea dela Belgrad (1739) îi scoate pe Ruşi din ţară, dar ei târăsc în robie cârduri nesfârşite de oameni din ţinuturile Hotinului şi Cernăuţilor.

Astfel de ocupaţii ruseşti, mai lungi sau mai scurte, s'au perindat mai multe, dar ele au fost trecătoare. Ultima ocupaţie rusească a Moldovei a fost în timpul războiului ruso-turc (1768 - 1774). La retragerea trupelor ruseşti, nordul Moldovei a fost ocupat de catanele austriece. In ziua de 31 August 1774 detaşamentele austriece de sub comanda generalului Spleny intră în Cernăuţi. De atunci, străvechiul târg al Cernăuţilor este rânduit capitala părţii desprinsă din trupul Moldovei, regiune, care din cauza multelor păduri — bucovini — avea să fie botezată încă din Noem 1775 Bucovina. In curs de trei zile, catanele austriece fără să tragă vreo împuşcătură, ocupă tot nordul ţării până la apa Moldovei.

Acest act militar, Austriecii au încercat să-l motiveze ba ca o rotunjire a hotarelor lor, ba ca o trecătoare între Transilvania şi Galiţia, dobândită de curând. Şi-au construit şi un pretext istoric din faptul că Moldovei i-a aparţinut cândva, sub numele de Pocuţia, o parte din Galiţia. De aceea, pentru întregirea acestei Galiţii, Austriecii se credeau îndreptăţiţi să ocupe şi partea de nord a Moldovei. După tratative mai îndelungate cu Inalta Poartă, Austria obţine din partea Turciei recunoaşterea formală a cesiunii provinciei ocupate (1775).

La ocupaţia austriacă, Cernăuţii n'aveau încă înfăţişarea unui oraş. Aşezarea lui începea cam dela gara principală de astăzi, cuprindea partea de nord a oraşului cu vechiul cartier evreesc, Fântâna turcească şi ajungea spre sud până la biserica Sf. Paraschive. Centrul acestei vechi sălişti a Cernăuţilor, locuită aproape excluziv de Moldoveni, era biserica Sf. Nicolae, care există şi astăzi.

Mai spre sud de această linie, locurile erau nelocuite. In Piaţa Unirii de astăzi începea un întins imaş, la est se întindea vestita ţarină, unde se vânau raţe sălbatece, iar în pădurile nepătrunse din spatele universităţii şi ale Teatrului naţional de astăzi ţineau popas lupii, cari în nopţile de iarnă înfiorau populaţia cu urletele lor. Cele mai îndepărtate case de centrul oraşului erau cele din str. Mărăşeşti de astăzi, care s'a şi numit până la Unire strada Lumii noi. Peste această stradă, spre sud, nu mai trecea oraşul. Incă în 1787 cimitirul oraşului se mută în spatele Teatrului naţional de astăzi, deci afară de oraş, iar spânzurătoarea era instalată în apropierea universităţii de astăzi.

Casele sărăcăcioase ale Cernăuţilor de atunci erau de lut, aşa că în caz de ploi torenţiale erau ameninţate să fie spălate şi duse în apele Prutului. Ori de câte ori se abăteau prin oraşul nostru, în drumul lor spre Constantinopol, solii mai mari din apus, se plângeau că nu găseau adăposturi potrivite. O parte din oaspeţi erau adăpostiţi în apropiata Sadagură, care pe atunci făcea concurenţă serioasă Cernăuţilor.

Pentru a justifica oarecum ocupaţia Bucovinei ca rezultând din voinţa liberă a populaţiei, Austria i-a cerut să-i depună jurământ de credinţă. In cadrul unor mari solemnităţi, cu invitarea reprezentanţilor provinciilor învecinate şi în prezenţa delegatului Impăratului, trimişii stărilor sociale din Bucovina au depus la Cernăuţi jurământ de supunere şi credinţă Casei domnitoare de Habsburg (12 Oct. 1777).

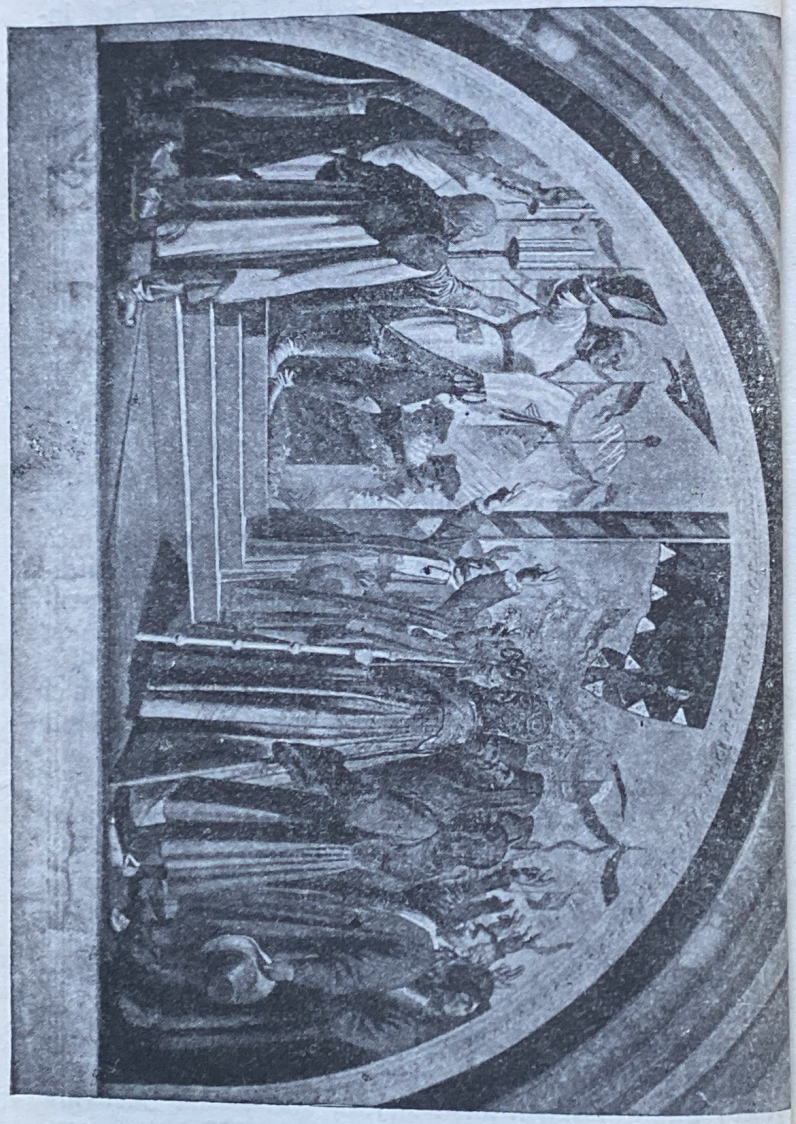

Jurământul de credinţă a Bucovinei (Frescă din sala sinodală a Mitropo

Sub noua stăpânire, Cernăuţii, devenind capitala Bucovinei, se desvoltă foarte repede. Administraţia militară încurajează cu orice mijloace colonizarea străinilor în acest oraş. Oricine voia să clădească, primea teren gratuit. In afară de raza oraşului putea cuprinde oricine cât pământ voia. De unde la ocupaţie Cernăuţii aveau, fără suburbii, cam 900 suflete, numai după 19 ani numărul populaţiei, cu cea din suburbii, a sporit la 5063 suflete.

In anul 1783 Impăratul Iosif al II-lea, din gândul căruia pornise ideea ocupării Bucovinei, a vizitat noua provincie, venind din Transilvania. In 17 Iunie a petrecut o noapte în Cernăuţi. După trei ani, Impăratul revine în Bucovina şi la Cernăuţi (26 Iulie 1786), cu care prilej iniţiază clădirea în acest oraş a unei biserici catolice. Tot atunci publică decretul imperial de alipire a Bucovinei la Galiţia. Astfel, în a. 1787, încetează administraţia militară şi Bucovina devine un cerc administrativ al Galiţiei. In această eră care durează până în 1848, Românii bucovineni au avut foarte mult de îndurat din partea administraţiei străine. Mai ales aprigă a fost prigoana împotriva lor pe terenul şcolar.

In războiul Austriecilor şi al Ruşilor împotriva Turcilor (1788), Cernăuţii au jucat rol important. De aici a pornit Prinţul Frideric de Coburg Saalfeld cu o armată şi a cucerit Hotinul din mânile Turcilor. In aceste lupte s'a distins garnizoana oraşului Cernăuţi.

In a. 1809 Austria avea să lupte împotriva Rusiei şi a republicii Varşoviei, amândouă aliate cu Napoleon. Insurgenţii poloni, sprijiniţi de Ruşi, manevrau în Galiţia şi se apropiau de graniţa Bucovinei. Cum până în a. 1830 Bucovina era scutită de a da recruţi, s'a adresat un apel „către locuitorii viteji şi credincioşi ai Bucovinei“ să alcătuească un corp de voluntari. Populaţia a răspuns apelului şi a alcătuit trei „escadroane“ de arnăuţi, vânători şi boieri, cari s'au luptat vitejeşte. La sfârşitul acestui război, populaţia Cer-

năuţilor a fost pusă la contribuţie să sacrifice toate penele de cocoşi pentru a reface penajul dela capelele soldaţilor austrieci, distrus în acest războiu.

Şi în aşa numitul războiu de eliberare a Austriei de sub jugul lui Napoleon (1813/4), Bucovina a trimis 2 batalioane şi o divizie de voluntari. Nu se ştie ce ispravă au făcut.

De altfel, oraşul a fost cruţat de bântuirile războaielor şi ale năvălirilor. In schimb a cunoscut alte nenorociri: un incendiu (1816), roiuri de lăcuste (1828), ciuma (1829), cutremur de pământ (1829), inundaţii (1837), grindină şi o foarte năprasnică holeră (1831), care a cuprins aproape toate satele şi a secerat foarte mulţi morţi.

In anul 1823 Cernăuţii au avut cinstea să adăpostească timp de 7 zile doi monarhi: Franz I al Austriei şi Alexandru I al Rusiei, întruniţi în Congresul Sfintei Alianţe. Congresul a trebuit să ia sfârşit înainte de termen, pentrucă n'a putut lua parte cancelarul Metternich, îmbolnăvit pe drum.

Anul 1848 cu reînvietoarea-i mişcare politică a adus oarecare viaţă între locuitorii oraşului. Cunoscute sânt luptele politice duse sub conducerea fraţilor Hurmuzachi. Ele au realizat, între altele, desfacerea politică a Bucovinei de Galiţia şi proclamarea ei ca provincie autonomă cu rangul de ducat. Tot în acest an s'au făcut primele alegeri pentru noul parlament dela Viena şi cernăuţenii trimit pe germanul Anton Kral, directorul liceului, care este, de altfel, singurul deputat neţăran din Bucovina.

Zilele revoluţiei dela 1848 n'au rămas fără urme în Cernăuţi. Imitând pe concetăţenii din capitala monarhiei, orăşenii cernăuţeni s'au constituit în gărzi cetăţeneşti şi studenţeşti sub comanda unui locotenent Kalmucki. S'au înrolat în aceste gărzi elevi imberbi de liceu alături de chipeşi seminarişti, de stângaci doctori în medicină şi drept şi profesori încărunţiţi, cu toţii uniformizaţi la repezeală în haine sure de

pânză, cu indispensabilele pene de cocoşi în pălăria calabreză şi înarmaţi cu bastoane şi unii chiar cu săbii. Zilnic treceau mândri, în pas militar, spre imaşul oraşului (dinapoia cazărmii de grăniceri de astăzi), unde se îndeletniceau în mânuirea armelor. Intre aceşti gardieni şi între ofiţerii armatei regulate erau dese conflicte pe o chestiune delicată: pe când cei dintâi puneau insignele revoluţionare — o bandă albastră-roşă — în jurul pălăriilor, ofiţerii nu voiau să le pună decât pe cozile cailor.

Numai când armata regulată a fost retrasă din Cernăuţi, gardienii au rămas stăpâni necontestaţi ai oraşului. Noaptea aveau să trimită patrule pentru paza oraşului. Dar de obiceiu, aceste patrule se înfundau în vreo crâşmă — şi era una admirabilă tocmai vis-a-vis de liceu, pe locul Casei de economie de astăzi — unde, cu paharul de vin moldovenesc de contrabandă în faţă, aceşti proaspeţi revoluţionari se aprindeau în discuţii despre libertate şi constituţie.

De altfel, aceşti gardieni îşi mai revărsau şi în altă parte prisosul de energie: în spargerea radicală a geamurilor la acele persoane cari nu li se păreau destul de liberale. Pentru a scăpa de aceste neplăceri, persoanele considerate reacţionare, şi mai ales şefii autorităţilor, răspândeau ştirea că au plecat la băi. Şi atunci lăsau perdelele în jos şi rămâneau acasă, sau se duceau şi se opreau cel mai departe la mănăstirea Putna, între zidurile căreia se simţeau mai la adăpost.

In aceste agitate zile se mai abat asupra oraşului nostru secetă, foamete, holeră, lăcuste şi trupe ruseşti cari vin să dea ajutor Austriei, strâmtorată de revoluţionarii unguri.

In cursul anilor următori, Impăratul Francisc Iosif al Austriei a învrednicit Bucovina cu trei vizite (1851, 1855 şi 1880), fiind primit de autorităţi cu paradă şi de populaţie cu petiţii.

Anul 1861 aduce Bucovinei făgăduita autonomie, acordată încă în 1848. Provincia primeşte un parla-

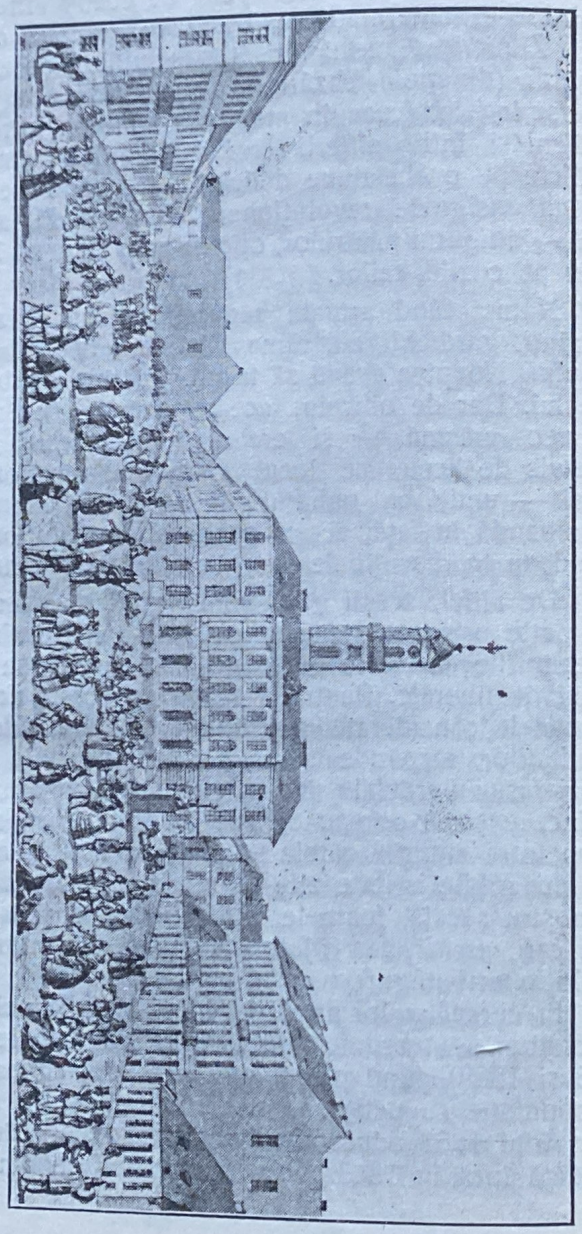

Ringplatz, azi piaţa Unirii, în a. 1854

ment propriu sub numirea de dieta ţării (Landtag). Prima dietă se deschide în 6 Aprilie 1861.

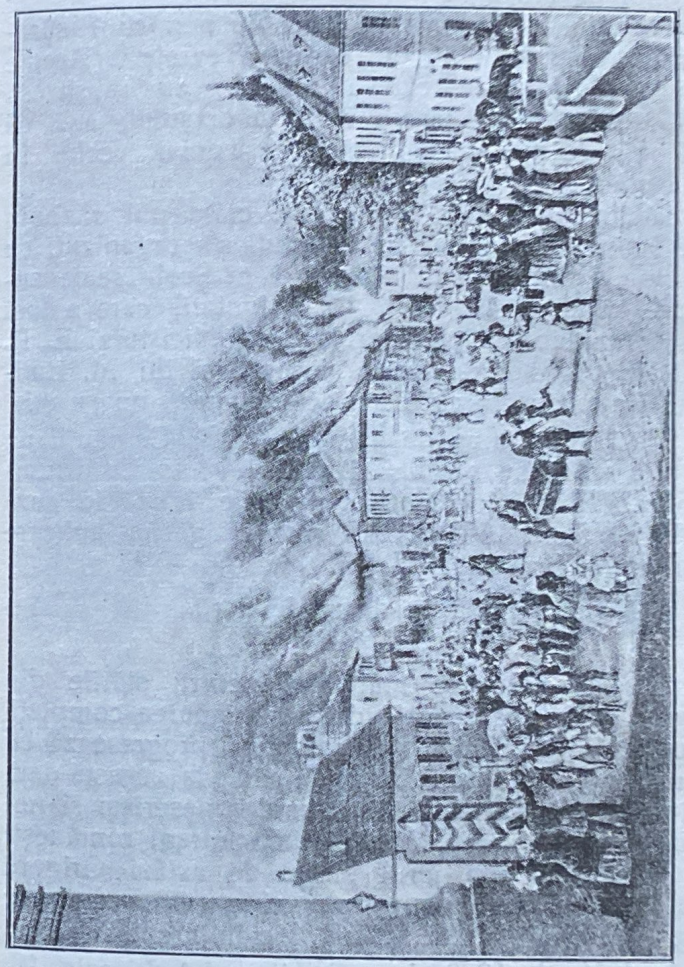

Knapp: Incendiu în Cernăuţi în a. 1859

In anii 1864 şi 1865 a fost secetă cumplită în Bucovina aşa că în primăvara anului următor (1866) a izbucnit o groaznică foamete, îmbinată cu tifos şi holeră. Au murit de tifos în acest an 1080 persoane şi

de holeră 1182 persoane, deci la un loc 2.262 persoane, ceea ce reprezenta cam a cincisprezecea parte din populaţia oraşului.

Tot atunci un groaznic incendiu a mistuit sărăcăcioasele case de lemn din cartierul evreiesc. Aceste incendii, repetate în câteva rânduri, au reuşit să schimbe cu totul înfăţişarea veche a oraşului, aşa că astăzi abia de mai găsim vreo casă mai veche în acest cartier.

Tot în anul 1866 a izbucnit crâncenul război dintre Prusia şi Austria. In Cernăuţi s'a organizat, cu acest prilej, dintre elevii liceului şi ai Şcolii reale superioare ortodoxe un corp de voluntari, care a fost pus sub conducerea profesorului şi publicistului E. R. Neubauer, profesor de limba germană al lui M. Eminescu. Ce-a făcut acest corp de voluntari, nu se ştie.

Tot în acel timp de grea cumpănă, Cernăuţii au primit cu salve de săcăluşuri şi urale intrarea triumfală a celei dintâi locomotive de cale ferată în gara oraşului (1 Sept. 1866). Dacă ar fi să găsim aplicare versurilor lui Eminescu:

Şi cum vin cu drum de fier
Toate cântecele pier,

atunci ele se potrivesc mai ales pentru stările din Bucovina, căci după această dată înstrăinarea completă a Bucovinei şi mai ales a Cernăuţilor progresează cu paşi uimitori de repezi. De unde până la această dată mai întâlnim în Cernăuţi foarte mulţi meseriaşi şi negustori români — erau chiar cartiere întregi româneşti ca, de pildă, cel din jurul pieţei de astăzi Grigore Ghica Vodă — de acum încolo elementul românesc începe să dispară cu totul şi face loc infiltraţiei străine.

In 4 Martie 1868 s'a prăbuşit podul de cale ferată de peste Prut sub un tren de marfă. Dela Cernăuţi spre sud linia căii ferate s'a deschis abia în 1869.

In anul 1875 s'a sărbătorit cu tot fastul centenarul anexării Bucovinei de către Austria. Oficialitatea

a pregătit şi a organizat mari serbări. Ne-au rămas dela acest prilej două lucruri: monumentul Austriei în piaţa Austriei, azi Ghica Vodă, şi universitatea cernăuţeană, instituţie cu tendinţe de germanizare a Românilor din Bucovina şi chiar din România veche, pentru întemeierea căreia şi-a câştigat merite nepieritoare românul Dr. Constantin Tomaşciuc. După Unire,

Grup de case în str. Domnească, azi I. Flondor, pe la 1895

monumentul de mai sus, care simboliza anexarea Bucovinei de către Austria, a fost îndepărtat, iar universitatea prefăcută într'o instituţie înaltă românească.

In 5 Februarie 1896 s'a aprins primul bec electric în Cernăuţi, iar în 18 Iulie 1897 s'a deschis linia de tramvaie.

După ce a îndurat mizeriile unui război crâncen, după ce a fost ocupat şi bombardat în mai multe rânduri de armatele ruseşti, oraşul Cernăuţi a întâmpinat, cu flori şi urale, într'o posomorîtă zi de toamnă târzie (11 Noemvrie 1918), detaşamentele armatei române.

Sub stăpânirea românească, oraşul s'a schimbat foarte mult. S'au refăcut casele ruinate şi s'au clădit

altele noi. Multe construcţii noi s'au ridicat mai ales în ultimii ani şi ca din pământ au răsărit cartiere întregi. Terenuri mari virane ca vechia Sturmwiese (azi cartierul funcţionarilor), Horecea, Roşa sânt azi acoperite cu clădiri.

Pavarea oraşului, câtă este astăzi, s'a făcut în cea mai mare parte după Unire.

S'au făcut progrese şi în ce priveşte românizarea oraşului. S'au schimbat numele străzilor, s'au impus inscripţii româneşti pe firmele magazinelor. Serviciile publice sânt românizate aproape în întregime, iar în prăvălii şi magazine se poate pătrunde uşor cu limba română. In ce priveşte românizarea oraşului s'a săvârşit temeinică muncă, dar duhul străin totuşi mai stărue.

In câteva rânduri oraşul Cernăuţi a îmbrăcat haină de sărbătoare pentru a primi vizitele Suveranilor ţării. Atât marele Rege Ferdinand I cât şi actualul Rege Carol II au vizitat în mai multe rânduri Cernăuţi şi Bucovina.

III. Intinderea

Târgul Cernăuţilor avea în vechime o întindere mai mare ca cea de astăzi. Pe lângă suprafaţa de astăzi, el mai cuprindea imaşuri întinse peste Prut, şi anume satul Moşi (Jucica) cu Denesiuca de astăzi. Peste Prut, proprietăţile Cernăuţilor se hotărniceau cu satele Şeraţi şi Rohozna. In cursul vremurilor, aceste proprietăţi au fost pierdute în următoarele împrejurări interesante:

Pe locurile de peste Prut ale Cernăuţilor, doi nobili poloni au fost omorîţi de necunoscuţi. In temeiul obiceiului de atunci, fapta aceasta cerea ispăşire prin sânge. Pentru a scăpa de această răspundere, târgoveţii cernăuţeni au tăgăduit proprietatea acelor locuri, atribuindu-le satelor Şeraţi şi Rohozna. In adevăr, Polonii îşi iau răzbunarea, omorînd doi oameni din Rohozna şi trei din Şeraţi. Această uşuratecă lepădare a cernăuţenilor de locurile de peste Prut avea să fie definitivă. Ei au încercat mai târziu, până la 1653, în repetate rânduri să redobândească aceste locuri pe calea judecăţii, dar străduinţele le-au rămas zadarnice. Astfel Prutul a rămas definitiv hotarul de nord al Cernăuţilor.

Pe lângă suprafaţa pe care se află oraşul propriu zis, Cernăuţii mai au încă din timpuri foarte vechi câteva *mahalale sau suburbii,* cum li se zice. Acestea nu sânt numai simple mahalale, părţi integrante ale oraşului, aşezate mai la periferie, ci adevărate sate, situate la oarecare depărtare şi locuite de ţărani sau muncitori.

Aceste suburbii sânt: *Horecea-Mănăstire, Calieanca, Clocucica, Roşa şi Mănăsterişte.* Incă din tim-

purile moldoveneşti, aceste suburbii alcătuiau moşii ale târgului Cernăuţi, dedeau dijmă şi făceau robot pentru târgoveţi. Numai într'o vreme (1819—1847), în era austriacă, Horecea şi Roşa au fost desfăcute de târg şi se administrau ca sate independente.

De dată recentă este comuna suburbană Mănăsterişte, aşezare odrăslită pe una din moşiile mănăstirii Horecea. Pe locul unde se află suburbia de azi, a fost odată o mănăstire, de unde cuvântul Mănăsterisca-Mănăsterişte. Până nu de mult, Mănăsterişteа aparţinea Roşei. Abia în ultimele decenii a fost despărţită de Roşa.

Astăzi Cernăuţii au un perimetru de aproape 30 km şi o suprafaţă de 63,988.235 m² şi anume:

Oraşul Cernăuţi cuprinde	19,966.703 m²
Suburbia Roşa (incl. Mănăsterişte)	28,740.888 m²
„ Clocucica	6,226.331 m²
„ Caliceanca	5,279.317 m²
„ Horecea	3,774.996 m²
	63,988.235 m²

Toate străzile oraşului sânt frumos pavate şi numai cele dela periferie pietruite cu prund. Drumurile în oraş sânt bine întreţinute. Oraşul împreună cu suburbiile are 210 km de străzi, iar oraşul singur 130 km. Ele se repartizează astfel:

13 km străzi pavate cu pavele de piatră;

10 km străzi macadamizate, iar restul sânt prunduite cu prundiş din râul Prut.

Pieţele publice, 12 la număr, sânt pavate astfel: 4 pieţi grădini, 3 pavate cu pavele, 2 pavate cu dale din piatră, 3 prunduite.

Cu toate că oraşul este vechiu, n'are case vechi caracteristice. Aproape toate casele sânt de dată recentă, cam de un secol şi jumătate. De aceea putem spune că Cernăuţii sânt oraş modern. Casele particulare n'au un stil pronunţat. Doar cartierul vilelor,

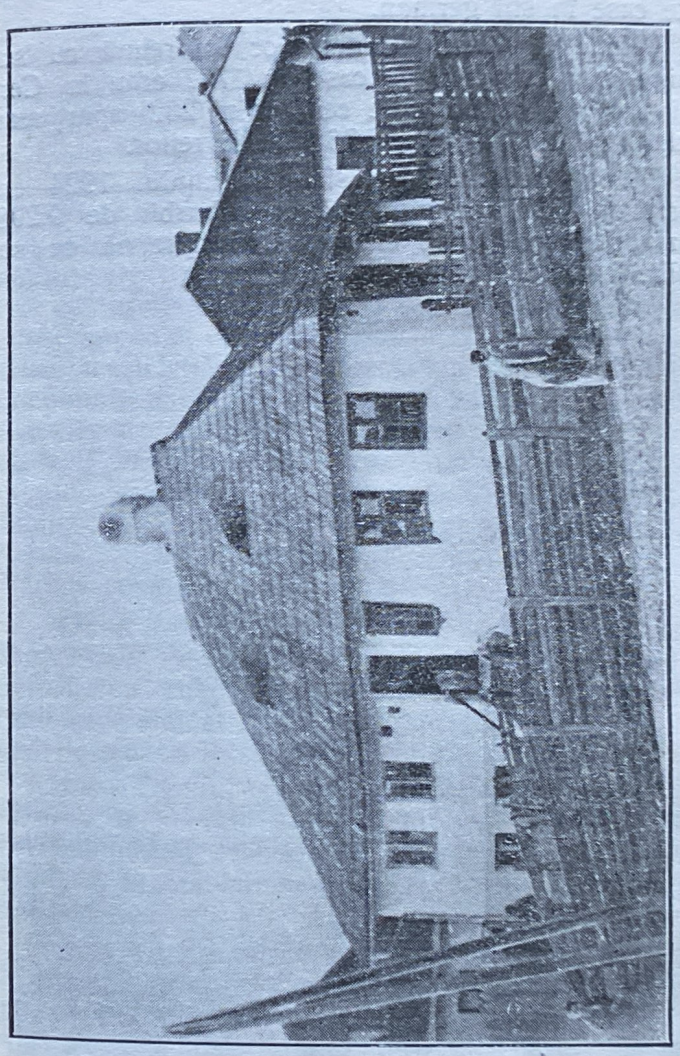

Grup de case vechi în str. Pitei

ridicat în ultimii ani înainte de războiu, prezintă mai multe case în stil german.

Pela 1762 târgul Cernăuţilor împreună cu suburbiile avea cam 200 de case, în 1787 erau în Cernăuţi 414 case, dintre care cel puţin 232 aparţineau Românilor, 34 statului, iar 76 case Evreilor.

Numărul clădirilor la sfârşitul anului 1924 era în oraş de 4738, iar împreună cu suburbii de 9.298. Astăzi oraşul are 5.000 clădiri, iar împreună cu suburbiile 11.000.

IV. Populaţia

Până la ocuparea oraşului de către Austrieci (1774), *Românii* erau, pe lângă un număr mai însemnat de familii evreeşti, singurii locuitori ai târgului. Odată însă cu instalarea noii stăpâniri, elementul românesc a fost împânzit cu străini. Sub ocrotirea regimului austriac, aceşti străini s'au aşezat în oraş mai întâiu ca funcţionari şi ofiţeri, apoi ca negustori şi meseriaşi. Mai ales de când Bucovina ajunge sub directa ocârmuire a Galiţiei (1786), zăgazurile au fost rupte şi puhoiul străinilor s'a revărsat în oraş. De atunci se stabilesc în Cernăuţi foarte numeroase familii de Evrei, Poloni, Ruteni şi Germani. In scurtă vreme, elementul străin a covârşit pe cel românesc.

După Români, cei mai vechi locuitori ai oraşului sânt *Evreii*. Pe timpul venirii Austriecilor, ei erau numeroşi în Cernăuţi. Ştim că ei aveau încă pela începutul secolului al XVIII-lea o sinagogă cam pe locul celei de astăzi. Ruşii însă le-au dărâmat-o (1770).

La începutul ocupaţiei austriece, Evreii nu se bucurau de libertăţi politice. Ştim, de pildă, că ei au fost îndepărtaţi dela serbările omagiale ale Bucovinei (1777) şi în mai multe rânduri au fost scoşi cu duiumul din ţară.

Incă din timpurile moldoveneşti, Evreii aveau o organizaţie proprie. Comunitatea în care erau constituiţi se numea cahal şi avea în frunte un jude propriu. Vestit a fost rabinul miraculos dela Sadagura, la domiciliul căruia pelerinau Evrei credincioşi din cele mai depărtate colţuri ale Galiţiei.

Astăzi, Evreii deţin întreg comerţul şi aproape

toate industriile şi meseriile. Ei au inundat şi mult funcţiuni de stat şi foarte multe funcţiuni libere.

In timpurile moldoveneşti nu avem ştiri să trăit *Germani* prin Cernăuţi, cu toate că în acela timp aflăm comercianţi nemţi în Suceava şi Siret. Cel câteva familii, cari s'au aşezat pe atunci în Cernăuţ au fost repede românizate.

Germanii încep a se stabili în Cernăuţi abia dup venirea Austriecilor. Ei vin mai ales ca funcţionar apoi ca meseriaşi şi comercianţi. O colonie mai nu meroasă germană s'a aşezat în suburbia Roşa, i vatra satului, izgonind pe Români la poalele Ţeţin (1782). Până astăzi, aceşti Nemţi sânt oameni cuprinş cu gospodării frumoase, cu grădini bogate, cu vi grase. Ei sânt principalii furnizori de zarzavatur fructe, lapte etc. pentru orăşeni.

Cu toate că am fost vecini cu Polonia, *Polon* nu s'au aşezat în Cernăuţi decât după anexarea a striacă. Abia după această dată şi mai ales după an 1786, când Bucovina devine un cerc administrativ Galiţiei, Polonii intră în ţară ca funcţionari şi mes riaşi, mai ales măcelari şi cofetari. Aproape toţi P lonii din Bucovina s'au aşezat în Cernăuţi.

La anexarea Bucovinei de către Austria nu pomenesc încă *Rutenii*. Odată cu împreunarea politi a Bucovinei cu Galiţia, valurile lor au început să reverse în spre această ţară de largă hrană. In or se stabilesc ca mici funcţionari, servitori, lucrători e

Iată cum a evoluat populaţia oraşului Cernăuţ Impreună cu suburbiile oraşul avea :

In anul	1775	cam	2.280 suflete.
„ „	1779	„	3.200 „
„ „	1794	„	5.063 „
„ „	1805	„	6.000 „
„ „	1836	„	14.800 „
„ „	1843		16.584 „
„ „	1851		20.467 „
„ „	1857		26.345 „

In anul	1869	33.884 suflete
„ „	1880	45.600 „
„ „	1890	54.171 „
„ „	1900	67.622 „
„ „	1910	86.128 „
„ „	1930	111.147 „

După naţionalităţi :

	a. 1857	a. 1880	a. 1900	a. 1910
Români	4.800	6.431	9.400	13.440
Ruteni	3.500	8.232	13.030	15.253
Evrei	4.678	11.449	21.587	28.613
Germani	7.612	11.271	12.854	12.747
Poloni	810	6.707	8.601	14.893
Alţii	188	510	295	1.182

De remarcat e că statisticele austriece nu se făceau după naţionalităţi, ci după limba de conversaţie. Nu cunoaştem încă repartizarea locuitorilor după naţionalităţi pentru recenzământul din 1930.

Limba de conversaţie în oraş este încă în parte cea germană. Cu toate acestea, limba română răzbate puternic şi şi-a făcut loc în birourile publice, în prăvălii etc. şi câştigă pe zi ce merge tot mai mult teren. Românizarea oraşului merge încet, dar merge.

Majoritatea locuitorilor trăieşte din comerţ, industrie şi meserie. O mare parte sânt şi funcţionari, alţii proprietari urbani. In suburbii locuitorii se ocupă şi cu grădinăritul şi creşterea vitelor.

Locuitorii oraşului nu prezintă nici o particularitate în costume sau obiceiuri. Numai Românii din Roşa poartă un costum particular, vrednic de amintit.

Pe deasupra ei poartă minteanul, un fel de surtuc lung negru, cu găitane, căptuşit pe dinlăuntru şi tivit cu o margine lată roşie. Dedesupt poartă cojocelul sau cheptarul fără mâneci, din piele de oaie, haină împodobită cu cusături cari bat în roşu. Partea de jos a îmbrăcăminţii este sau cea curat ţărănească sau se alcătuieşte din raituşi [1]), pantaloni negri bufanţi.

[1]) Dela cuv. german Reithosen.

Imbrăcămintea femenină consistă dintr'o fustă întreagă de stambă, croită în foarte mulţi creţi, vara

Păreche din Roşa în haine de nuntă

fără mâneci şi iarna cu mâneci. Peste această fustă ţărancele din Roşa poartă caracteristicul cheptar.

Bărbaţii se încalţă cu ghete sau cizme, iar femeile, peste vară, în cerevici moldoveneşti, un fel de pantofi.

V. Administraţia şi justiţia

După anexare, Bucovina a fost administrată de guvernatori militari până în a. 1786, când a fost ataşată Galiţiei ca al XIX-lea cerc administrativ. In baza constituţiei din 4 Martie 1849, Bucovina este despăr-

Palatul administrativ

ţită de Galiţia şi organizată ca provincie autonomă sub titlul de ducat (Herzogtum). Această autonomie devine efectivă abia în a. 1861, când Bucovina dobândi o dietă provincială aleasă (Landtag) în frunte cu un căpitan al ţării sau mareşal (Landeshauptmann). Administraţia Bucovinei se împărţea între preşedintele ţării (Landespräsident) şi căpitanul ţării. Bucovina era

împărţită în 11 ţinuturi sau „căpitănii“, fiecare în frunte cu un căpitan de ţinut (Bezirkshauptmann). Oraşul Cernăuţi era nu „oraş cu statut propriu“, condus de o delegaţie permanentă, numită „magistrat“.

Prin Legea pentru unificarea şi descentralizarea administrativă, promulgată în 1925 şi modificată în 1936, Bucovina este împărţită în 5 judeţe, iar oraşul

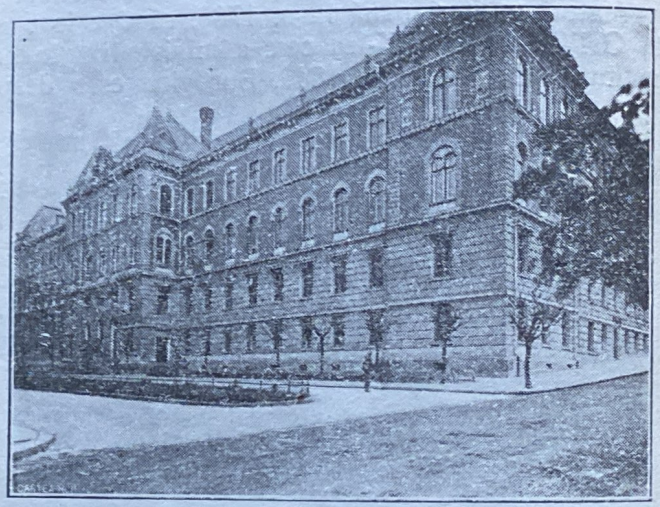

Palatul justiţiei

Cernăuţi devine municipiu. In fruntea municipiului stă un consiliu municipal ales, condus de un primar. In lipsa acestuia, municipiul e condus de o comisie interimară, alcătuită dintr'un preşedinte, doi vicepreşedinţi şi 6 membri.

JUSTIŢIA.

In Cernăuţi funcţionează o judecătorie mixtă şi un tribunal, compus din trei secţiuni, căruia îi sânt subordonate judecătoriile mixte Cernăuţi, Cozmeni şi Zastavna ca şi judecătoriile rurale Boian şi Sadagura. Pe lângă tribunal mai fiinţează şi o Curte cu juraţi

alcătuită din trei membri judecători şi dintr'o comisiune de 12 juraţi, numită Banca juraţilor.

Din anul 1919 încoace, municipiul Cernăuţi mai are o Curte de apel, care îşi întinde cercul de competinţă asupra tuturor judeţelor din Bucovina şi asupra judeţelor Dorohoi şi Hotin. Curtea de apel are două secţii.

Pe lângă tribunale şi judecătorii continuă să existe încă de pe vremea stăpânirii austriece instituţia notarilor publici, numiţi de Ministrul justiţiei după absolvirea studiilor juridice, terminarea unui stagiu de practică şi trecerea unui examen practic. Ei constitue un corp autonom, numit Camera notarilor, cu sediul în Cernăuţi şi stau sub supravegherea instanţelor judecătoreşti. Ei sânt în drept să dreseze anumite acte, stabilite prin legea notarilor publici din 25 Iulie 1871. In Cernăuţi funcţionează 6 notari publici.

Instituţia avocaturii a fost unificată prin Legea pentru organizarea şi unificarea corpului de avocaţi din 1923. In baza acestei legi, avocaţii din Bucovina sânt constituiţi în baroul Bucovinei cu sediul în Cernăuţi, care cuprinde toate judeţele Bucovinei, afară de avocaţii din Rădăuţi.

Ultima statistică înainte de Unire ne arată pentru Bucovina 214 avocaţi, dintre cari 21 români, 5 ruteni, 5 germani, 4 poloni şi 179 evrei. La începutul anului 1935 erau înscrişi în baroul Bucovinei 642 avocaţi, dintre cari erau 104 români, 471 evrei, 39 nemţi, 22 ucraineni şi 6 poloni.

Pe lângă tribunal mai funcţionează o judecătorie de muncă cu 2 judecători, cari rezolvă conflictele dintre patroni şi angajaţii lor.

VI. Bisericile

BISERICA ORTODOXĂ.

Până la ocupaţia austriacă, locuitorii Cernăuţilor aparţineau, afară de Evrei, confesiunii greco-orientale (ortodoxe) şi mitropoliei dreptcredincioase dela Suceava. După mutarea acestei mitropolii la Iaşi, a rămas în părţile care aveau să alcătuiască mai târziu Bucovina un episcop la Rădăuţi.

La venirea Austriecilor, situaţia bisericească s'a schimbat. La intervenţia guvernului dela Viena, episcopul de Rădăuţi, pe atunci bătrânul Dosoftei Hărăscu, este scos de sub ierarhia mitropoliei de Iaşi şi se proclamă singur episcop „exempt“ al Bucovinei, mutându-şi reşedinţa la Cernăuţi (1781). Cum însă această episcopie nu putea rămânea cu totul independentă, a fost supusă în cele dogmatice şi curat spirituale mitropoliei sârbeşti din Carloviţ (1783), care a încercat să exercite o nefastă influenţă asupra bisericii româneşti din Bucovina. Ierarhia aceasta a croit calea pentru încercările de slavizare a bisericii din Bucovina.

Odată cu aceasta, guvernul dela Viena s'a gândit să reorganizeze administraţia întinselor moşii şi vastelor păduri, proprietatea bisericilor şi mănăstirilor. Aceste averi erau administrate fără control şi sistem de egumenii şi călugării mănăstirilor, în cele mai multe cazuri Greci, Ruşi, Bulgari şi Sârbi. Pentru a avea supravegherea acestor bogăţii, Impăratul Iosif al II-lea a dispus desfiinţarea mănăstirilor şi schiturilor, afară de Putna, Sucevita şi Dragomirna, secularizarea averilor mănăstireşti şi concentrarea lor într'un Fond religionar (1783), administrat de Stat. Acestui fond i s'au mai adăugat moşiile episcopeşti precum şi sumele realizate din vânzările moşiilor mănăstireşti, rămase peste noua graniţă în Moldova. Din mijloacele acestui fond se acopereau toate necesităţile cultului ortodox din Bucovina precum şi cele ale câtorva şcoli confesionale. In multe rânduri însă averea acestui fond, care a fost evaluată înainte de războiu la 165 milioane coroane aur (deci azi vreo 7 miliarde lei), a fost întrebuinţată pentru scopuri străine menirii sale. Din aceşti bani s'au întreţinut şcoli care numai după nume erau confesionale, iar în timpul ultimului războiu au fost semnate ca împrumuturi de stat milioane grele (160 milioane coroane).

Influenţa mitropoliei de Carloviţ asupra episcopiei bucovinene s'a manifestat şi la desemnarea urmaşului lui Hărăscu. In scaunul episcopesc dela Cernăuţi a fost ridicat sârbul Daniil Vlahovici (1789–1822), care a favorizat pătrunderea elementului rutean în biserica Bucovinei.

Anul furtunilor politice şi nădejdilor naţionale, 1848, a adus mari frământări şi'n sânul bisericii. Odată cu desrobirea politică a Bucovinei de sub jugul Galiţiei, conducătorii mireni ai Bucovinei, secondaţi şi de mulţi clerici conştienţi, au voit să adopte în politica bisericească următoarele două principii: alegerea episcopului de un congres naţional, în care să fie reprezentaţi şi mirenii, şi înfiinţarea unei mitropolii pe sama tuturor Românilor ortodocşi din Austro-Ungaria, deci unirea bisericească a Bucovinei cu Ardealul. Este astăzi în afară de orice discuţie că adoptarea acestor principii ar fi contribuit la învigurozarea elementului românesc în Bucovina. Dar ele n'au putut fi înfăptuite. Cel care s'a opus cu o fanatică îndârjire acestui plan a fost însuşi episcopul Eugen Hacman (1834—1873), care îşi vedea astfel spulberat visul de mitropolit. Numai ideea congresului bisericesc a triumfat în cele din urmă, dar a ieşit atât de compromisă, încât nu s'a putut înfăptui decât după Unire.

Episcopul E. Hacman îşi vede realizat visul. Pe când se afla pe patul de moarte, este ridicat la rangul de mitropolit (1873). Noii mitropolii i se subordonează, în lipsa altor episcopi sufragani, două episcopii sârbeşti din Dalmaţia.

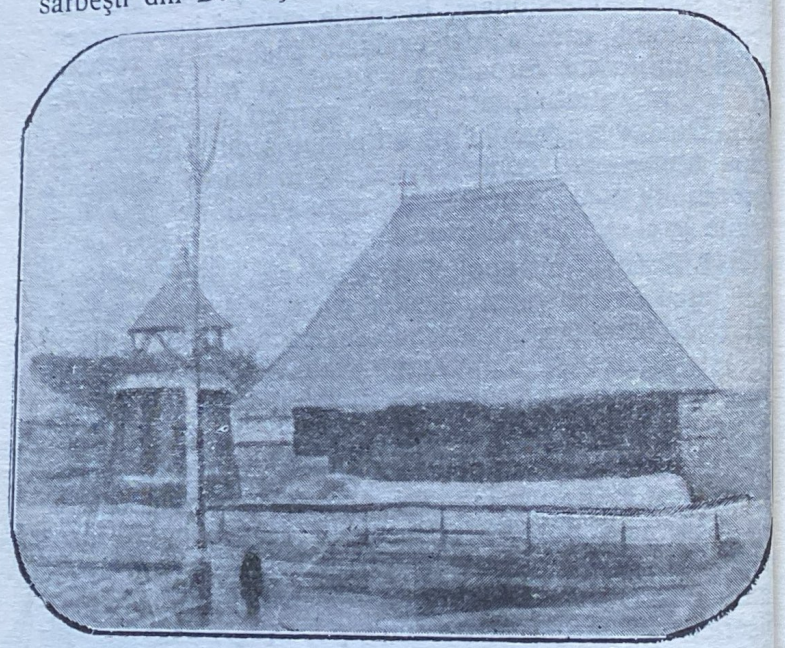

Biserica Sf. Treimi, azi transportată la Clocucica

De atunci, după scurtele păstoriri ale mitropoliţilor Teofil Bendela (1873 – 1875) şi Teoctist Blajevici (1877 – 1879) au urmat îndelungatele şi fericitele arhierii ale lui Silvestru Morariu (1880 – 1895) şi Vladimir de Repta (1902—1924). După Unirea Bucovinei cu România s'au deslegat eparhiile sârbeşti de mitropolia Bucovinei, dându-i-se ca sufragană episcopia Hotinului.

Actualul mitropolit al Bucovinei este I. P. S. S. Visarion Puiu (dela 1935 încoace).

Trecând la bisericile ortodoxe ale Cernăuţilor,

ştim numai că în 1490 existau două biserici, dar, fiind de lemn, au ars.

Biserica Adormirii Maicii Domnului (azi transportată la Caliceanca) şi *procesiunea de Iordan* (pe la 1860)

Pe timpul ocupaţiei austriece existau în Cernăuţi două biserici care nu mai există astăzi.

Pe timpul ocupaţiei austriece a existat *biserica Sf. Treimi,* care a slujit ca cea dintâi biserică episco-

peasca. Ea a fost ridicată în anul 1774 de episcopu
de Rădăuţi Dosoftei Hărăscu şi de fratele său Ilie
mare medelnicer, dimpreună cu soţia acestuia, Ecate
rina. Mai târziu (1874), această biserică a fost trans
portată în mahalaua Clocucica, unde se găseşte
astăzi. Pe locul unde a stat, se ridică clădirea Şcoale
normale de băieţi, iar o piatră cu inscripţie din gră
dina acestei şcoli mai pomeneşte de vechiul aşezămân

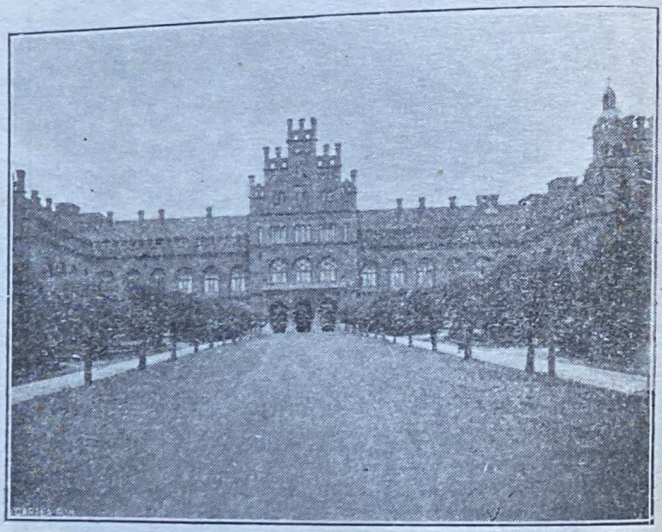

Palatul mitropolitan, clădirea din mijloc

Pe locul de lângă „fântâna turcească", unde es
astăzi o grădiniţă împrejmuită în care se celebrea
sfinţirea apei de Iordan, se ridica odată un dâm
înalt, iar în vârful lui sta *Biserica domnească.* Ea
fost clădită din dărnicia voievodului Nic. Mavrocord
(1709–1716) şi dăruită cu privilegii domneşti de fi
acestuia, Constantin şi Ioan. Tot aici se făcea sfinţire
apei de Iordan. In anul 1779, această biserică a fo
transportată la Şeraţii de jos.

In 1783 în locul ei se ridică altă biserică, tot d
lemn, cu hramul Adormirii Maicii Domnului. Şi aceas
biserică a fost transportată în 1876 la Caliceanca.

Dâmbul, care a purtat pe creştetul său două biserici româneşti, a fost nivelat (1883) şi locul transformat într'o grădiniţă. Pe locul unde a fost altarul acestor biserici s'a pus o cruce, lângă care se oficiază de Iordan până astăzi sfinţirea apei.

Mutându-se episcopul de Rădăuţi cu scaunul la Cernăuţi, administraţia militară i-a clădit în pripă un *palat episcopal* (1782—1783) pe locul unde se află astăzi palatul mitropolitan. Dar această clădire, făcută de mântuială, a fost atacată de burete şi după câţiva ani o parte s'a năruit (1790).

De aceea, încă de atunci, s'a pus în discuţie clădirea unui nou palat episcopal. Gândul acesta s'a putut realiza abia după mulţi ani. Pe locul vechii clădiri s'a pus în 1864 temelia noului *palat mitropolitan.* S'a terminat pe rând până ce a putut fi sfinţit în 1882. Aşa cum stă astăzi această fală arhitectonică a Cernăuţilor, s'a făcut fără precupeţirea cheltuielilor din mijloacele Fondului bisericesc cu suma de 1,830.000 fl. v. a. = 3,660.000 coroane. Această clădire a fost făcută după planurile arhitectului ceh Iosif Hlávka (1831—1908), acelaşi care a zidit în Viena biserica Lazariştilor şi monumentala Hof-Oper.

Materialul de construcţie ca piatră, marmoră, mărgean, alabastru etc. a fost scos din subsolul Bucovinei, lemnăria din pădurile dela Vicov şi Bilca ale Fondului bisericesc, iar braţele de muncă au fost recrutate dintre ţăranii localnici, aşa că întreaga clădire se prezintă ca cea mai vie expresie a bogăţiilor Bucovinei şi a muncii româneşti.

Monumentala clădire în stil mauro-bizantin se compune din trei clădiri distincte.

Cum intri pe poarta cea mare, clădirea din dreapta a palatului mitropolitan este ocupată de şcoala şi internatul cântăreţilor bisericeşti, iar cea din stânga cuprinde jos biserica seminarială cu hramul sfinţilor Trei Ierarhi Vasile, Grigore şi Ioan într'o parte şi sălile de cursuri şi biblioteca facultăţii teologice de alta.

La etaj sânt dormitoarele şi sălile de studiu ale se minarului clerical, a cărui pictură decorativă a fos lucrată de pictorul vienez Carol Jobst.

Clădirea principală este cea din mijloc. La eta se află biroul secretariatului. La dreapta acestui biro este cabinetul de lucru al mitropolitului cu portretel

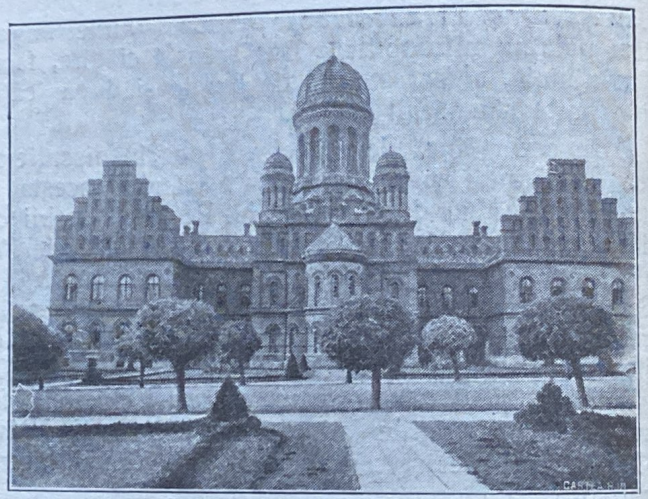

Biserica seminarială

Suveranilor noştri şi ale voievozilor Alexandru cel Bu şi Ştefan cel Mare. Aceste două portrete din urm sânt opera pictorului E. Maximovici, iar portretul Re gelui Ferdinand se datoreşte pictorului prof. T Bârgăuan.

La stânga biroului este spaţioasa sală de şedinţ a consiliului eparhial, în care se ţin şi şedinţele adu nării eparhiale.

De aici treci într'o somptuoasă sală, celebra sal sinodală. Pe jos calci pe marmoră, iar pereţii şi pi laştrii sânt de alabastru masiv din Carpaţii Bucovine Pe 12 coloane de alabastru se sprijinesc arcadele ga leriei. Intre arcade păreţii sânt înfloriţi cu frescuri au

rite, executate, după motive luate din mănăstirile Bucovinei, de pictorul şi profesorul Carol Swoboda din Viena, de origine ceh. Iată ce reprezintă aceste 11 tablouri.

1. Proclamarea Mitropoliei Bucovinei şi Dalmaţiei în Catedrala din Cernăuţi (1874).

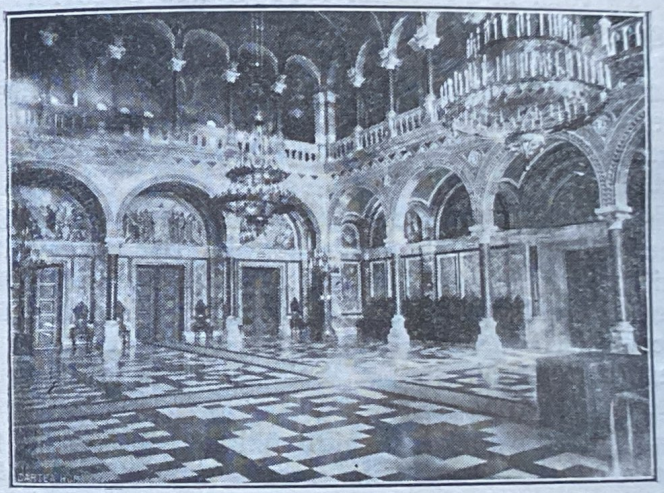

Sala sinodală

2. Jurământul de credinţă a Bucovinei către Casa de Habsburg în a. 1777.

3. Condamnarea confesiunii lui Ciril Lukaris la Sinodul din Iaşi.

4. Aducerea la Suceava a moaştelor Sf. Ioan cel Nou din Trapezunt, la începutul sec. al XV-lea.

5. Sinodul ecumenic dela Nicea din a. 325.

6. Trimiterea apostolilor în toată lumea spre vestirea evangeliei.

7. Impăratului Constantin cel Mare i se arată pe cer semnul în care va învinge.

8. Desemnarea locului pentru mănăstirea Putna prin voievodul Moldovei Ştefan cel Mare.

9. Infiinţarea episcopiei Rădăuţilor prin voievodu
Moldovei Alexandru cel Bun.

10. Infiinţarea mitropoliei Sucevei prin voievodu
Moldovei Alexandru cel Bun.

11. Increştinarea locuitorilor din Dacia.

Sala sinodală a devenit istorică prin faptul c
aici s'a votat în 28 Noem. 1918 Unirea Bucovinei c
Regatul României. O placă comemorativă, aşezată p
păretele dela întrare, pomeneşte acest act. Altă plac
comemorativă din această sală aminteşte de inaugu
rarea festivă a universităţii româneşti din Cernăuţi î
prezenţa Regelui Ferdinand şi a Reginei Maria (2
Oct. 1920).

Se înşirue apoi două saloane de recepţie: 1. Sa
lonul roşu cu portretele mitropoliţilor Bucovinei, într
cari portretele lui T. Bendela şi T. Blajevici sân
opera celebrului pictor român bucovinean Epaminond
Bucevschi (1843—1891), prieten şi coleg de studii l
Viena cu M. Eminescu; 2. Salonul albastru cu por
tretele episcopilor.

Urmează biblioteca mitropolitului, apoi, peste u
culoar, capela mitropolitană, lucrată din acelaşi mate
rial ca sala sinodală. Pictura decorativă a capelei
fost executată de pictorul Carol Iobst din Viena î
colaborare cu profesorul vienez Iohan Klein. Capel
are hramul Sf. Ioan Botezătorul.

In aceeaşi aripă este sala de mese, unde se aran
jează banchetele publice.

Tavanul tuturor sălilor este de stejar boltit, în
florit cu zugrăveli.

In cealaltă extremitate a acestui etaj se află mu
zeul mitropolitan, adăpostit în 5 camere. Intr'o camer
se află portretele împăraţilor austrieci care au stăpâni
Bucovina şi într'un dulap o colecţie de legi şi regu
lamente din Bucovina până la Unire; în camera
doua este un iconostas, alcătuit din diferite icoan
vechi din sec. XVII şi XVIII; într'o a treia cameră sân

stampe, fotografii, tablouri etc. din Bucovina şi Cernăuţi; în camera a patra, o colecţie foarte interesantă şi bogată de cărţi vechi bisericeşti din sec. XVI—XVIII, ornate vechi etc., iar în camera ultimă obiecte liturgice vechi, aere, sigilii, peceţi etc.

La acelaşi etaj mai sânt la o extremitate apartamentele particulare ale mitropolitului, iar la cealaltă cele ale episcopului arhiereu. La parter, sub apartamentul episcopului, sânt birourile consiliului eparhial.

Toate aceste trei aripi incadrează o frumoasă grădină, plantată cu flori şi alei de salcâmi.

In spatele Seminarului este parcul seminarial, întrebuinţat numai de seminarişti. In spatele palatului mitropolitan se întinde Parcul mitropolitan împrejmuit cu zid, înzestrat cu plante şi copaci exotici şi accesibil publicului vizitator. Este cel mai plăcut şi mai liniştit parc al oraşului.

Peste drum de Palatul mitropolitan s'a ridicat în anii 1926 şi 1927 *Căminul preoţilor*, în care locuesc consilierii eparhiali, profesorii de teologie şi alţi preoţi.

Fiind biserica Sf. Treimi prea mică ca biserică episcopală, s'a încuviinţat (1792) clădirea unei *biserici catedrale greco-orientale*. Abia cu mulţi ani mai târziu (1844) s'a putut pune temelia acestei biserici, care a fost terminată pe cheltuiala Fondului bisericesc în a. 1852. Clădirea a fost ridicată sub supravegherea inginerului Röll. Târnosirea bisericii s'a făcut în a. 1864.

Catedrala este o biserică impunătoare în centrul oraşului, în mijlocul unei grădini mari. E făcută în stilul Renaşterii cu cupole rotunde după modelul bisericii Isac din Petersburg. Hramul bisericii este la „Pogorîrea Spiritului Sfânt". La intrare citim lângă anul 1844 inscripţia cu litere de aur: Unuia în trei ipostazuri Dumnezeu. In altarul bisericii zac osemintele mitropolitului Eugen Hacman.

Cea mai veche biserică a oraşului este *biserica Sf. Nicolae*. Se spune că a fost ridicată de un sta-

roste de Cernăuţi, Stroiescul. Nu se poate stabili exac anul întemeierii bisericii, dar e dat anul 1607. E a fost refăcută în a. 1748 şi restaurată în 1779 şi 1885

Această veche biserică de lemn, în faţă cu clopotniţă, azi măcinată de vremuri, se numea în ve chime biserica din sălişte. Astăzi, în mijlocul uno

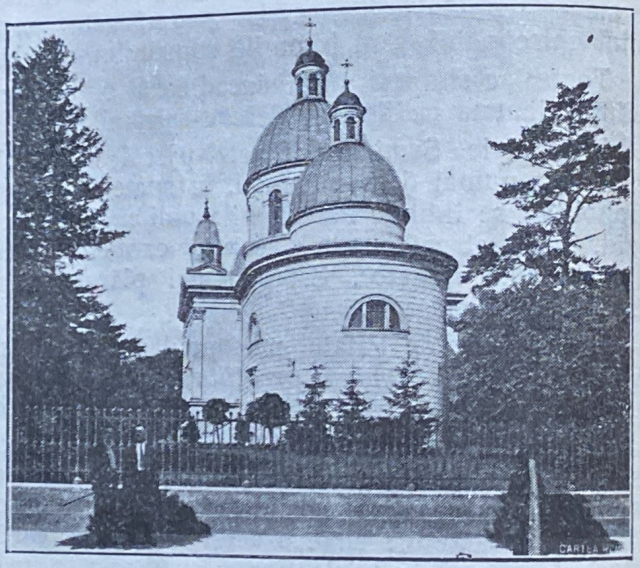

Catedrala (văzută din str. I. Flondor)

clădiri de piatră mai răsărite, biserica Sf. Nicolae stă darcă ruşinată ca o mărturie a vremurilor scăpătate Alături de dânsa s'a început construcţia unei biseric monumentale, tot cu hramul Sf. Nicolae.

Pe locul unde este astăzi *biserica Sf. Paraschiv* se găsea din timpuri vechi o bisericuţă de lemn. N ştim când a fost ridicată, dar ştim că dăinuia din se colul al XV-lea şi era cunoscută mai târziu sub nu mele de biserica boierului Leca, mort pela 1768 Fiindcă se găsea lângă vamă, se mai numea biseric

vămească. Cu vremea acest lăcaş dumnezeiesc s'a năruit.

Atunci un cucernic preot dela biserica Sf. Nicolae, Andrei Vasilovici, numit astfel după tatăl său Vasile, şi-a pus în gând să zidească o biserică nouă. I-a pus temelia în 1843 şi cu necruţate osteneli şi mari cheltuieli a dus-o până la jumătate. Fondul bisericesc

Biserica Sf. Nicolae

a trebuit să isprăvească clădirea. Târnosirea ei s'a făcut în anul 1862. Biserica e clădită după planurile arhitectului A. Pawlowski. Chipul preotului ctitor se găseşte frumos zugrăvit pe părete dindărăt al pronaosului alături de două inscripţii care lămuresc povestea clădirii. De curând s'a ridicat o cruce de piatră în faţa bisericii Sf. Paraschive cu inscripţiuni lămuritoare.

Şi suburbiile au biserici istorice. Pe lângă cele amintite mai sus, avem biserica *sf. Gheorghe din Horecea* care îşi are povestea ei.

Pe locul unde se ridică astăzi biserica din pădurea Horecii era odată o sihăstrie (1719), uitată de

lume. Unul din sihaştrii ei, Antoniu, ajunge cu vremea episcop de Rădăuţi şi chiar mitropolit al Moldovei. In strălucirea sa păstorească, umilul sihastru dela Ho-

Biserica Sf. Paraschive

recea n'a uitat de locul de unde a pornit şi astfel cu banul şi osârdia lui se ridică (1730) o biserică de lemn cu câteva chilii, în care-şi găseau adăpost mai mulţi călugări. S'a brodit ca egumenii acestei mănă stiri să fie oameni chivernisitori şi să cumpere moşie după alta, o pădure după alta pentru mănă stirea Horecii. Astfel mănăstirea avea proprietăţi chia

în mijlocul oraşului, proprietăţi de cari la venirea Austriecilor a fost despuiată pe nedrept. Chiar suburbia de astăzi Mănăsterişte este aşezată pe o moşie a acelei mănăstiri.

Biserica Sf. Gheorghe

Ctitorul acestei mănăstiri, mitr. Antoniu, a avut o soartă neobişnuită. Când Ruşii sub comanda generalului Münich pustiesc Moldova (1739), la întoarcere târăsc în robie o mulţime de bărbaţi şi femei. Intre

cei robiţi a fost şi numitul mitropolit Antoniu, care s'a dus cu toate odoarele şi hrizoavele mănăstireşti. Expatriarea aceasta nu pare să fi fost silită, căci îl vedem pe Antoniu fiinţând mai târziu ca mitropolit în Rusia.

In ultimii ani ai domniei moldoveneşti în Bucovina (1767), în locul bisericii de lemn s'a ridicat în piatră o mănăstire, care există şi astăzi. Clădirea aceasta a fost ridicată prin îngrijirea egumenului din Horecea Artemon, sprijinit în nobilul său plan de mitropolitul Moldovei Gavril, marele logofăt Cilibiu şi alţi ctitori. Tradiţia mai spune că împărăteasa Catarina a II a Rusiei ar fi contribuit la terminarea mănăstirii cu o importantă danie. Lucrul nu este atestat, dar nu pare imposibil, când ne gândim la relaţiunile cari au existat între Ruşi şi fostul ctitor Antoniu.

De altfel, simpatia Ruşilor pentru această mănăstire în special s'a vădit şi cu prilejul Congresului sf. Alianţe din Cernăuţi (1823). Cu această ocazie ţarul Alexandru al Rusiei a vizitat mănăstirea şi a dăruit-o cu bani.

Şi clopotul cel mare al mănăstirii din Horecea îşi are povestea lui. El a fost turnat (1775) de un clopotar anume Christian Valentin din schija ce se găsea la fabrica de monede, întemeiată de Ruşi, din Sadagura.

Sub stăpânirea austriacă mănăstirea şi-a pierdut multe din proprietăţi şi, odată cu secularizarea averilor mănăstireşti, a devenit biserică sătească.

O biserică veche există şi în suburbia *Roşa*. Este o biserică mică de lemn, făcută în 1768 de Constantin Ianoş, Constantin şi Lazar Grecu, Stanislau Grigoraş Ion şi Vasile Zama. Biserica s'a mutat de curând în locul numit „la Holm“ şi este pusă iarăşi în funcţiune.

Biserica nouă de piatră din Roşa cu hramul arhanghelilor Mihail şi Gavril a fost zidită în 1900.

Capele ortodoxe se află mai multe în Cernăuţi. Astfel de capele avem la tribunalul penal, pe la spitale. In *capela cimitirului central* sânt aşezate osemintele tuturor mitropoliţilor din Bucovina, afară de cele ale lui Eugen Hacman. Pentru trebuinţele militare s'a ridicat biserica *„Unirea“*, sfinţită la 24 Ianuarie 1927.

Biserica rom.-catolică

Cernăuţii au şi o *mănăstire de călugăriţe*, ridicată cu cheltuiala şi în edificiul dăruit de mitropolitul Vladimir de Repta. Noua fundaţiune monahală fu recunoscută în 1908.

BISERICA ROM. CATOLICĂ.

Cei dintâi catolici au venit în Cernăuţi odată cu cele dintâi trupe austriece. De aceea serviciul divin catolic era lăsat în sama preoţilor militari şi se făcea într'o capelă de lemn care se afla pe locul vis-a-vis de biserica de azi, unde se află o cruce. Mai târziu, Iosif al II-lea a dat ordin să se ridice o biserică rom.

catolică, pentru care statul a pus la dispoziţie terenul de lângă comenduirea pieţei de azi. Construcţia ce

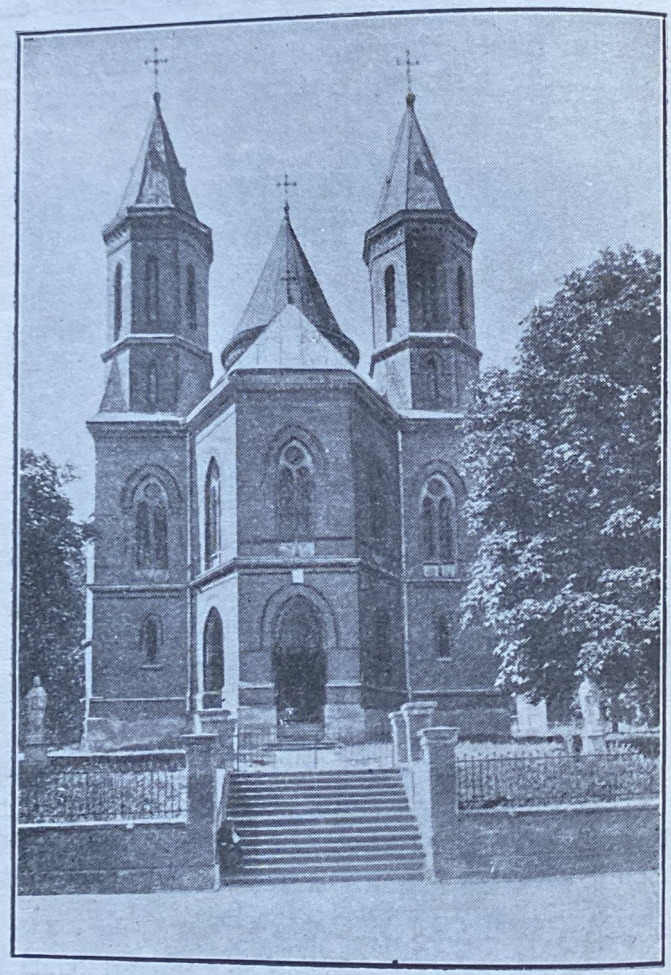

Biserica armeano-catolică

s'a ridicat s'a prăbuşit de mai multe ori, până ce actuala biserică rom. catolică a putut fi sfinţită în 1814.

Turnul acestei biserici, fiind mistuit de un incen-

Biserica jezuită

diu (1866), a fost refăcut şi schimbat în forma de astăzi.

Armenii catolici au o frumoasă biserică *armeano-catolică*, clădită între 1869–1875, după planurile acelaşi I. Hlavka, care a construit Reşedinţa mitropolitană, Jezuiţii au *biserica Jezuiţilor*, ridicată între 1891–1894, iar Uniţii sau Greco-catolicii au *biserica greco-catolică* din str. romană, biserică ridicată între 1820—1821. După Unire, această biserică a fost mărită, adăugându-i-se o aripă nouă.

BISERICA PROTESTANTĂ.

Protestanţii sânt mai puţini la număr decât catolicii. Comunitatea lor religioasă este independentă. Şi ei au venit după anexare. La început îşi făceau serviciul divin în case particulare. Abia după ridicarea noii bisericii catolice (1814), protestanţii au cumpărat vechia biserică rom. catolică de lemn şi au aşezat-o pe locul, unde se găseşte astăzi casa pastorului evangelic. Dar biserica sta să se prăbuşească. De aceea protestanţii clădesc în 1847, după planurile arh. I. Engels, o nouă biserică evangelică, terminată în 1849.

Protestanţii mai susţin o şcoală primară confesională.

CASELE EVREEŞTI DE RUGĂCIUNI.

Evreii aveau în Cernăuţi o casă de rugăciuni încă de pe la începutul secolului al XVIII-lea. La 1770 Ruşii au distrus-o. Mai târziu, între 1820–1845, Evreii au început să-şi reclădească vechia *sinagogă*. Afară de aceasta, mai sânt numeroase sinagogi în diferite puncte ale oraşului. Incăpătorul *templu israelit* a fost ridicat între 1873—1877 şi e construit în stil mauric, după planurile arh. Iulian cav. de Zachariewicz din Leov.

Biserica evangelică

O statistică a locuitorilor după confesiune pot da pentru anul 1910:

Rom. cat.	23.474
gr. cat.	9.588
evang.	4.294
gr. or.	20.615
isr.	28.613
alte conf.	544.

VII. Şcolile

In partea Moldovei ocupată de Austria, starea şcolilor româneşti era înfloritoare pentru acele timpuri. Mai ales de când voievodul Grigore Matei Ghica a urcat tronul Moldovii (1726), şcoala de acolo a început să facă progrese. El i-a asigurat o bază materială prin crearea unui fond şcolar, care era alimentat din contribuţiile băneşti ale preoţilor.

In pildnica sa râvnă pentru şcoala românească, acest voievod a fost imitat şi de cei următori, aşa că la anexare Bucovina avea şase şcoli domneşti.

ŞCOALA PRIMARĂ.

Una din aceste şcoli domneşti era la Cernăuţi. Ea a fost botezată mai târziu *şcoală primară greco-orientală*, fiindcă era întreţinută din mijloacele Fondului bisericesc, sau *şcoală naţională*. Ea a fost înfiinţată de Grig. Ghica Vodă în a 1766.

In ciuda atâtor urgii cari s'au revărsat cu duiumul asupra şcolii româneşti, această şcoală primară şi-a putut păstra şi sub Austrieci un caracter pronunţat românesc. Astăzi, această şcoală se află în str. General Prezan şi s'a instalat în actuala clădire în a. 1877.

Cernăuţii împreună cu suburbiile au 29 şcoli primare de stat şi 10 şcoli primare particulare. Inscrişi sânt 10.936 copii, iar frecventanţi 9.710. După naţionalitate copiii se repartizează astfel:

Evrei	3.779
Români	3.293
Germani	2.152
Ruteni	877
Poloni	835

Deci Românii au 30·1% din populaţia şcolii primare.

ŞCOALA NORMALĂ.

Pentru şcolile cari s'au înfiinţat după anexare în număr mare, s'au adus mai întâiu învăţători din Ardeal. Dar această încercare a dat greş, fiindcă cei ce veneau, nu ştiau româneşte.

Atunci stăpânirea austriacă, în loc să crească învăţători români, a înstrăinat şcoala primară, pricop-

Şcoala normală de învăţători

sind-o cu învăţători poloni şi germani, cari nu cunoşteau de loc limba română. Este evident că aceşti învăţători urmăreau scopuri de desnaţionalizare a elevilor români.

Abia anul avânturilor naţionale, 1848, ne-a dat o *Preparandie ortodoxă*, care după 22 de ani de existenţă a fost transformată într'o *Şcoală normală de băieţi*. După doi ani, această şcoală primeşte şi o secţie pentru fete. Nici această şcoală n'a adus foloase reale Românilor, fiindcă limba de instrucţie era cea germană. In a. 1909 Şcoala normală de învăţători se despărţi în 3 secţiuni naţionale: română, ruteană şi germană.

Sub stăpânirea românească, şcoala normală a fost despărţită (1923): în una de învăţători, care a rămas în vechia clădire (str. Eminescu), ridicată în 1887/8, şi alta de învăţătoare, care s'a instalat într'o clădire modernă (str. Cuza Vodă), care mai înainte fusese şcoală primară.

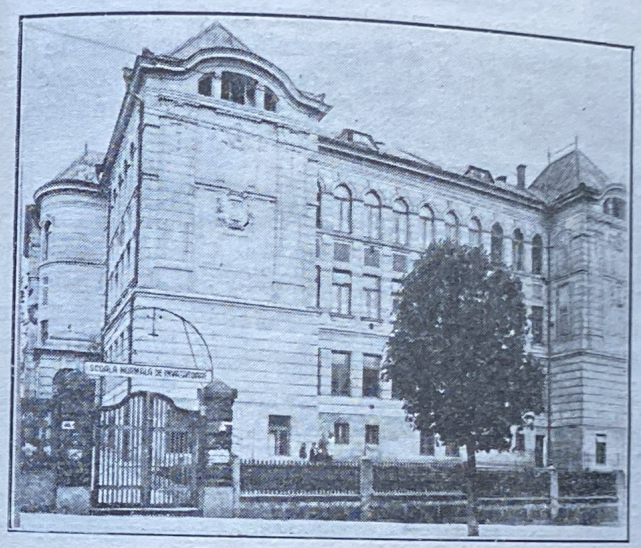

Şcoala normală de învăţătoare

Amândouă şcolile sânt înzestrate cu internate, întreţinute de stat, singurele internate de stat în Cernăuţi.

In anul şcolar 1913/4, Şcoala normală de învăţători avea:

127 elevi români şi 221 minoritari,
5 profesori titulari români şi 14 minoritari,
2 suplinitori români şi 3 minoritari.

La începutul anului şcolar 1935/6 avea:

217 elevi români şi 20 minoritari,
19 profesori şi maeştri români şi 4 minoritari.

La Şcoala normală de învăţătoare erau în anul şcolar 1913/4:
57 eleve române şi 94 minoritare,
2 profesori titulari români şi 8 minoritari,
1 suplinitor român şi 2 minoritari.
La începutul anului şcolar 1935/6 erau:
197 eleve române şi 41 minoritare,
19 profesori şi maeştri români şi 4 minoritari.
Mai există şi o Şcoală normală particulară de învăţătoare a „Familiei Maria" cu 22 puteri didactice (12 române) şi 267 eleve, dintre care 72 române.

ŞCOALA SECUNDARĂ.

Cea dintâi şcoală secundară a luat fiinţă în Cernăuţi în a. 1808. Este un liceu cu 6 clase, căruia i se adaugă mai târziu 2 clase „filozofice". Limba de instrucţie a fost cea latină până la a. 1848, iar de atunci cea germană. Limba română nu era de loc admisă în programa şcolară.

La stăruinţa Românilor, abia în anul 1848 se deschide o catedră de limba şi literatura română la acest liceu. Ea se inaugurează la 28 Februarie 1849 de cel dintâiu titular al ei, înflăcăratul ardelean Aron Pumnul. După Unire liceul acesta a fost transformat în *liceul Aron Pumnul*.

Cum liceul acesta era german, Românii au cerut o altă şcoală, pur confesională, din care să poată trage mai multe foloase. După multe străduinţe, în 1862, s'a permis deschiderea pe cheltuiala Fondului bisericesc a unei *şcoli reale superioare ortodoxe*. Neavând Românii încă profesorii pregătiţi, au cerut amânarea inaugurării pentru o dată mai târzie. Guvernul generos însă s'a oferit să pună la dispoziţie în mod provizor profesori germani. Acest provizorat a dăinuit neschimbat până la Unirea Bucovinei.

Şcoala aceasta confesională, ridicată şi susţinută din averile voievozilor şi mănăstirilor româneşti, n'a fost nici naţională şi nici măcar confesională, căci Românii, din pricina limbii de instrucţie, alcătuiau numai un procent disparent din populaţia şcolară. Ba putem spune că această şcoală greco-orientală a devenit peniera străinismului din Bucovina. Noua clădire a şcolii s'a ridicat din mijloacele Fondului bisericesc în a. 1870. După Unire, Şcoala reală sup. ortodoxă a fost transformată în *Liceul ortodox Mitropolitul Silvestru*,

Liceul A. Pumnul

singurul liceu din Cernăuţi, care, în urma unei convenţii cu Ministerul instrucţiunii, nu primeşte decât elevi de confesiune ortodoxă.

In a. 1896 se înfiinţează al doilea liceu de băieţi în Cernăuţi, cu clase paralele rutene, care în ultimul an şcolar înainte de războiu n'avea, la 876 elevi, nici un elev român. Astăzi liceul acesta poartă numele de Liceul Marele Voievod Mihai.

In a. 1898 au luat fiinţă pe lângă liceul german din Cernăuţi clase divizionare, care la 1906 s'au completat în *Liceul de băieţi Nr. 3*, aşazisul „liceu românesc", în care în anul şcolar 1913/4 la 903 elevi numai 359 erau români.

După Unire a luat fiinţă şi un liceu militar (1924). Pentru învăţământul fetelor au existat în Cernăuţi două licee: unul susţinut din mijloacele Fon-

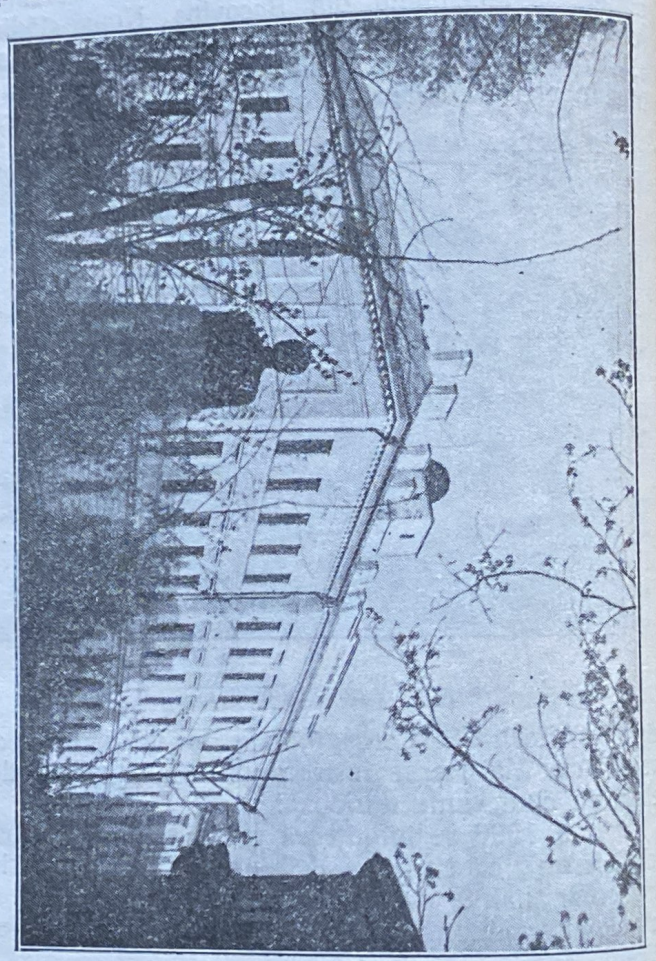

Liceul ort. de băieţi Mitropolitul Silvestru, în faţă cu bustul lui M. Eminescu

dului bisericesc, al doilea de primăria oraşului. După Unire, cel dintâiu a devenit: *Liceul ortodox de fete Elena Doamna*, iar cel de al doilea: *Liceul de fete Oltea Doamna.*

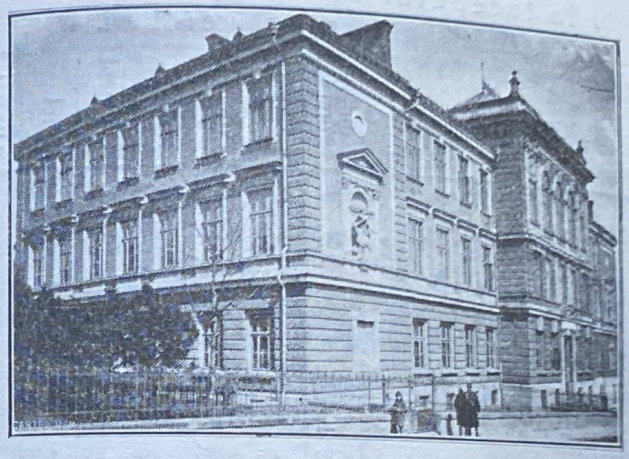

Liceul ort. de fete Elena Doamna

TABLOU STATISTIC
a) pe anul şcolar 1913/4.

N-rul curent	ŞCOALA	Numărul elevilor		Numărul profesorilor			
				titulari		suplinitori	
		români	minoritari	rom.	min.	rom.	min.
1.	Liceul de băieţi Nr. I	9	886	—	22	—	16
2.	„ „ „ „ II	—	876	—	26	—	15
3.	„ „ „ „ III	359	544	16	8	8	13
4.	„ real ortodox	82	407	14	10	3	8
5.	„ „ de stat	3	325	1	7	1	9
6.	„ ort. de fete	162	70	5	2	7	3
7.	„ de fete municipal	18	614	2	10	—	5
		633	3722	38	85	19	69

b) la începutul anului şcolar 1935/6.

I. Licee şi gimnazii publice: Elevi.

NUMELE LICEULUI	Numărul total	Români	Ruteni	Poloni	Germani	Evrei	Alte naţ.
Lic. (I) Aron Pumnul	675	403	23	36	57	153	3
Lic. ort. băieţi (real) Mitr. Silvestru	385	333	20	2	4	25	1
Lic. ort. fete (I) Elena Doamna	582	417	67	21	64	—	13
Lic. fete (II) Oltea Doamna	581	65	25	9	42	440	—
Lic. (II) Marele V. Mihai	337	54	72	8	9	192	2
Gimn. (I) evreesc Miron Costin	313	1	3	1	—	308	—
Gimn. (II) german Cuza Vodă	253	—	—	—	253	—	—
	3126	1273	210	77	429	1118	19

Profesori cu maeştri.

Lic. (I) Aron Pumnul	37	29	1	1	1	3	2
Lic. ort. băieţi (real) Mitr. Silvestru	29	25	3	—	—	1	—
Lic. ort. fete (I) Elena Doamna	41	36	3	—	2	—	—
Lic. fete (II) Oltea Doamna	38	27	1	—	3	7	—
Lic. (II) Marele V. Mihai	23	13	6	—	2	2	—
Gimn. I (evreesc) Miron Costin	27	15	3	—	—	9	—
Gimn. II (german) Cuza Vodă	18	12	—	—	6	—	—
	213	157	17	1	14	22	2

II. Licee particulare: Elevi.

NUMELE LICEULUI	Numărul total	Români	Ruteni	Poloni	Germani	Evrei	Alte naţ.
Lic. part. băieţi Em. Grigoroviţa	259	4	4	3	5	243	—
Lic. part. băieţi M. Eminescu	177	8	—	3	2	163	1
Lic part. fete din str. Cuza Vodă	402	15	—	—	13	374	—
Lic. part. fete Carmen Sylva	187	24	3	1	7	152	—
Gimnaziul part. polon	73	—	—	73	—	—	—
	1098	51	7	80	27	932	1

Profesori cu maeştri.

Lic. part. băieţi Em. Grigoroviţa	22	7	4	1	4	6	—
Lic. part. băieţi M. Eminescu	17	9	2	—	2	4	—
Lic. part. fete din str. Cuza Vodă	31	17	—	1	13	—	—
Lic. part. fete Carmen Sylva	18	15	—	—	—	3	—
Gimnaziul part. polon	11	3	—	7	—	—	1
	99	51	6	9	19	13	1

Românii alcătuesc 31·3% din populaţia şcolilor secundare din Cernăuţi.

Pentru găzduirea elevilor de liceu statul n'are nici un internat. Sânt numai câteva internate particulare. Elevii români au internatul „Societăţii pentru cultură“ în str. Mărăşeşti 24. Şi celelalte naţionalităţi au câte un internat particular pentru elevii lor. Deasemenea şi pentru elevele de liceu.

ŞCOALA SPECIALĂ.

a) *De meserii.*

Incă în a. 1873 se înfiinţează în Cernăuţi o şcoală superioară de meserii (Höhere Gewerbeschule), care mai există astăzi sub numele de *Şcoala de conductori şi desenatori de arhitectură.* In 1913/4 această şcoală avea 113 elevi, dintre care numai 4 români. Azi are 103 elevi, dintre care 49 sânt români, şi 7 profesori români şi 7 minoritari.

In afară de aceasta mai există în Cernăuţi o şcoală tehnică particulară „Tehnicum" şi încă o şcoală particulară evreească de meserii.

b) *Comerciale.*

Deşi Cernăuţii au fost totdeauna un oraş comercial, totuşi până la Unire n'a existat decât o singură şcoală comercială de stat, ataşată ca secţie pe lânga Şcoala de conductori. După Unire (1922), această secţie a fost separată şi transformată într'o „*Şcoală comercială superioară*" cu 4 clase. Mai există o Şcoală comercială elementară de băieţi şi o şcoală comercială particulară („Progresul").

Statistica şcoalei comerciale de stat pe 1913/4 ne arată 229 elevi, dintre cari numai 15 români, iar la începutul anului şcolar 1935/6 cele două şcoli comerciale de stat au 87 elevi români şi 102 elevi minoritari. In şcoala comercială particulară sânt 15 elevi români şi 136 minoritari.

c) *Alte şcoli.*

Şcoala profesională gr. II Virginia Nistor a luat fiinţă abia după Unire (1919) prin „Reuniunea femeilor române", Cernăuţi. Din a. 1924 şcoala a trecut la stat şi din anul şcolar trecut a fost ridicată la gradul II, şi i s'a ataşat ca secţie „Şcoala de ţesut", care a existat încă din 1906 cu clădire proprie, In a. 1928 şcoala şi-a ridicat o clădire proprie şi are şi internat. Şcoala e frecventată de 185 eleve române şi 28 minoritare, iar corpul didactic se compune din 24 profesoare.

Alte şcoli speciale sânt:

Institutul de orbi şi surdomuţi şi
Institutul de educaţie pentru copiii părăsiţi.

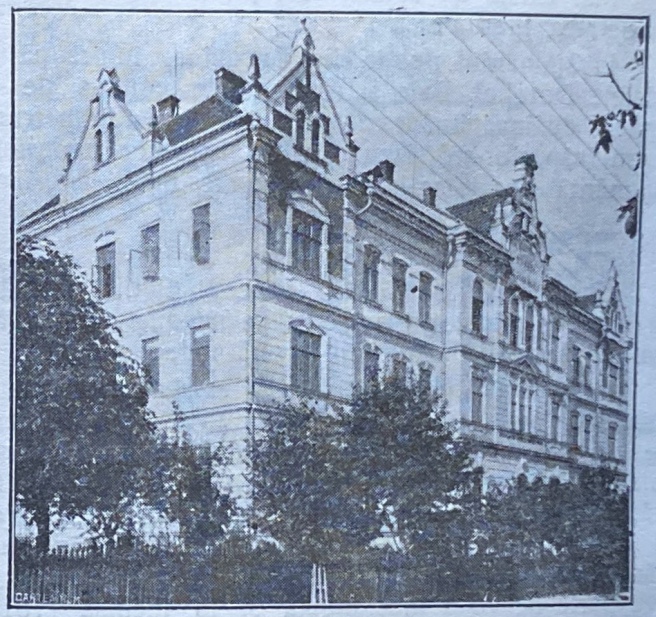

Şoala de orbi şi surdomuţi

Pentru *ucenici şi ucenice* statul organizează cursuri serale. In Cernăuţi funcţionează 3 cursuri cu 488 ucenici şi ucenice, dintre cari 229 sânt români.

Conservatorul de muzică şi artă dramatică a luat fiinţă în August 1924 ca conservator de stat, având organizarea unei instituţii de stat. Cu timpul, Conservatorul, ca singurul conservator din ţară, şi-a dobândit o clădire proprie (1928). Dar această instituţie n'a avut viaţă lungă. Conservatorul a fost des-

fiinţat ca instituţie de stat în Iunie 1935 şi continuă să funcţioneze ca conservator particular cu profesori români. Când era conservator de stat, avea o frecvenţă de peste 300 elevi. Astăzi are 115 elevi, cari după naţionalitate sânt grupaţi: 50 români, 43 evrei, 4 germani şi 18 ucraineni.

Mai există un conservator particular, susţinut de „Societatea filarmonică".

Invăţământul public din Bucovina, împreună cu judeţele Dorohoi, Baia şi Hotin, este condus de un serviciu de învăţământ cu sediul în Cernăuţi, în frunte cu un inspector-şef şi cu câte un inspector pentru învăţământul secundar, primar şi profesional.

UNIVERSITATEA.

Dacă ar fi să-i căutăm universităţii din Cernăuţi un trecut istoric, legat oarecum de nevoile acestei ţări, am putea vorbi de trecutul facultăţii de teologie.

Incă din timpul Moldovei exista în Putna o *Academie teologică*, care a fost condusă multă vreme de vestitul cărturar bisericesc, arhimandritul Vartolomei Măzăreanu. Dar scurtă vreme după instalarea stăpânirii austriece, această academie a fost desfiinţată şi în locul ei s'a creat o şcoală clericală în satul Sântilie de lângă Suceava. Dar şi această şcoală nu avu parte de viaţă îndelungată şi fu închisă (1818). Abia în 1827, simţindu-se iar nevoia, se creează la Cernăuţi, prin străduinţa episcopului Isaia Baloşescul, un fost elev al Academiei dela Putna, şi pe cheltuiala Fondului bisericesc un *institut teologic*.

Institutul acesta era organizat după modelul Academiei dela Putna şi era împreunat cu un seminar clerical, întocmit pentru 50 de candidaţi de preoţi.

Interesant este că în acest institut, susţinut din mijloacele Fondului bisericesc şi creat anume pentru trebuinţele bisericii româneşti din Bucovina, limba de instrucţie a fost, până la 1848, cea latină şi cea germană, aşa că episcopul de pe atunci, Eugenie Hacman, a trebuit să constate oficial că absolvenţii acestui institut nu puteau scrie româneşte. De aceea a cerut cu toată insistenţa introducerea limbii române ca limbă de predare. De atunci, pe lângă limba germană care mai rămâne, unele materii se predau şi în limba română. Când la 1875 se înfiinţează universitatea din Cernăuţi, institutul teologic îi este ataşat ca facultate de teologie.

Clădirea veche a Universităţii

Cu prilejul serbărilor centenare dela anexarea Bucovinei (1875), guvernul dela Viena a ţinut să facă Bucovinei cel mai înalt dar cultural: o universitate la Cernăuţi. Dar acesta a fost un dar danaic, căci misiunea mărturisită pe faţă a acestei universităţi era, pe de o parte, de a germaniza Bucovina, iar pe de alta, de a atrage popoarele din orientul Europei în sfera de influenţă germană. Caracterul universităţii era şovinist german. Afară de câteva materii la facultatea teologică şi de limba şi literatura română, toate celelalte cursuri erau făcute în limba germană de către profesori importaţi din occidentul german. O catedră

pentru istoria Românilor nu exista la această universitate, situată în acest adevărat muzeu de antichităţi, care este Bucovina. Iar când, în a. 1912, se admite o catedră de istoria Europei sudestice, în care se cuprindea şi istoria Românilor, titularul ei era ţinut să facă cursurile în limba germană.

In Octomvrie 1919 universitatea este luată pe sama stăpânirii româneşti, iar în 24 Oct. 1920 se inaugurează solemn universitatea românească din Cernăuţi în prezenţa Suveranilor şi a guvernului. In 25 Mai 1933, în cadrul unei solemnităţi în prezenţa M. S. Regelui Carol II, universitatea primeşte numirea: Carol II. In toamna a. 1935 se inaugurează şi noua clădire a universităţii în prezenţa M. S. Regelui Carol II.

Universitatea a avut şi are patru facultăţi, lipsindu-i facultatea de medicină.

Cu tradiţie este numai facultatea de teologie, la care, înainte de războiu, pe lângă studenţii din Bucovina, veneau să studieze şi studenţi din România, Ardeal, Sârbia, Bulgaria, Dalmaţia, Rusia etc. Facultatea este astăzi adăpostită în palatul mitropolitan. Are o bibliotecă deosebită şi un seminar clerical, în care 50 de studenţi de confesiune ortodoxă au întreţinere completă.

Facultatea de filozofie şi litere are de fiecare catedră un seminar, înzestrat cu biblioteci de specialitate. Pe lângă această facultate funcţionează un „Seminar pedagogic“ universitar, înaugurat în 3 Noem. 1929. Acest seminar are 118 elevi, dintre cari 52 sânt români. Facultatea mai are un Institut de istoria şi limba română, care editează buletinul „Codrul Cosminului“.

Facultatea de ştiinţe are catedrele şi laboratoarele corespunzătoare. Institutul de botanică are un laborator şi un bogat muzeu botanic. O specială menţiune merită grădina botanică, bine întreţinută şi înzestrată cu plante exotice. Facultatea mai are un Institut de

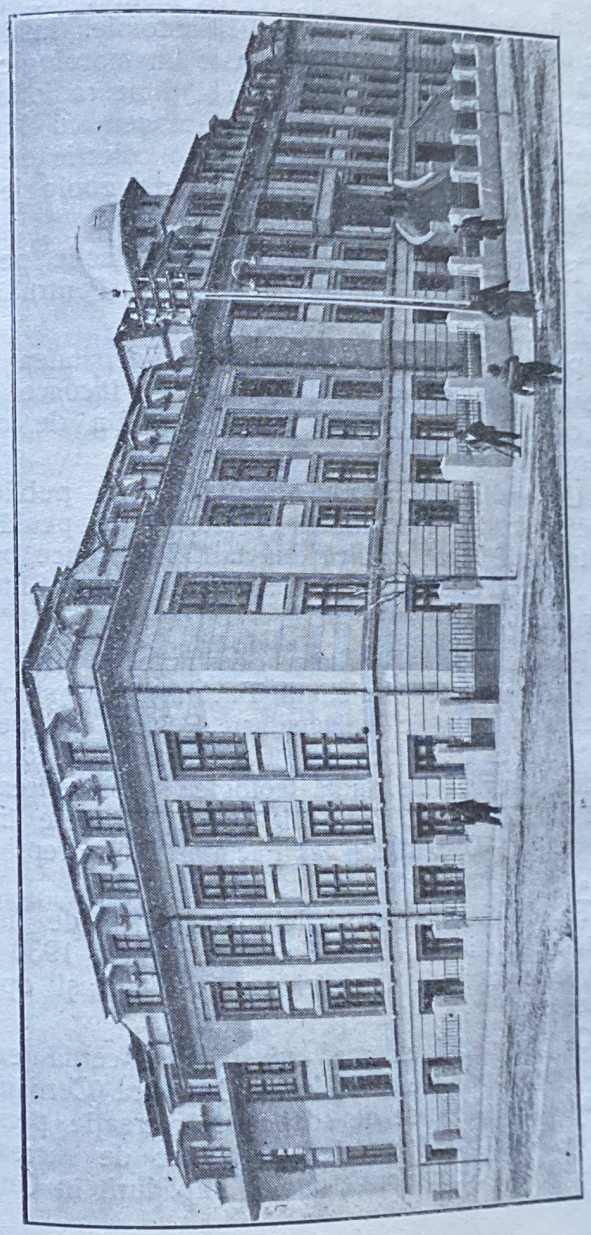

Clădirea nouă a Universităţii

geografie, un Institut de chimie, un Institut de fiziologie animală, un Laborator de anatomie. Institutul de fizică cozmică are un observator meteorologic, iar Institutul de fizică experimentală o staţiune radiofonică. Institutul de geologie posedă un muzeu cu lucruri preistorice, Institutul de mineralogie o colecţie de minerale şi pietre rare, iar Institutul de zoologie un mare muzeu cu paseri şi animale împăiate.

Facultatea de drept are corpul didactic pentru licenţă şi pentru anul întâiu de doctorat. Pentru anul II sânt conferenţe.

Pe lângă activitatea internă, Universitatea cernăuţeană a mai înaugurat din anul 1920 încoace obiceiul cursurilor de popularizare, care se ţin de către profesori în fiecare primăvară.

Universitatea mai editează o serie de publicaţii periodice. Institutul de limbă şi istorie de pe lângă Facultatea de litere publică din a. 1924 încoace buletinul „Codrul Cosminului“ cu studii de istorie, literatură şi filologie.

Profesorii dela Facultatea de ştiinţe publică din anul 1927 încoace „Buletinul Facultăţii de ştiinţe“, Seminarul pedagogic universitar „Revista de pedagogie“ (din a. 1931 încoace), Facultatea de teologie „Candela“, revistă de ştiinţă teologică şi bisericească (apare din Iulie 1882 până azi cu o întrerupere între August 1914—Dec. 1922), iar Facultatea de drept revista „Pagini juridice“.

Tot de către profesori dela Facultatea de litere e redactat buletinul „Mihai Eminescu“ (dela 1930 încoace), care cuprinde lămuriri pentru viaţa şi opera lui Eminescu.

Ca proprietăţi externe universitatea cernăuţeană posedă: o proprietate de 17 ha în Cernauca (Cernăuţi), unde s'au instalat case de adăpost şi recreaţie pentru studenţi, pomăt, heleştee etc., un bivuac de recreaţie în Paltinoasa (Câmpulung), un loc împădurit în Gura-

Humorului, unde se vor ridica case de adăpost pentru studenţi şi profesori, un mare teren de cultură în faţa Gării principale din Cernăuţi, care va fi utilizat pentru trebuinţele cantinelor, un alt teren de cultură de 4 ha în str. Transilvaniei, un loc viran între str. Cuza Vodă, 24 Ianuarie şi Radu cel Mare.

In proect de construcţie se află un palat pentru biblioteca universităţii şi o construcţie în Grădina botanică pentru adăpostirea Institutului de botanică.

Pentru construcţia palatului bibliotecii universitare este luat în vedere ca teren locul viran dintre str. Cuza Vodă, 24 Ianuarie şi Radu cel Mare, iar pentru adăpostirea Institutului de botanică se ridică un nou etaj asupra construcţiei existente din Grădina botanică.

Profesorii

A. 1913/14

	Prof. în retrag.	Prof. tit.	Prof. agreg.	Docenţi	Lectori	Total
Teologie	2	7	—	3	—	12
Litere, Ştiinţe	3	19	8	5	7	42
Drept	1	10	3	3	—	17
						71

A. 1934/5

	Prof. tit.	Prof. agreg.	Prof. supl.	Conf. def.	Conf. supl.	Docenţi	Conf. liberi	Lectori	Total
Teologie	7	—	—	—	—	—	—	—	7
Litere	16	—	1	3	—	1	1	7	29
Ştiinţe	14	2	—	5	—	—	3	—	24
Drept	12	1	—	2	1	—	—	—	16
									76

In a. 1914 erau la universitatea din Cernăuţi 1198 studenţi şi studente şi anume: 190 la teologie, 421 la litere şi ştiinţe şi 587 la drept. Nu se purta o statistică după naţionalitate şi confesiune.

Studenţii A. 1934/5.

CETĂŢENI ROMÂNI		Teologie	Drept	Fil. şi Litere	Ştiinţe	Total	
Români:	Studenţi	1296	294	120	105	1815	2085
	Studente	7	31	140	92	270	
Germani:	S-ţi	—	59	12	33	104	150
	S-te	—	5	27	14	46	
Unguri:	S-ţi	—	—	—	2	2	2
	S-te	—	—	—	—	—	
Ruşi:	S-ţi	—	—	—	1	1	11
	S-te	—	—	8	2	10	
Ucrainieni:	S-ţi	9	55	13	24	101	138
	S-te	—	3	22	12	37	
Poloni:	S-ţi	—	16	5	5	26	41
	S-te	—	1	8	6	15	
Cehi:	S-ţi	—	—	—	1	1	1
	S-te	—	—	—	—	—	
Evrei:	S-ţi	—	140	56	59	255	461
	S-te	—	26	142	38	206	
Ate neamuri:	S-ţi	—	—	1	—	1	1
	S-te	—	—	—	—	—	
Cetăţeni străini:	S-ţi	2	—	1	—	3	4
	S-te	—	—	1	—	1	
Total:	S-ţi	1307	564	208	230	2309	2894
	S-te	7	66	348	164	585	
Total general . . .		1314	630	556	394	2894	

Biblioteca universităţii a luat fiinţă odată cu înfiinţarea universităţii cernăuţene (1875). Primul stoc de cărţi l-a alcătuit aşa numita bibliotecă a ţării, inaugurată în 22 Sept. 1852 cu 2.000 volume. Aceste cărţi s'au putut strânge prin străduinţa şi spiritul de jertfă al boierilor români bucovineni, cu concursul puternic al cercurilor intelectuale din Moldova şi al clerului ortodox bucovinean. Având un stoc de 15.544 volume, biblioteca ţării a fost încorporată în 1875 în biblioteca universităţiii. In Iunie 1918 biblioteca avea 230.928 volume. Situaţia bibliotecii universitare la 1 Octomvrie 1935: 420.140 volume.

In cursul acelui an academic a fost următoarea mişcare:

cetitori	7.874 . . .	22.390 volume comunicate
împrumutători	5.496 . . .	11.277 „ împrumutate
consultatori	13.370	33.667 „ consultate.

Din numărul total de cărţi sânt 40% cărţi româneşti, pe când încă în 1926 erau româneşti numai 14%. Intre volumele bibliotecii sânt: 500 manuscripte, 30 incunabile (până la a. 1500), 50 cărţi vechi (1500—1530) şi 70 cărţi vechi româneşti (până la a. 1830).

Biblioteca n'are clădire proprie, ci este adăpostită în clădirea veche a universităţii. Abia în ultimul timp s'au pus la dispoziţie săli mai încăpătoare pentru cetitori. Se proectează ridicarea unui palat propriu pentru adăpostirea bibliotecii.

Biblioteca dispune de următoarele cataloage: Catalogul alfabetic, printre fişele căruia sânt intercalate şi fişele privind cărţi despre Bucovina aflătoare în alte colecţii bucovinene, catalogul metodic (neterminat), încheiat pentru literaturi şi limbi, pentru ştiinţele de drept şi cele politice, pentru ştiinţele naturale ş. a. şi catalogul topografic de orientare cu aşezarea cărţilor din depozit pe specialităţi.

Personalul bibliotecii se alcătueşte din 14 funcţionari titraţi, 2 funcţionari administrativi şi 7 oameni de serviciu.

O parte din studenţi şi studente sânt adăpostiţi în trei *căminuri*, cari nici pe departe nu cuprind pe toţi

doritorii de a fi primiţi. Afară de aceste căminuri o parte din studenţii teologiei au întreţinerea şi îngrijirea completă în seminarul teologic.

Un cămin este în str. G. Lazar 11, singurul cămin rămas de pe timpul stăpânirii austriace, care are 32 camere şi 2 săli şi cuprinde 102 studenţi.

Al doilea cămin, situat lângă universitate în str. Xenopol 9, a luat fiinţă după războiu. Are 25 camere şi cuprinde 80 studenţi. Tot aici este cantina studenţilor şi studentelor.

Şi studentele au un cămin în str. 11 Noemvrie No. 19. Aici sânt adăpostite 90 de studente.

Studenţii cernăuţeni sânt constituiţi în *societăţi*. Ele se împart în două grupuri: societăţi studenţeşti „bătăuşe“ şi societăţi studenţeşti culturale. Societăţile studenţeşti „bătăuşe“ sânt alcătuite după modelul german medieval. Studenţii aceştia practică scrima şi sânt obligaţi să bată duel. Caracteristica lor exterioară este: purtarea de chipie colorate şi de eşarpe în culorile respectivei naţiuni, eşarpe cari se pun deacurmezişul pieptului peste vestă.

Studenţii grupaţi în societăţile culturale poartă numai aceste eşarpe.

Societăţile culturale desvoltă activitate culturală la sate, dau şezători, petreceri la oraşe etc.

Studenţii români sânt constituiţi în societatea „Junimea“, întemeiată în 1878, în „Academia ortodoxă“, întemeiată în 1884 şi compusă numai din studenţi dela teologie, „Dacia“, înfiinţată în 1905, „Arboroasa“ alcătuită după războiu şi în societăţile „Bucovina“ şi „Moldova“, una întemeiată la 1880 şi cealaltă la 1910. Numai aceste două din urmă sânt societăţi „bătăuşe“. Dintre toate aceste societăţi, numai „Junimea“ are un cămin propriu.

Şi studenţii neromâni sânt organizaţi în astfel de societăţi, mai ales bătăuşe.

VIII. Muzee şi monumente

MUZEE.

Oraşul Cernăuţi are două muzee, care merită să fie vizitate. Pe lângă Muzeul mitropolitan despre care

Muzeul Regele Carol II

am scris la pagina 52, mai există în Cernăuţi *Muzeul Regele Carol II*, adăpostit într'o clădire proprie în str. Mickiewicz No. 2.

Ideea alcătuirii unui muzeu s'a agitat mereu dela 1863 încoace. In a. 1892 a luat fiinţă, cu îndemnul şi sprijinul destoinicului mitropolit Silvestru Morariu, Muzeul ţării. Acest muzeu şi-a sporit în cursul anilor, prin donaţiuni, cumpărări şi săpături, colecţiunile, iar într'o serie de anuare şi-a concretizat în scris cercetările în acest domeniu.

Contopindu-se cu Muzeul industrial, înfiinţat în 1888 ca proprietate a Camerei de comerţ şi industrie, Muzeul ţării a fost inaugurat în 1 Iulie 1935 ca Muzeul Regele Carol II. Muzeul este deschis deocamdată numai dumineca şi sărbătorile între orele 10—1.

Muzeul cuprinde două secţiuni: secţiunea meseriilor şi secţiunea istorico-culturală.

Colecţiile secţiunii meseriilor sânt adăpostite în câteva camere dela parter. Vizitând această secţiune, vedem modele de diferite obiecte vechi artistice pentru meseriaşi, în deosebi diferite modele de lăcătuşerie, apoi obiecte de sticlărie, porţelane şi faianţă. In grupa mobilelor găsim modele de împletituri, apoi modele de dulapuri, mese, scaune, lăzi, rame etc. In grupa etnografică dăm peste broderii artistice, aparţinând diferitelor ţări şi popoare. O bibliotecă cu modele şi cărţi în această specialitate vine să completeze colecţia.

La etajul clădirii este adăpostită secţia istorico-culturală. Grupa arheologică cuprinde în două camere obiecte vechi, desgropate din staţiunile preistorice dela Şipeniţ, Zamostie, Siret, Bilca, Presecăreni şi Bordei, toate localităţi în Bucovina, iar cea numismatică o foarte bogată colecţie de monede moldoveneşti, romane, greceşti etc.

In grupa istorică întâlnim: diferite vase vechi, desgropate în staţiunea Adâncata (jud. Storojineţ), diferite desgropări din cetatea Sucevei ca obiecte de lăcătuşerie, inele, peceţi, olane pentru sobe, cărămizi şi rămăşiţe din apaductul cetăţii, o colecţie de arme, piese religioase ca epitafe pe mormintele voievozilor

moldoveni, o întreagă bibliotecă cu documente, hărţi ş. a., iar pe pereţi picturi vechi, tablouri istorice şi fotografii, artistic executate de d-l L. Balan, ale mănăstirilor, bisericilor şi monumentelor din Bucovina.

In grupa etnografică găsim: diferite obiecte de industrie ţărănească ca broderii, cămăşi, covoare ş. a., lucrări în lemn ca un războiu, linguri, şele, mese, lăzi de zestre, paturi ş. a., o colecţie de scule pentru

Monumentul Unirii

stână, modele de gospodării ţărăneşti, o colecţie de pălării de miri din satele rutene, uleiniţă, râşniţă etc.

Din grupa ştiinţelor naturale remarcăm animale şi păsări preparate şi conservate, o colecţie de plante, o altă colecţie de fluturi.

MONUMENTE.

Oraşul Cernăuţi este sărac în monumente. Câteva ca monumentul Austriei (în piaţa Ghica Vodă) ridicat cu prilejul sărbătoririi centenarului anexării Bucovinei la Austria, şi chipul în bronz al împărătesei

austriece Elisabeta (în grădina Arboroasa) au fost îndepărtate şi depuse în muzeu.

Cel mai impozant monument al oraşului s'a ridicat după războiu şi este *Monumentul Unirii*, inau-

Monumentul ostăşesc

gurat în 11 Noem. 1924 în prezenţa familiei regale şi a guvernului ţării. Este aşezat în piaţa Unirii, în faţa Primăriei, fiind opera artiştilor Burcă, sculptor, şi Stephănescu, arhitect.

Monumentul reprezintă chipul în bronz al unui soldat român, în plină armatură, în stânga cu un steag, pe care-l sărută, dând în genunchi, o fată în costum naţional: Bucovina recunoscătoare.

Grupul acesta este aşezat pe un postament rotund, la care suie o terasă. Pe dinlăuntru acest postament este încins cu un brâu de bronz, pe care se văd chipurile voivodului Grigore Ghica-Vodă şi al

Bustul C. Tomasciuc

Regelui Ferdinand I precum şi scene din istoria Românilor şi din epopeea ultimului războiu.

In spatele monumentului se vede un zimbru, care striveşte sub picioare vulturul cu două capete. Odată cu acest monument a fost desvelit şi *Monumentul eroilor* din cimitirul orăşenesc, secţia eroilor.

Alt monument este cel *ostăşesc*, aşezat la îmbucătura străzilor Ştefan cel mare şi b-dul Carol. Monumentul reprezintă un înalt obelisc de granit, din vârful căruia îşi ia sborul un vultur. Monumentul este dedicat de ţara Bucovinei ostaşilor căzuţi pe câmpul de luptă din regimentul austriac 41 infanterie, garnizonat în Cernăuţi şi alcătuit din flăcăi bucovineni.

Constantin Tomasciuc, Român de origine şi fost profesor universitar, care şi-a câştigat însemnate merite pe terenul şcolar, îşi are bustul în bronz aşezat în Grădina publică. Bustul a fost ridicat în 1897 şi a fost lucrat de sculptorul A. Brenek din Viena.

Statua poetului Schiller, care a fost ridicată în 1907, îşi avea locul mai întâiu în faţa Teatrului naţional. După Unire, statua a fost mutată în grădina Casei germane.

In parcul Arboroasa, vis-a-vis de Liceul ortodox de băieţi, s'a ridicat după Unire un frumos bust poetului legat de atâtea ori de Cernăuţi *Mihai Eminescu*. Bustul a fost ridicat de Liga culturală, secţia Cernăuţi, graţie râvnei neobosite a regretatului poet, publicist şi profesor universitar V. Gherasim († 1933).

Mai avem şi alte statui, ca cea a sf. Marii şi a lui Ioan Nepomuc, amândouă lângă biserica jezuită, o cruce în Piaţa eroului necunoscut, o frumoasă troiţă, aşezată la începutul străzii Storojineţului, în amintirea târgului de Sf. Petru (1935) ş. a.

Se proectează câte un bust lui I. I. Brătianu în parcul Arboroasa, lui V. Alecsandri în piaţa cu acelaşi nume ş. a. şi un monument Regelui Ferdinand I.

IX. Cultură, muzică, teatru, presă

SOCIETĂŢILE CULTURALE.

In afară de instituţiile culturale despre cari am vorbit până acuma, cultura e răspândită în oraşul nostru printr'o serie de societăţi culturale cu caracter privat. Şi în această privinţă, Românii stau în fruntea celorlalte naţionalităţi.

Cea mai veche societate culturală este *„Societatea pentru cultura şi literatura română din Bucovina“*, cu sediul în Cernăuţi. Ea a luat fiinţă în 1862 sub numele de „Reuniunea de leptură“, fiind astfel după „Astra“ ardeleană cea mai veche societate culturală din ţară. Scopul ei a fost şi este: promovarea culturii româneşti pe toate căile şi răspândirea ei în toate direcţiile. După Unire, atenţia principală a societăţii se îndreaptă spre sate, unde îşi organizează secţii şi-şi ridică căminuri proprii.

In cursul celor aproape 75 de ani de existenţă, societatea a tipărit cărţi, a publicat reviste, a acordat premii şi subvenţii pentru tipărirea de cărţi, a distribuit burse şi ajutoare elevilor şi studenţilor sărmani, a întreţinut şcoli particulare primare în comune cu populaţie mixtă, a organizat o şcoală superioară ţărănească şi cursuri pentru îndrumarea culturală la sate, a aranjat diferite manifestări culturale etc.

Merite neperitoare şi-a dobândit societatea pentru creşterea tineretului român în cele două internate ale ei: Internatul de băieţi români din str. Mărăşeşti 24, până astăzi singurul internat român pentru elevii de licee din Cernăuţi, şi Internatul meseriaşilor din str. Banatului 1. Aceste două internate au fost până la

Unire cele mai puternice şi vaste pepiniere de românism în Cernăuţi.

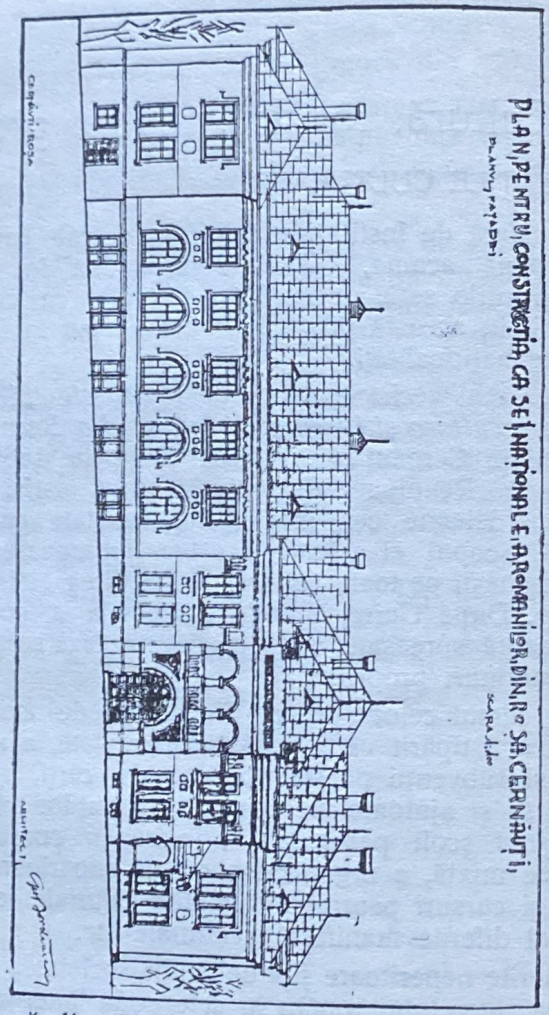

Casa Naţională a Românilor din Roşa-Cernăuţi.

„ŢEŢINA", societatea cult.-econ. a Românilor din Roşa-Cernăuţi.

Incă din 1897 societatea a cumpărat în piaţa Unirii 3 actualul Palat naţional, care în cursul celor patru decenii a fost centrul vieţii culturale din Bucovina. Acest palat devenind acuma insuficient pentru

Românii din Cernăuţi, societatea este pe cale de a construi un vast palat cultural pe terenul ei viran din piaţa V. Alecsandri.

Femeile române din Bucovina sânt organizate în „*Societatea doamnelor române din Bucovina*" (înfiinţată în a. 1891), care întreţine şi administrează două internate de eleve şi are mai multe filiale în Bucovina, şi în „*Reuniunea femeilor române*", care întreţine Şcoala profesională, „*Cercul de gospodine*" ş. a.

După Unire au mai luat fiinţă şi funcţionează la Cernăuţi două societăţi culturale româneşti: secţia *Ligii culturale* şi *Ateneul popular.*

In suburbii lucrează următoarele societăţi culturale: *Casa naţională Stânca-Roşa* (are casă proprie), *Ţeţina*, societate cultural-economică a Românilor din Roşa (îşi construeşte o monumentală casă naţională), Cabinetul de lectură din *Mănăsterişte,* societatea culturală *Treicolorul* din Clocucica, secţia Societăţii pentru cultură din *Caliceanca.*

Germanii îşi au societatea lor: *Deutscher Kulturverein* cu ramificaţii în toată Bucovina, Rutenii: *Narodny Dim,* Polonii: *Casa polonă* şi Evreii: *Casa evreească.*

MUZICA.

Numeroase sânt societăţile muzicale. Cea mai veche se înfiinţează în a. 1862 sub numele de „Verein zur Förderung der Tonkunst" sau „*Musikverein*". Românește i se zice „Societatea filarmonică". Societatea aceasta a desvoltat în cursul deceniilor o rodnică activitate muzicală instrumentală şi-şi are un palat propriu, ridicat în 1876/7.

Societatea românească muzicală este „*Armonia*", înfiinţată în a. 1881. Societatea aceasta a lucrat pentru răspândirea muzicei româneşti prin coruri, orchestre şi reprezentaţii teatrale. De după Unire mai există asociaţia muzicală „*Tudor Flondor*" (1920).

Şi celelalte naţionalităţi îşi au societăţile muzicale: Rutenii „*Cobzarul Bucovinei*“, Nemţii „*Männergesangverein*“, „*Frauensingverein*“ şi *Schubertbund*“, Evreii „*Hasamir*“, Polonii „*Lutnia*“ ş. a.

TEATRUL.

Cernăuţii au şi o tradiţie teatrală. Incă din primele decenii după ocupaţia austriacă, cronica pomeneşte de spectacole teatrale cari distrau populaţia.

Primele adevărate reprezentaţii teatrale se dau în cei dintâi ani ai veacului trecut. Aceste reprezentaţii se dau de artişti vagabonzi în limba germană sau polonă. Un local propriu pentru teatru nu exista. La nevoie se adaptau săli mai spaţioase în otelurile din Cernăuţi. Multă vreme otelul de Moldavie (azi casă particulară în str. Regele Ferdinand No. 27) avea cea mai bună sală de teatru, unde, începând cu 1/13 Martie 1864, se dau şi reprezentaţii teatrale româneşti. In cei câţiva ani de până la 1870 s'au perindat pe scena acestei săli artişti români ca Fani Tardini, Vlădicescu, Pascaly, M. Millo ş. a.

Cel dintâiu teatru stabil s'a ridicat în a. 1877. Clădirea a dăinuit până de curând sub numele de teatrul vechiu (str. gen. Prezan) până ce a fost dărâmată (1935). Pe locul Teatrului vechiu se ridică acum Palatul asigurărilor sociale.

Cu vremea, clădirea aceasta devenind neîncăpătoare, s'a ridicat (1904/5) cu bani ai ţării Bucovinei şi ai oraşului Cernăuţi un teatru modern.

Acest teatru, proprietatea oraşului, a trebuit să fie naţionalizat cu forţa. Publicul românesc, în frunte cu studenţimea, exasperat de ezitările autorităţilor, a ocupat acest teatru la 1 Ianuarie 1922, silind autorităţile să-l declare teatru naţional.

Abia la 1 August 1925 acest teatru primeşte un ansamblu permanent, cel dintâiu director fiind profesorul universitar C. Berariu († 1929). Sub această

formă, Teatrul naţional continuă să existe până la 31 Martie 1935, când se desfiinţează. De atunci, clădirea Teatrului naţional a trecut din nou în administraţia

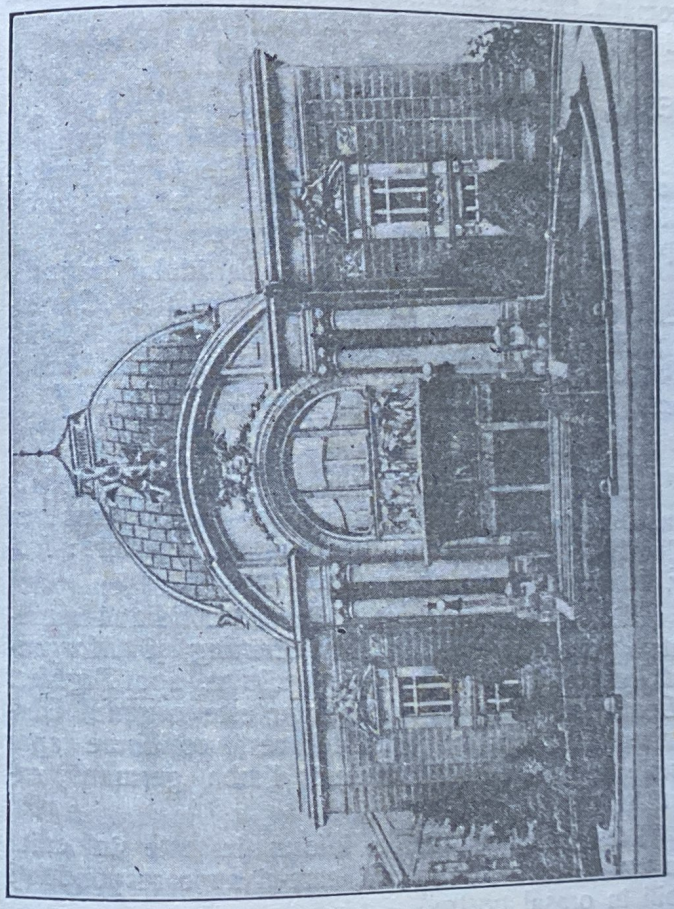

Teatrul naţional

primăriei şi adăposteşte din când în când spectacole răzleţe, organizate de companii teatrale în turnee.

In vestibulul Teatrului naţional se află un bust al lui Petre Liciu, ridicat de societatea studenţească „Junimea“ (Cernăuţi) şi desvelit la 19 Oct. 1924.

Alte săli speciale de teatru nu mai există în

Cernăuţi. S'au amenajat însă săli în Casa germană, în Sala filarmonică, în Toynbe, în Casa ucraineană ş. a. In aceste săli se dau reprezentaţii teatrale în limbă neromână. Dintre minorităţi, numai Evreii au un teatru mai mult sau mai puţin stabil.

PRESA.

Fiind centrul Bucovinei, Cernăuţii au avut şi au aproape toată presa Bucovinei. Pe lângă publicaţiile periodice universitare, despre care am vorbit la pag. 80, apar în Cernăuţi următoarele ziare:

„Glasul Bucovinei", organ al partidului naţional liberal, înfiinţat în Oct. 1918, apare cotidian; *„Cuvântul ţărănimii"*, organ săptămânal al partidului naţional-ţărănesc, apare din 12 Febr. 1922 încoace; *Voinţa şcoalei*, foaia învăţătorilor din Bucovina, anul XIV.

Ca reviste apar:

Junimea literară, director I. I. Nistor, înfiinţată în a. 1904, a apărut în toată vremea cu întreruperea anilor 1914—1923; iar de scurtă vreme revistele: *Iconar, Insemnări sociologice, Credinţa* ş. a.

Minoritarii au o presă puternică cotidiană reprezentată prin ziarele: *Allgemeine Zeitung* şi *Morgenblatt*, ambele în câte două ediţii zilnice, apoi *Tagblatt* şi *Deutsche Tagespost*, ultimul ziar este organul Germanilor din Bucovina. Afară de aceste cotidiane apar o serie de gazete săptămânale în limba germană, ruteană şi polonă.

Presa românească de informaţie este înlocuită prin ziarele mari de capitală, care-şi au corespondenţi stabili în oraşul nostru.

X. Industria şi meseriile

Oraşul Cernăuţi a devenit cu vremea un centru industrial de primul ordin, care alimentează aproape toată Bucovina, nordul Basarabiei şi o parte a Moldovei cu produsele sale industriale. Industria este reprezentată în oraş şi judeţ printr'o serie de întreprinderi mari.

Industria lemnului, care este foarte răspândită în sudvestul Bucovinei, este reprezentată în Cernăuţi, oraş şi judeţ, prin trei fabrici de cherestea, o fabrică de cuie de lemn, mai multe ateliere de tâmplărie, fabrici de mobilă ş. a.

Industria alimentară este reprezentată printr'o mare fabrică de bere (Beresa), mai multe brutării, trei fabrici de şocolată, o fabrică de ghiaţă artificială, fabrici de mezeluri, dintre care fabrica St. Podsudek îşi desface mezelurile în toată ţara, mai multe mori sistematice, două fabrici de oţet, numeroase rafinării de spirt, trei fabrici de uleiu, o fabrică cu frigorifere pentru exportul păsărilor („Paserea", Seliştea) ş. a. Dintre cele 4 fabrici de zahăr din Bucovina, trei sânt pe teritoriul Cernăuţilor: în Jucica-veche, Lujeni şi Sviniace.

Un foarte mare avânt a luat industria textilă, reprezentată în Cernăuţi prin vreo 30 de fabrici, mai mari şi mai mici. Avem fabrici mari de fire şi ţesături de lână ca Intex, Postăvăria română ş. a., apoi fabrici de tricotaje ca Hercules, Texta, Tricotania, Trinaco ş. a., apoi fabrici de pălării, de vată, cuverturi, basmale, dantele, broderii ş. a.

In industria chimică avem o fabrică de lacuri (Fontin şi Fritze), fabrici de cremă de ghete, ceară de

parchete, de acid carbonic şi produse chimice şi farmaceutice, fabrici de săpun, cea mai mare fabrică de cauciuc din ţară (Caurom) ş. a.

Industria materialelor de construcţii este reprezentată prin două fabrici mari de cărămizi (Patria şi Union), o fabrică de ipsos, un atelier mare pentru cioplirea pietrelor (Moscaliuc) ş. a., iar industria ceramică printr'o fabrică de ţiglă şi teracotă (Union).

Artele grafice sânt reprezentate printr'o serie de tipografii, vreo 30, între cari amintim tipografiile „Mitropolitul Silvestru", „Glasul Bucovinei", „Eminescu", „Mercur" ş. a., apoi prin fabrici pentru confecţionarea articolelor de scris, cartonaje etc.

In industria metalurgică avem fabrici pentru articole de menaj (Tiva, Teo), diferite ateliere mecanice, o fabrică mare pentru industria sârmei (Prutul), atelierele C. F. R. pentru repararea materialului rulant ş. a.

Cele mai multe din aceste fabrici au luat fiinţă după Unire. Ele sânt până azi aproape exclusiv în mâni străine.

MESERIILE.

In timpul stăpânirii moldoveneşti, Cernăuţii aveau numai meşteşugari români. Astfel rapoartele comerciale din secolul al XVII-lea şi al XVIII-lea vorbesc de croitori, blănari, cuşmari, cizmari, olari, măcelari etc., cari erau cu toţii români.

Odată cu venirea stăpânirii austriece, se produce şi aici o mare răsturnare. Noii funcţionari şi ofiţeri aveau gusturi necunoscute şi pretenţii neobişnuite în Cernăuţi. Puţinii meseriaşi români nu puteau face faţă noilor cerinţe. De aceea. aceşti oameni noi s'au folosit mai întâi de meseriaşii, pe cari-i aveau trupele austriece. Câştigându-şi clienţi, aceşti meseriaşi străini, odată concediaţi din armată, rămâneau definitiv în Cernăuţi şi-şi deschideau atelierele acolo unde Moldovenii trebuiau să şi le închidă.

In grija ei pentru meseriaşii străini, stăpânirea austriacă le creea diverse avantaje. Intre alte multe avantaje, i-a scutit de orice biruri pentru un răstimp de 5 ani. Astfel, în puţină vreme, meseriaşii români, prin jocul concurenţei, au fost aduşi la sapă de lemn, pe când cei străini huzureau de bine. De aceea meseriaşii români au început să dispară, până ce în 1912 aveam în Cernăuţi şi suburbii la 2140 de meseriaşi numai 44 români, adecă 2%.

„Societatea pentru cultură", văzând primejdia ce ameninţă neamul românesc din Bucovina, a iniţiat clădirea unui „Internat al meseriaşilor şi comercianţilor români", internat care există şi adăposteşte astăzi vreo 80 de meseriaşi. Abia de curând, statul român începe să se intereseze de meseriaşi şi ridică la Cernăuţi un grandios cămin de ucenici.

In a. 1924 cei 2847 de meseriaşi din Cernăuţi se repartizau după naţionalitate: 1850 evrei, 368 poloni, 258 germani, 191 ruteni şi 180 români, deci Românii aveau abia 6% din numărul total al meseriaşilor.

XI. Comerţul

Din timpuri vechi, când stăpânitorii Mării negre erau Genovezii, s'au înfiripat legături comerciale între

Camera de comerţ cu o parte din piaţa V. Alecsandri

ei şi Polonia. Drumul acestor negustori ducea peste Moldova şi Cernăuţii erau punct de graniţă încă din timpul lui Alexandru cel Bun (1408). In acest loc se

vămuiau mărfurile cari intrau din Polonia în Moldova sau cari ieşeau din Moldova în Polonia. Cu toate acestea negustorii din acele vremuri, români sau armeni, nu erau cernăuţeni, ci erau originari din Suceava, Siret sau Iaşi.

Numai mai târziu au început să se strecoare şi Evreii în comerţ, devenind cu vremea, mai ales după anexare, atotputernici pe piaţa comercială.

In anul 1912 oraşul Cernăuţi avea 1402 negustori, dintre cari 1269 erau evrei şi 12 români.

In a. 1924 din 3567 comercianţi 2776 erau evrei, 265 români şi restul ruteni, germani şi poloni.

Pentru apărarea intereselor industriaşilor şi comercianţilor s'a înfiinţat încă în 1850 o *cameră de comerţ şi industrie*, care-şi are un frumos palat în piaţa V. Alecsandri. Mai este şi o *bursă*.

TÂRGURI.

Guvernul austriac, odată cu ridicarea Cernăuţilor la rangul de capitală a teritoriului ocupat, a căutat să-i înlesnească şi un avânt comercial. De aceea încă din 1786 a fixat un târg de ţară, vestitul iarmaroc de sf. Petru, care începea în acea zi şi ţinea două săptămâni încheiate.

Faima acestui iarmaroc se dusese în toate părţile monarhiei. Se adunau negustori din cele mai îndepărtate colţuri ale Austriei. In cele 2 săptămâni de vară puteai întâlni în Cernăuţi comercianţi din Boemia, Moravia, Silezia, Stiria, Tirol, Lombardia ş. a.

Centrul acestui iarmaroc[1]) era în piaţa Grigore Ghica Vodă de astăzi. In numeroasele construcţii de scânduri, bude cum li se zicea, cari se improvizau pe această piaţă, erau adăpostite mormane de oale, de lăneturi, de piei de tot soiul, de frângherie, de cer-

[1]) O descriere amănunţită a acestui iarmaroc e dată în: E. Grigorovitza, Dela hotare, Bucureşti 1905 pg. 83 şi urm.

gărie, de clopote, de fierărie, de arme etc. Prin mulţime forfoteau zarafi şi negustori ambulanţi. In altă parte îşi îmbiau postăvăria şi mătăsurile negustori din Silezia sau Lombardia. In general negustorii, atât cei vânzători cât şi cei cumpărători, erau străini de oraş şi de ţară.

Piaţa Austriei, azi Piaţa Gr. Ghica Vodă, în timpul târgului de Sf. Petru

Numai imensele turme de oi, cirezi de boi şi vaci, cârduri de cai veneau sau din ţară sau din Moldova.

Deschiderea iarmarocului se făcea cu mare ceremonie în ziua de sf. Petru. Pela ceasurile 2 d. a., piaţa din faţa primăriei gemea de lume. Pe treptele palatului primăriei erau instalate tarafurile de lăutari ţigani din Hliniţa şi orchestra oraşului. La semnul comisarului de poliţie pornea alaiul. In frunte un poliţist ducea steagul oraşului cu chipul sf. Petru. Urmau apoi muzicile cari cântau imnul împărătesc. Mulţimea care striga şi

chiotea, aruncând în aer căciulile, era condusă de pompierii oraşului. In urmă alcătuiau ariergarda străjerii oraşului. Alaiul acesta sgomotos, stârnind o mare de praf, parcurgea str. I. Flondor până ajungea în piaţa Gr. Ghica Vodă. Acolo se înfigea steagul şi rămânea 2 săptămâni.

Iarmarocul acesta a început să-şi piardă din importanţă odată ce s'a deschis calea ferată Stanislau—Cernăuţi (1866). După Unire, obiceiul târgului de Sf. Petru dispăruse cu totul până ce statul l-a reînviat în vara anului 1935, amplificându-l acuma în aşa numită Lună a Cernăuţilor.

Târgul săptămânal se ţine în fiecare luni. Mai slab este el miercurea şi vinerea. In aceste zile se revarsă în oraş ţărănimea dela sate cu porci în căruţe, cu vite de funii, cu coşuri de lapte şi zarzavaturi, cu găini la subsuoară etc. O mare de capete ţărăneşti inundă pieţele publice, un furnicar de oameni cu plete lungi roiesc în jurul tarăbilor improvizate. Un amestesc de graiuri, între cari precumpeneşte cel românesc, un pitoresc de costume dau oraşului pentru o zi în săptămână un aspect cu totul schimbat.

BĂNCILE.

Pentru a scuti populaţia de specula zarafilor, se creează în Cernăuţi *„Casa de economii din Bucovina“*, căreia i se ataşează (1868) un munte de pietate. Banca este instalată într'un splendid palat din piaţa Unirii. Odată cu impasul în care au ajuns celelalte bănci, s'a prăbuşit şi această bancă.

Cu vremea, aproape fiecare bancă mai mare austriacă şi-a deschis o sucursală în Cernăuţi. După înfăptuirea Unirii, aceste sucursale au început să dispară sau să-şi ia refugiul sub firma unei bănci româneşti. Din vremea austriacă a rămas, şi ea astăzi adaptată noilor împrejurări, „Banca Regională“.

In locul sucursalelor austriece ce s'au închis, şi-au deschis ghişeele sucursalele băncilor din Bucureşti. Astfel avem sucursalele Băncii naţionale, Băncii româneşti, ca şi a altor bănci.

In 1914 existau în Cernăuţi numai 4 bănci mai mari, sucursale ale băncilor mari din Austria, şi vreo 12 firme individuale.

După Unire, băncile s'au înmulţit la vreo 20, dar cele mai multe au dat faliment aşa că azi nu există decât sucursalele marilor bănci din Bucureşti.

XII. Sănătatea publică

APADUCTUL.

Teritoriul Cernăuţilor fiind aşezat pe un loc înalt, fântânile trebue săpate foarte adânc pentru a da apă bună de băut. De aceea în timpurile vechi era mare criză de apă potabilă. Cea mai bună apă găseai în „fântâna domnească", numită astfel după „biserica domnească" de pe deal, sau şi „fântâna turcească", cum i se mai spune şi astăzi. Mai ales în lunile de vară se înghesuia jumătate de oraş la această fântână. De aceea un păzitor public trebuia să ţie bună rânduială. Astăzi, fântâna turcească este acoperită şi sustrasă întrebuinţării publice.

De altfel, apa potabilă era adusă cu sacale tocmai dela Prut.

Apaductul a fost instalat abia în 1895. Apaductul actual are 3 uzine, toate aşezate pe malul stâng al Prutului, şi anume în comunele Jucica-veche, Lenţeşti şi Mahala.

Uzinele de apă.

UZINA	Localitatea unde se află	Anul înfiinţării	Debitul zilnic în m³	Felul captării	Distanţa de oraş	Tratarea apei
Rohozna	Jucica-veche	1895	2000	3 puţuri zidite diametru 2.5m	3 km	nu
Lenţeşti	Lenţeşti	1905	3000	71 puţuri-filtre sistem Thiem	8 km	se extrage fierul şi se filtrează
Mahala	Mahala	1912	7000	86 puţuri-filtre sistem Thiem	7 km	

Din punct de vedere sanitar, apa potabilă este foarte bună. Reţeaua conductelor de apă are o lungime de 63 km. Toate casele din raza apaductului sânt legate cu reţeaua lui.

Debitul actual de apă este insuficient, de aceea apaductul este închis câteva ore din zi şi noapte. Debitul normal ar trebui să fie zilnic de 15.000 mc. Se proectează sporirea debitului cu aproximativ 4.000 mc pe zi şi introducerea apometrilor în distribuţia apei la abonaţi.

CANALIZAREA.

Canalizarea s'a introdus în Cernăuţi tot în a. 1895. Reţeaua canalului este întocmită după sistemul înnotător. Canalul se evacuează în Prut fără reţinerea materiilor solide.

Această reţea are lungimea de 42 km. Pentru controlarea la ori ce moment a reţelei canalului sânt construite la distanţe potrivite puţuri de revizuire, iar pentru clătirea ei sânt instalate anumite aparate cari funcţionează automat, primind apă din conductul apaductului urban.

Cam trei sferturi din oraşul propriu zis fără suburbii este canalizat.

LUMINATUL.

In timpurile mai vechi luminatul se făcea cu gaz. Lumina electrică se introduce la 5 Februarie 1896. Intreg centrul oraşului este luminat cu lumină electrică. In timpul nopţii străzile sânt bine luminate.

Două uzine electrice deservesc oraşul cu curent electric. Una, din str. Cuza Vodă, cu 750 HP a fost construită în 1895 şi cealaltă, din str. Prutului, cu 3.500 HP în 1911. Aceste uzine alimentează reţeaua de lumină şi forţă cu curent alternativ şi continuu precum şi o reţea de tramvaie electrice.

Această reţea leagă dela o extremitate a oraşului la cealaltă gara principală cu gara: Grădina publică. Reţeaua are o lungime de 6·2 km.

SERVICIUL SANITAR.

Oraşul Cernăuţi are 5 spitale:

1. Spitalul Regele Carol II (clădit în a. 1886) cu 565 paturi şi 8 secţii: 2 secţii hirurgicale, 2 secţii de medicină internă, 1 secţie dermato-venerică, 1 secţie de nas, gât şi urechi, 1 secţie de ochi şi 1 secţie de boli contagioase.

2. Spitalul de boli mintale şi nervoase cu 800 paturi. Spitalul acesta are servicii de neurologie, mintale şi de psihiatrie şi o expozitură (fermă) pentru mintalii cronici la Ceartoria (Storojineţ).

3. Institutul ginecologic şi obstetric Dr. Gheorghian, Maternitatea, clădit în a. 1866, cu 80 paturi.

4. Spitalul de copii „Fischer" Dr. Bodea, clădit în 1908, cu 115 paturi.

5. Spitalul israelit, întreţinut de comunitatea evreească.

Afară de aceste spitale, mai sânt în Cernăuţi: dispensarul Societăţii pentru profilaxia tuberculozei, ambulatorul antiveneric, şase dispensare pe lângă fiecare circumscripţie medicală din Cernăuţi, un dispensar pentru boli de ochi la serviciul sanitar al municipiului, un dispensar mixt pentru studenţi pe lângă universitatea Regele Carol II şi patru dispensare ale societăţii „Principele Mircea".

Primăria întreţine un ospiciu de infirmi, iar comunitatea israelită altul. Pentru adăpostirea peste noapte a celor fără cămin s'a ridicat în b-dul Carol II un Azil de noapte. Mai există un institut antirabic cu 50 paturi şi un laborator de igienă regională.

Pentru transportul bolnavilor dela domiciliu sânt 3 autocamionete: una este proprietatea serviciului sa-

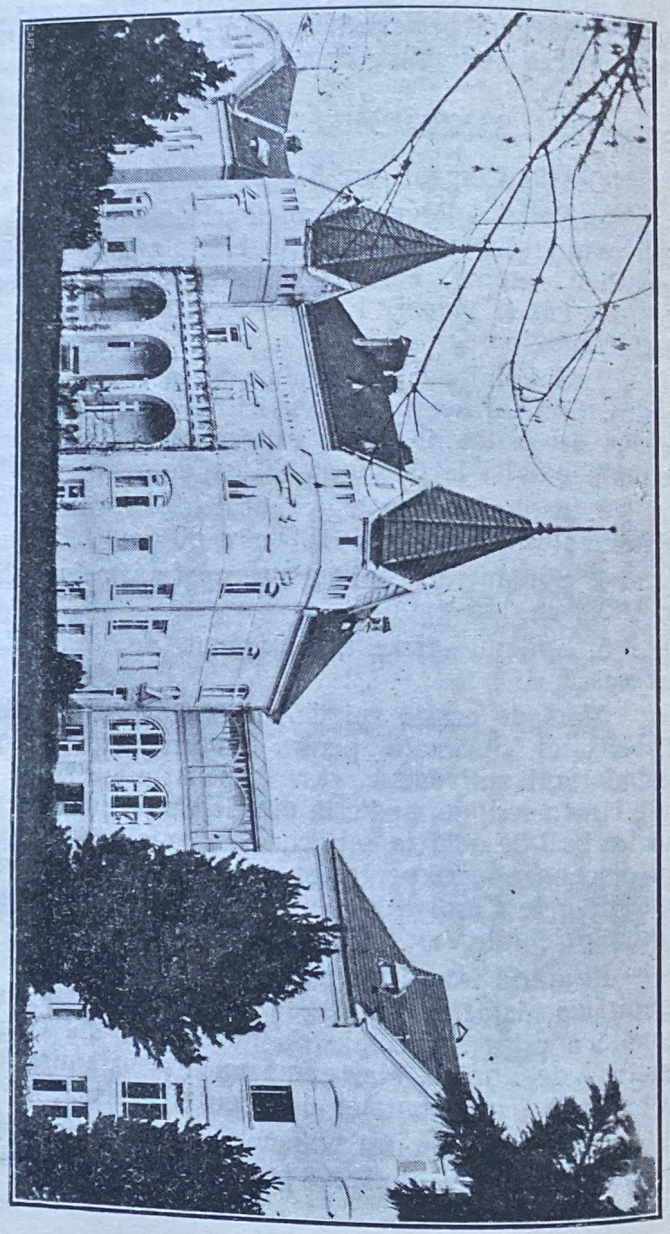

Spitalul de copii

nitar al municipiului şi se întrebuinţează pentru transportul bolnavilor contagioşi, iar două aparţin societăţii Salvarea şi se întrebuinţează pentru celelalte cazuri de boală cari necesită transportul.

In oraş mai există instituţii de asistenţă şi ocrotire socială ca orfelinate, cantine şcolare şi pentru săraci etc.

Băi publice nu există în Cernăuţi. Sânt numai trei instalaţiuni particulare de baie. In timpul verii populaţia face baie în Prut.

XIII. Imprejurimile Cernăuţilor

Oraşul Cernăuţi cu o aşezare aşa de frumoasă are şi împrejurimi nu mai puţin pitoreşti. Orăşeanul, plictisit de viaţa sgomotoasă a oraşului, poate găsi în împrejurime, mai aproape sau mai departe, regiuni, care prin frumuseţea lor naturală îi procură recreaţie şi plăcere.

Cel mai apropiat loc de excursie este pădurica Horecei. Acolo excursionistul poate vizita istorica mănăstire, despre care am vorbit la pagina 55, poate face o baie în Prut. Peste podul frumos construit în beton şi fier se poate trece pe celalt mal, unde este apaductul oraşului.

O excursie ceva mai obositoare este la pădurea Ţeţinei. După ce străbaţi interesanta mahala a Roşei cu gospodăriile ei frumoase, urci în pantă în pădurea Ţeţinei. Aici poţi străbate în lung şi în lat întinsa pădure, poţi admira minunatele privelişti spre oraş sau vizita rămăşiţele istoricei cetăţi, de care a fost vorba la pag. 17. Continuând drumul, dăm de o bifurcare: un drum duce prin pădure spre satele Bobeşti—Hliniţa pe malul Prutului, iar altul, pe o şosea foarte bine întreţinută, la Revna pe Prut şi apoi dealungul Prutului înapoi în oraş.

Pe când locurile de mai sus le poţi ajunge şi pe jos, excursiile următoare trebue făcute cu trenul, autobuzul sau maşina, fiind locurile mai îndepărtate.

O frumoasă excursie se poate face la Cernauca, locul unde a fost moşia Hurmuzăcheştilor şi unde în a. 1848 şi-au găsit adăpost atâţia refugiaţi politici din Moldova, Muntenia şi Ardeal. Pentru a ajunge acolo,

treci pela Horecea podul de peste Prut, străbaţi orăşelul caracteristic evreesc Sadagura şi satul Şerăuţi de jos pentru a intra dealungul unei păduri şi a unei frumoase alei de copaci în istorica Cernaucă. Din vechia aşezare a Hurmuzăcheştilor n'a rămas aproape nimic: satul e locuit de Ruteni, moşia este în mâna unui străin (Rostocki), casele Hurmuzăcheştilor au fost dărâmate şi se mai văd ruine, vestitul parc nu mai este ce a fost, capela moşiei e transformată în biserică sătească, numai mormintele lui Doxachi Hurmuzachi şi soţiei sale, ale lui Eudoxiu şi Petrino din curtea bisericii mai reamintesc vechiul cuib al Hurmuzăcheştilor. Acum de curând, universitatea cernăuţeană a pus stăpânire pe un teren întins sub pădure, transformându-l într'o mare grădină cu pomi roditori, lac şi case de adăpost pentru studenţi.

Dela Cernăuţi se poate face o excursie foarte frumoasă la malul Nistrului. Drumul te duce prin Rohozna—Cuciur-mic – orăşelul Zastavna – Zviniace cu schitul său – Costrigeni cu fabrica de zahăr Crişceatec până ajungi pe malul Nistrului. Ţi se deschide una din cele mai frumoase privelişti: jos malurile înalte şi rupturoase ale Nistrului, peste ele minunata construcţie de artă a podului, dincolo orăşelul polon Zalesczyki cu întinsa plajă pe malul Nistrului.

Malurile Nistrului le mai poţi ajunge şi pe linia: Cuciur mic—Pohorlăuţi—Ocna—Onut—Sămuşeui sau şi peste orăşelul Cozmeni.

O excursie frumoasă se poate face pe ruta Cernăuţi—Mamaieşti – Lujeni cu fabrica de zahăr – Dubăuţi – trecerea Prutului la Hliniţa – Zeleneu—Bărbeşti—orăşelul Văşcăuţi—Slobozia Banilei cu fabrica de glucoză Banila pe Ceremuş—Milie—Ispas – orăşelul Vijniţa cu pitoreasca staţiune climatică Vijnicioara. Mai departe spre sud (Răstoace, Gura Putilei etc.) este o regiune păduroasă încântătoare, dar încolo nu se mai poate pătrunde cu maşina.

Cine vizitează Cernăuţii, nu poate să nu facă o excursie la Hotin pe malul Nistrului. Drumul îl duce la Horecea peste pod prin satele bucovinene Buda, Rarancea, Toporouţi cu vechia biserică a lui Barnovschi Vodă şi colonia română. Aici trece vechia graniţă a Bucovinei şi străbate o serie de sate basarabene, mari, frumoase şi bogate în grădini ca Colincăuţi, Grozinţi, Mălinţi, Clişcăuţi, Zarojeni cu fabrica de zahăr şi lacuri întinse, Vlădicina, Nebădăuţi şi ajunge în Hotin, unde vede un oraş caracteristic basarabean cu ghetoul său şi interesantele ruine ale cetăţii. La întoarcere ia la Nebădăuţi drumul spre Nouă Suliţă, unde poate vizita minunatul abator de păsări dela Seliţte. Şoseaua Cernăuţi—Hotin este una din cele mai bune şosele din ţară.

Excursii frumoase mai sânt la Codrul Cosminului—Siret, apoi Dorohoi—Botoşani, Storojineţ ş. a. Pretutindeni sânt şosele bune.

Pentru îndrumarea turismului există pe lângă prefectura judeţului Cernăuţi un birou de turism.

Indicatorul străzilor şi al adreselor

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Abatorului	Schlachthausgasse	D. 5
Adâncă	Schluchtgasse	E. 12
Alba Iulia	Gymnasialgasse	B. 6
Alexandrescu Gr.	Quergasse	E. 6
Alexandru-cel-Bun	Rottgasse	C. 6
Alth	Althgasse	D. 9
Aprodul Purice	Zelesnygasse	A. 7
Arbore Luca	Uhrmachergasse	C. 5
Arcaşilor	Schießstättgasse	B. 9
Artileriei	Neubauergasse	F. 7
Asachi	Grabengasse	D. 5
Aurelian	Kampelmachergasse	C. 11
Averescu Mareşal	Morariugasse	D. 6
Aviatorilor	Leichenhofgasse	G. 7
Avram Iancu	Karolinengasse	B. 6
Bălcescu	Poppergasse	A. 9
Balmoş		D. 9
Balş	Balschgasse	A. 5
Baltinester		E. 10
Banatului	Veteranengasse	D. 8
Barbu Lăutaru	Winkelgasse	E. 7
Basarabiei	Zalozieckigasse	D. 9
Basarab Matei		C. 11
Bejan Dionisie	Pardinigasse	B. 5
Bendella	Bendellagasse	B. 7
G-ral Berthelot	Bleilebengasse	C. 10
Bilei	Bilaergasse	A. 3
Bogdan-Vodă	Hohenlohegasse	B. 6
Bolintineanu	Kluggasse	B. 8
Boltei	Kellergasse	C. 5

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Brâncoveanu	Liliengasse	B. 7
Brătianu I. C.	Bahnhofstraße	C. 4
Brătescu-Voineşti		D. 11
Breabăn Locot.	Schnirchgasse	B. 7
Brutarilor	Plankengasse	C. 5
Bucevschi Pict.	Fialagasse	C. 6
Bucureştilor	Postgasse	C. 6
Budai-Deleanu*)		
B-dul Regele Carol II	Kuczurmarerstraße	B. 8
Bumbac Vasile	Buchegasse	B. 8
Calea Plevnei	Alte Bahnhofstraße	B. 4
Caliceanca	Kaliczankaergasse	D. 4
Călugăreni	Wassergasse	B. 3
Canalului	Kloakengasse	E. 2
Cantemir Dimitrie	Römergasse	B. 8
Caragiale	Ziegeleigasse	A. 4
Cazărmii	Kaserngasse	D. 9
Ceahorului	Czahorgasse	
Ceferiştilor	Bahnsteg	E. 6
Cerna		A. 5
Cetăţii Albe	Martinovicigasse	E. 8
Chişinăului	Rennergasse	G. 7
Chopin		D. 9
Cimitirului	Friedhofstraße	G. 6
Ciuntuleac	Ciuntuleacgasse	A. 9
Clopotelor	Glockengasse	B. 6
Clujului		D. 10
Cogălniceanu	Metzgergasse	D. 7
Concordiei		F. 12
Conta Vasile	Atlasgasse	B. 8
Constanţei	Schützengasse	F. 13
Cosminului		E. 12
Coşbuc Gh.	Tittingergasse	B. 7
Craiovei		D. 11

*) Străzile fără indicarea sectorului nu sânt cuprinse în plan.

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Creangă Ion	Springbrunnengasse	C. 5
Crimca Anastasie	Waggasse	B. 5
Crişanei	Traubengasse	A. 5
Cuciurul-Mare	Kuczurmarerstraße	B. 10
Cuza-Vodă	Althgasse	B. 7
Dealului	Berggasse	C. 5
Delavrancea	Haydngasse	B. 9
Deşteptării		
Dobrogei	Morgenbessergasse	F. 7
Dogarilor	Bindergasse	D. 5
Dorobanţilor	Barackengasse	A. 9
Drăgălina General	Kunzgasse	E. 9
Dragoş-Vodă	Sterngasse	A. 6
Dubău-Ieremievici	Müller Josefsgasse	F. 7
Duca I. G.	Tempelgasse	B. 6
Dumbrava Roşie		
Dunării	Trompeteurgasse	D. 9
Eminescu	Stefaniegasse	B. 5
Eroilor	Kranzgasse	G. 7
Evreiască	Judengasse	C. 5
Făgăraşului	Geibgasse	
Fântâna Turcească	Türkenbrunneng.	D. 5
Filipescu N.	Slovackigasse	C. 9
Dr. Philipowicz		E. 11
Flondor Iancu	Herrengasse	C. 7
Flondor Tudor	Pfarrgasse	C. 5
General Florescu		E. 12
Florilor	Blumengasse	E. 11
Mareşal Foch	Pitzeligasse	E. 7
Frank		E. 12
Frânghierilor	Seilergasse	D. 5
Fundătura Şcoalei	Schulsteg	C. 5
Fundătura seminarului	Seminarsteg	

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Gagea Aviator	Karlgasse	A. 5
Găina Vasile	Seminargasse	C. 10
Gane Niculae	Limbergergasse	F. 6
Gârla Morii		A. 7
Gârlei	Ufergasse	A. 6
Garnizoanei	Garnisonsgasse	B. 8
Goethe	Goethegasse	B. 6
Grămadă Ion	Rothkirchgasse	B. 6
G-ral Grigorescu	Maringasse	C. 8
Pict. Grigorescu N.	Rosenzweiggasse	F. 9
Hacman	Bischof Hacmangasse	C. 7
Haret Spiru	Reitschulgasse	C. 5
Hajdeu	Tischlergasse	C. 5
Herescu	Cherescugasse	A. 5
Horecei	Horeczaergasse	G. 8
Horia	Sofiengasse	B. 3
Hormuzachi	Hormuzakigasse	C. 5
Hotinului	Brückenstrasse	A. 3
Ianovici Vasile		B. 12
24 Ianuarie	Klimeschgasse	A. 6
Iaşilor	Roschergasse	A. 8
Iazului	Teichgasse	A. 7
Inaltă	Hohegasse	
Ionescu Tache	Stefanowiczgasse	E. 11
Iorga Nicolae	Gregorgasse	B. 6
Iosif St. O.	Steingasse	C. 5
Isopescul	Isopesculgasse	C. 9
Kochanovschi	Petrinogasse	C. 8
Lăpuşneanu Alex.		E. 10
Lazăr Gh.	Stefan Wolfgasse	C. 9

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Lazaretului	Lazaretgasse	C. 4
Libertăţii		
Liciu Petre	Franzosgasse	B. 5
Lucaciu Vasile	Grätzgasse	E. 11
Luminei		E. 12
Luncii	Augasse I	E. 4
Lupu Vasile Vodă		C. 11
Luţia Lascăr	Heinegasse	B. 6
Macedoniei	Pater Eberhardgasse	B. 8
Maiorescu Titu	Mikuliczgasse	B. 7
10 Mai	Merangasse	D. 8
Mamaia	Augasse II	D. 2
Maior Petru	Horweggasse	C. 9
Maramureşului	Baltinestergasse	E. 8
Reg. Maria	Rathhausstraße	C. 7
Marian S. Fl.	Franzenssteg	A. 4
Mărăşeşti	Neueweltgasse	D. 8
Maximovici	Maximovicigasse	E. 11
Măzăreanu V.	Radeckigasse	F. 8
Mickiewicz	Mickiewiczgasse	B. 7
Mihalcei	Grenzgasse	B. 12
Mihai-Viteazu	Eugengasse	C. 9
Mikulicz		F. 9
Milo Matei	Lepszygasse	A. 7
G-ral Mircescu	Landhausgasse	C. 6
Mircea-Vodă	Reißgasse	C. 7
Miron-Costin	Maria Theresiengasse	D. 7
Mlaştinei	Sumpfgasse	
Moldovei	Fabriksgasse	E. 8
Molniţei	Molnicagasse	F. 8
Morariu Constantin	Korngasse	C. 8
Morii	Mühlengasse	C. 3
Moţilor		C. 11
Movilă Ieremie	Flurgasse	

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
	Mohelicagasse	
Moviliţei	Feldgasse	D. 9
Munteniei		D. 11
Mureşului		
Mureşanu Andrei	Mureşanugasse	C. 12
Neagoe Basarab	Bankgasse	B. 6
Neculce Cronicarul	Schmiedgasse	D. 9
Negri Costache	Scheugasse	C. 10
Negruzzi Costache	Winzergasse	A. 7
Principele Nicolae	Kathedralgasse	C. 7
Sf. Nicolae	Nikolausgasse	D. 6
Nistrului	Mayergasse	C. 11
11 Noembrie	Franzensgasse	B. 5
Nouă	Neuegasse	G. 8
Odobescu	Dr. Fechnergasse	D. 8
Ogorului	Ackergasse	G. 9
Olarilor	Töpfergasse	D. 9
Olteniei	Wojnarowiczgasse	D. 8
Oltului		C. 11
Onciul Dimitrie	Albertinengasse	B. 5
Onciul Isidor	Onciul Isidorgasse	B. 10
Orfanilor	Stillegasse	D. 9
Ostaşilor	Landwehrgasse	B. 10
Panaitei	Panaitengasse	
Pann Anton	Breitegasse	A. 7
Pantei	An der Lehnegasse	C. 4
Patriei		E. 13
Pârcălabului		C. 7
Petrino Dimitrie	Armeniergasse	C. 7
Petrovici	Petrowiczgasse	D. 7
Pitei	Piteigasse	B. 8
Podgoriei	Weinberggasse	E. 6
Poincaré	Kochanowskigasse	C. 7

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Popa Andrei	Browiczgasse	A. 8
Arhim. Eus. Popovici	Dominikgasse	A. 4
Popovici-Logothetti E.		D. 7
Popovici Gh.	Rapfgasse	A. 5
Porumbescu Ciprian	Musikvereingasse	C. 6
Poteca Bilei	Bilaersteg	
Poteca Molizilor	Fichtensteg	
G-ral Prezan	Schulgasse	D. 6
Principatele-Unite	Jenknergasse	B. 9
Priporului	Steilegasse	C. 4
Prutului	Pruthgasse	C. 3
Pumnul Aron	Pumnulgasse	B. 9
Puşcariu Sextil	Johannesgasse	A. 4
Putnei		G. 7
Radu-cel-Mare		A. 6
Rahovei		
Rareş Petru	Wolangasse	E. 9
Războieni	Bräuhausgasse	D. 8
Regele Carol	Gartengasse	C. 10
Regele Ferdinand	Hauptstrasse	C. 5
Reiss Dr.		E. 10
Română	Russischegasse	C. 6
Rosetti C. A.		E. 10
Roşiorilor	Strazagasse	D. 13
Roşişei	Roschersteg	A. 8
Roth Dr.		E. 10
Rovine		C. 10
		C. 10
Saguna Andrei	Ziglauergasse	D. 4
Sălciilor	Weidengasse	E. 6
Santinelei	Wächtergasse	F. 13
Sarmisegetuza	Langenhangasse	B. 5
Sbiera I. G.	Sbieragasse	B. 6
Schiller	Schillergasse	

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Schitului	Monostorgasse	
Şerban-Vodă	Mustatzagasse	E. 11
Şevcenco	Szewczenkogasse	E. 8
Silvestru Mitropolit	Residenzgasse	A. 5
Simighinovici	Simiginowiczgasse	C. 10
Şincai	Zuckergasse	C. 10
Sion G.	Ankergasse	C. 5
Slovaţchi		D. 11
Smârdan		D. 9
Spătarul Coman		A. 2
Spitalelor	Landesspitalgasse	E. 10
Sportului	Maisgasse	D. 13
Stamati Const.	Rosengasse	D. 6
Ştefan-cel-Mare	Siebenbürgerstrasse	C. 8
Storojineţului	Storozynetzerstrasse	B. 10
Stufăriei	Schilfgasse	G. 10
Sucevei	Lehmgasse	A. 6
Tabora	Taboragasse	D. 7
Tăbăcarilor	Gerbergasse	C. 4
Târgul vechiu	Teodor Herzlplatz	C. 5
Ţarinei	Riedfeldgasse	
Tarnavschi Teodor		B. 5
Tăutu logofătul	Grünegasse	C. 3
Teliman Mih.	Wechslergasse	C. 5
Ţepeş-Vodă	Bethausgasse	D. 5
Ţetinului	Cecinagasse	A. 8
Tisei	Lerchengasse	A. 8
Tofan Gh.	Wagnergasse	B. 5
Tomaşciuc	Tomaszczukgasse	C. 6
Tomşa Ştefan	Friedensgasse	G. 6
Traian	Splenygasse	C. 8
Transilvaniei	Siebenbürgerstrasse	D. 10
Sf. Treimi	Dreifaltigkeitsgasse	B 5
Turcească	Türkengasse	C. 6

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
Turculeţ	Fuchsgasse	A. 6
Turzii	Riedgasse	G. 13
Turtureanu Locot.	Grillparzergasse	B. 7
Ţurcan C.		E. 12
Ulpia Traiană		B. 12
Universităţii	Universitätsgasse	B. 6
Urban Jarnik	Färbergasse	D. 6
Ureche Gr.	Bachgasse	A. 6
Uzinei	Lehockygasse	B. 7
Văii	Thalweg	
Vasilco Alexandru	Wassilkogasse	D. 7
Veniamin Costache		G. 7
Verenca Daniil	Hasnergasse	E. 12
Viilor	Weinberggasse obere	F. 6
Vladimir mitropolit	Reptagasse	A. 5
Vladimirescu Tudor	Ambrosgasse	C. 7
Vlahuţă	Eminescugasse	D. 7
Vlaicu Aurel	Igelgasse	A. 9
Volcinschi Dr.		E. 10
Vorobchievici Isidor	Worobkiewiczgasse	E. 7
Wichenhauser	Wickenhausergasse	E. 8
Wilson	Synagogengasse	D. 5
Wolan		E. 10
Xenopol	Verbindungsgasse	B. 5
Zadic	Senkowiczgasse	B. 6
Zimbrului	Barleongasse	D. 9
Zota Iancu	Josefsgasse	D. 7

Numirea actuală	Numirea veche	Sectorul
GRĂDINI PUBLICE		
Grădina Publică	Volksgarten	D. 10
Parcul Elisabeta	Schillerpark	A. 6
Parcul Principesa Elena	Dominic	
Parcul şi p-ţa Arboroasa	Franz Joseph-Park	C. 7
PIEŢELE		
V. Alecsandri	Elisabethplatz	B. 6
Dacia	Rudolfsplatz	B. 5
Decebal	Ferdinandsplatz	C. 8
Eroului Necunoscut	Heilig Kreuzplatz	C. 5
Fântânii	Springbrunnenplatz	C. 5
Gării	Bahnhofplatz	B. 4
Ghica-Vodă	Austriaplatz	B. 7
Unirii	Ringplatz	C. 6
Victoriei	Theaterplatz (alter)	
MUZEE		
Muzeul Industrial „Regele Carol II“	Str. Mickiewicz 2	C. 6
Muzeul mitropolitan	Mitropolie	A. 5
SPITALE		
Sanatorul „Dea“	Str. Brătescu-Voineşti 2	
„ „Hera“	Calea Roşiorilor 2	
„ Marele Voievod Mihai	Str. Petru Liciu 16	
Spitalul de Alienaţi	„ Sportului 2	
„ Reg. Carol II	„ Transilvaniei 21	
„ de Copii	„ Petru-Rareş 6	
„ Evreesc	Piaţa Fântânii	
„ Maternitatea	Str. Trasilvaniei 7	
„ Militar	Bulevardul Carol 11	
„ Militar de ochi	„ Carol 7	
„ de Ochi	Str. Balmoş	

ŞCOLI

Institutul de Educaţie, str. Călugăreni 492
„ „ orbi şi surdo-muţi, str. Aviator Gagea 4
Liceul de stat „Aron Pumnul“, str. Alba-Iulia 1
„ „ „ „Voievodul Mihai“, str. Macedoniei 8
Gimnaziul de stat No. 1 „Miron Costin“, str. Ţeţinului 3
„ „ „ No. 2 „Cuza Vodă“, str. Macedoniei 8
Gimnaziul particular polon, str. D. Petrino
Liceul ortodox de băieţi „Mitropolitul Silvestru“, str. Ştefan cel Mare 13
Liceul particular de băieţi „M. Eminescu“, str. Ştefan cel Mare
Liceul particular de băieţi „Em. Grigoroviţa“, str. Petrovici
Liceul de fete ort. „Elena Doamna“, str. Herescu 2
Liceul de fete „Oltea Doamna“, str. G-ral Mircescu 10
Liceul particular de fete, str. Cuza-Vodă
Liceul particular de fete „Carmen Sylva“, str. Ştefan cel Mare
Şcoala Comercială superioară, str. Mărăşeşti 4
„ „ elementară, „ „ 4
„ „ „ , „Progresul“ (particular) str. Isopescu 8
Şcoala de conductori şi desenatori, str. Mărăşeşti 4
„ Normală de băieţi, str. Eminescu 17
„ „ „ fete, str. Cuza-Vodă 1 a
„ Profesională de fete Gr. I şi II, str. Balmoş 2
Universitatea, str. Universităţii 16

AUTORITĂŢI CIVILE

Administraţia financiară, str. Regele Ferdinand 17
Administraţia Fondului biser. ort.-rom., str. I. Flondor 30
Bursa de efecte şi mărfuri, str. Bucureştilor 5
Camera de agricultură, str. G-ral Prezan 2
Camera de comerţ şi de industrie, Piaţa V. Alecsandri 6
Camera de muncă, Piaţa Unirii 1
Chestura de poliţie, Piaţa Decebal 2

Comunitatea evreească, Piaţa V. Alecsandri
Direcţia de poduri şi şosele, str. 11 Noemvrie 40
Inspecţia de exploatare C. F. R., str. Goethe 2
Inspectoratul comercial, Piaţa Arboroasa 1
Inspectoratul industrial, Piaţa Arboroasa 1
Inspectoratul muncii, Piaţa Arboroasa 1
Inspectoratul sanitar, Piaţa Arboroasa 1
Inspectoratul şcolar Reg. XIV, Piaţa Arboroasa 1
Inspectoratul R. M. S., str. Universităţii 8
Inspectoratul zootehnic-veterinar, str. Mircea Vodă 10
Palatul Justiţiei, cu judecătoria mixtă, tribunalul şi Curtea de apel, str. Mickiewicz 4
Prefectura judeţului Cernăuţi, Piaţa Arboroasa 1
Primăria oraşului Cernăuţi, Piaţa Unirii 1
Poşta centrală, str. Bucureştilor 12
Regiunea silvică, Piaţa Arboroasa 1
Revizoratul şcolar urban, Piaţa Arboroasa 1
Serviciul apelor, str. C. Morariu 6
Societatea de telefoane, str. Alexandru cel Bun 6
Tribunalul penal, Piaţa Ghica-Vodă 6
Vama poştei, str. Regele Ferdinand 17

AUTORITĂŢI MILITARE

Cercul Ofiţerilor, str. Regele Ferdinand 19
Cercul de recrutare, str. Titu Maiorescu
Cercul subofiţerilor, Piaţa Eroului Necunoscut 8
Comandamentul Diviziei 8-a, str. G-ral Mircescu 15
Comandamentul Legiunii de Jand., str. Episc. Hacman 1
Comenduirea Pieţii, str. Regele Ferdinand 23
Inspectoratul de jandarmi, str. Ştefan cel Mare 9
Liceul Militar, str. Mihai-Viteazu 5
Manutanţa Diviziei, str. I. Movilă

CASE NAŢIONALE

Palatul Naţional, Piaţa Unirii 3
Casa Germană, str. Iancu Flondor 47
Casa Polonă, str. Iancu Flondor
Casa Ucraineană (Narodni Dym), str. Petrovici

HOTELURI:

Pajura neagră	Piaţa Unirii 5
Palace	Str. Regina Maria 18
Gotlieb	Str. Bucureştilor 3
Bristol	Piaţa Dacia 1
Pension City	Str. Universităţii 22

CAFENELE:

Astoria	Piaţa V. Alecsandr 1
Europa	Str. I. Flondor 5
Bellevue	Str. I. Flondor 2
Pajura neagră	Piaţa Unirii
Corso	Str. Alexandru cel Bun

RESTAURANTE:

V. Drăguleanu	Str. Gen. Zadik
M. Friedman, rest. veg.	Str. Romană 4
Luculus	Str. I. Flondor 12
Pajura neagră	Piaţa Unirii
Palace	Str. Reg. Maria 18

BĂNCI:

Banca Naţională	Str. Neagoe Basarab 1
Banca Românească	Piaţa Unirii 4
Banca comercială naţională	Piaţa Unirii 14
Banca de credit român	Str. I. Flondor 1
Banca Basarabiei	Str. Reg. Maria 19
Soc. Creditul fonciar urban Iaşi	Str. I. Flondor 14

BIROURI DE VOIAJ:

Birou de voiaj Europa	Str. I. Flondor 11
" " " Sardev	Piaţa Unirii 2
Consulich Linie	Str. Reg. Ferdinand 39

GARAJE:

Autogarajul Lux	Str. Transilvaniei	85
„ Modern . .	„ „	63

CONSULATELE:

Consulatul austriac . . .	Str. Gen. Mircescu 4
„ cehoslovac .	Str. Miron Costin 7
„ german . . .	Str. Mărăşeşti 39
„ olandez . . .	Str. Miron Costin 9
„ polon	Str. Eus. Popovi 18

Tabla de materii

Pag.

Bibliografie 4
I. Aspectul oraşului 5
II. Istoricul 17
III. Intinderea 33
IV. Populaţia 37
V. Administraţia şi justiţia 41
VI. Bisericile:
Biserica ortodoxă 44
„ rom. catolică 59
„ protestantă 62
Casele evreeşti de rugăciuni . 62
VII. Şcolile:
Şcoala primară 65
„ normală 66
„ secundară 68
„ specială 74
Universitatea 76
VIII. Muzee şi monumente 85
IX. Cultură, muzică, teatru, presă:
Societăţile culturale 91
Muzica 92
Teatrul 94
Presa 96
X. Industria şi meseriile 97
XI. Comerţul 100
Târguri 101
Băncile 103
XII. Sănătatea publică:
Apaductul 105
Canalizarea 106
Luminatul 106
Serviciul sanitar 107
XIII. Imprejurimile Cernăuţilor 110
Indicatorul străzilor şi al adreselor 113
Planul oraşului.

Ilustraţii

	Pag.
Priveliştea generală	3
Cercul militar	6
Primăria cu Monumentul Unirii	7
Templul	8
Palatul mitropolitan	9
Biserica din Horecea	10
Casa de economii	11
Palatul justiţiei	12
Casa evreească	13
Piaţa V. Alecsandri cu Teatrul Naţional	14
Biserica jezuită	15
Catedrala	15
Palatul grănicerilor	16
Ruinele Ţeţinei	18
Jurământul de credinţă	24
Ringplatz în 1854	28
Incendiu în Cernăuţi	29
Grup de case	31
Grup de case vechi	35
Păreche din Roşa	40
Palatul administrativ	41
Palatul justiţiei	42
Biserica Sf. Treimi	46
Biserica Adormirii Maicii Domnului	47
Palatul mitropolitan	48
Biserica seminarială	50
Sala sinodală	51
Catedrala	54
Bis. sf. Nicolae	55
„ sf. Paraschive	56
„ sf. Gheorghe	57
„ rom. cat.	59
„ armeano-cat.	60
„ jezuită	61
„ evangelică	63
Şc. norm. de învăţători	66
„ „ „ învăţătoare	67
Liceul Aron Pumnul	69
„ ort. Mitrop. Silvestru	70
„ ort. de fete	71
Şcoala de orbi	75
Clădirea veche a universităţii	77
Clădirea nouă a universităţii	79
Muzeul Regele Carol II	85
Monumentul Unirii	87
Monumentul ostăşesc	88
Bustul C. Tomasciuc	89
Casa naţională a Românilor din Roşa	92
Camera de comerţ	100
Piaţa Austriei	102
Spitalul de copii	108

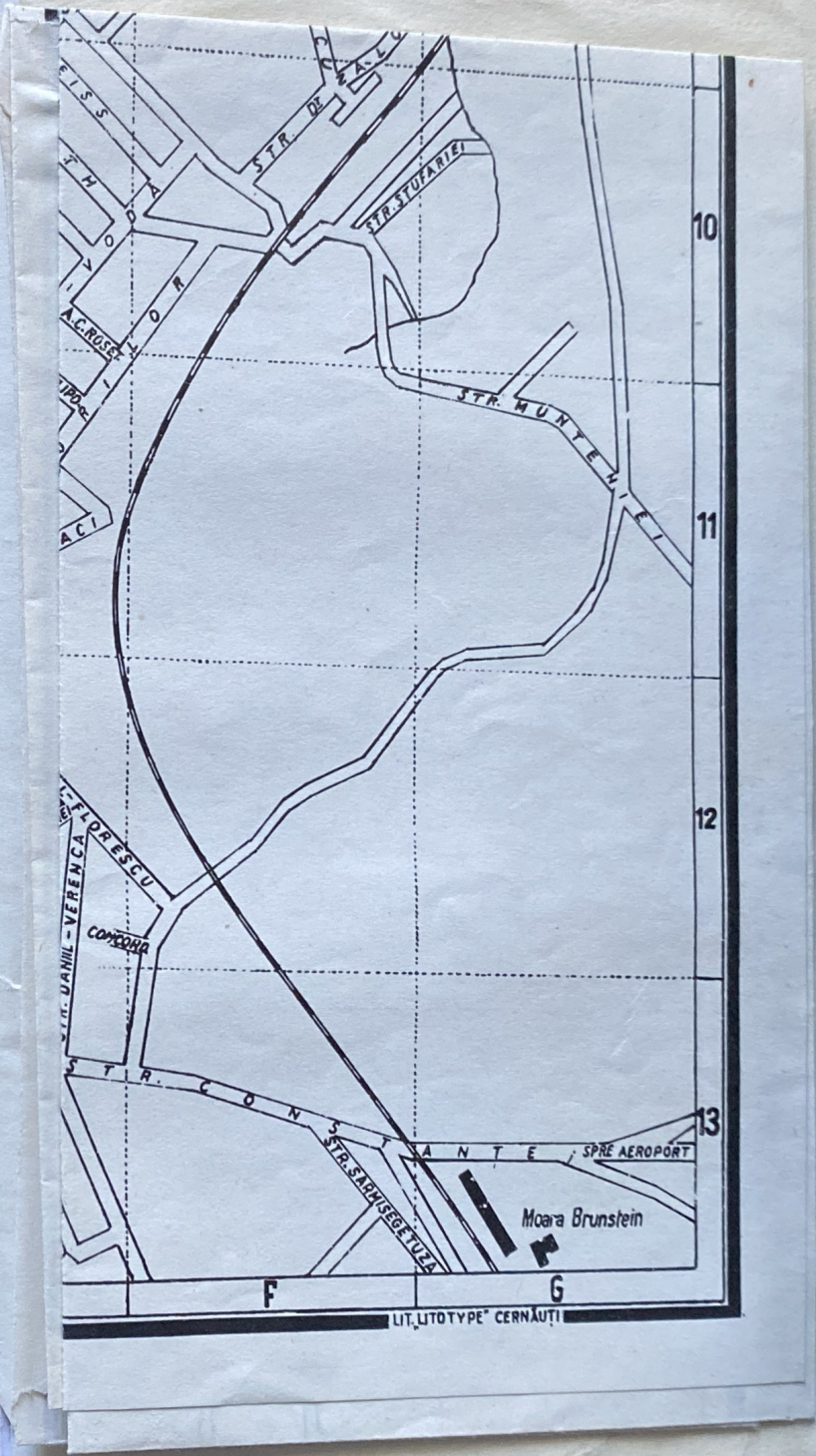

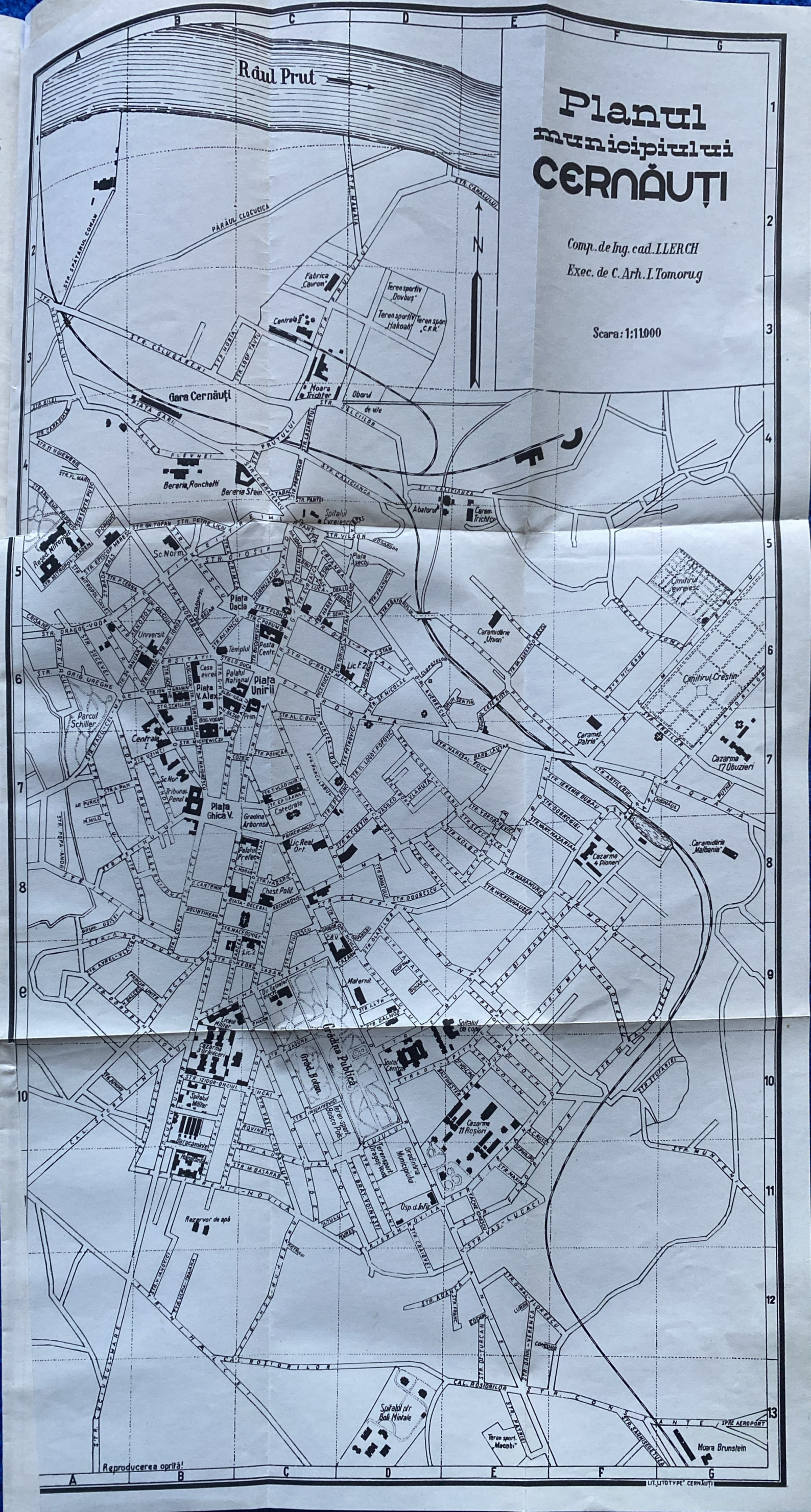
Planul municipiului CERNĂUȚI
Comp. de Ing. cad. I. LERCH
Exec. de C. Arh. I. Tomorug
Scara: 1:11.000
Râul Prut
Gara Cernăuți
Fabrica „Caurom"
Centrala I
Moara Trichter
Oborul de vite
Bereria Ronchetti
Bereria Stein
Spitalul Evreiesc
Abatorul
Caram. Trichter
Piața Dacia
Piața Unirii
Piața V. Alex.
Piața Ghica V.
Parcul Schiller
Centrala I
Sc. Norm.
Universit.
Templul
Posta Centr.
Lic. F. 2
Caramidărie „Union"
Cimitirul evreiesc
Cimitirul Creștin
Caramid. „Patria"
Cazarma 17 Obuzieri
Caramidăria „Malbania"
Cazarma 4 Pioneri
Catedrala
Lic. Real Ort.
Chest. Polit.
Lic. 2
Maternit.
Spitalul de copii
Spital. Central
Cazarma 11 Roșiori
Gradina Publică
Grad. Botan.
Gradinăria Municipiului
Osp. d. Infir.
Spitalul Militar
Baracamintel
Rezervor de apă
Spitalul ptr Boli Mintale
Teren sport. „Macabi"
Moara Brunstein
Reproducerea oprită!
LIT. „LITOTYPE" CERNĂUȚI

55 LEI.